ΠΕΡΙ

ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΙΔΙΑ:

ΠΕΡΙ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Καθηγητοῦ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1893

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

145

5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
f700 Β2
Άριθ. εἰσ. 998 145
ΔΩΡΕΑ Ἀδελφῶν Ἀθανασιάδη
6241 00052

Α Θ 6 145

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΙΔΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Καθηγητοῦ

Αρ. Εἰσ. 145

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1893

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματολογίας ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐπελάβετο καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπισκοπήσεως τῆς ποιήσεως καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, συγγράψας ἴδιον σύγγραμμα περὶ ποιητικῆς τέχνης, ὅπερ συνέκειτο ἐκ δύο βιβλίων (Διογ. Λαέρτ. ε, 24). Ἐκ τούτων ὅμως ἓν μόνον περιεσώθη μέχρι σήμερον καὶ τοῦτο ἐλλιπέστατον, ἠκρωτηριασμένον καὶ ἐν πολλοῖς νενοθευμένον, πολλὰ παρασχὸν καὶ παρέχον πράγματα τοῖς κριτικοῖς φιλολόγοις.

Ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐφεξῆς ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ τῆς ποιητικῆς τέχνης πολὺ ἀνεγινώσκετο καὶ πολὺ ἐπέδρασεν ἐπί τε τῶν συγχρόνων αὐτῷ ποιητῶν καὶ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων. Διότι ἐκ μὲν τῶν συγχρόνων αὐτῷ Τιμοκλῆς, ὁ ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας, τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχε περὶ τοῦ ἔργου τῆς τραγῳδίας, οἵαν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (Ἀθην. Γ'. σ. 223 Β)· ὁ δὲ Μένανδρος, ὁ μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου καὶ ὁ ἐπισημότατος ποιητὴς τῆς νέας κωμῳδίας, διὰ τῆς ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ἠδυνήθη νὰ τελειοποιήσῃ τὴν τέχνην αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

«πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν» πολλαχοῦ ὑποδείκνυσιν ὅτι ἐγίγνωσκε τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Σταγειρίτου φιλοσόφου.

Μετὰ μείζονος ὅμως ζήλου καὶ θαυμασμοῦ ἐπανελήφθη ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τῆς ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 15ου αἰῶνος Μ. Χ. πολὺ ἐπιδράσασα ἐπὶ τῶν δοκίμων Γάλλων τραγικῶν.

Μετὰ τοὺς Γάλλους ὁ Γερμανὸς Λέσιγγος (1729-1781), ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς Γερμανικῆς γραμματολογίας καὶ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ πνευματικοῦ βίου, ἐμβριθέστερον ἐνέκυψεν εἰς τὴν μελέτην αὐτῆς, ὃν ὕστερον ἐμιμήθησαν οἱ ἐξοχώτεροι Γερμανοὶ ποιηταὶ Ἔρδερος, Γοίθιος, Σχίλλερος καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῆς αἰσθητικῆς νεώτεροι φιλόσοφοι Σόλγερος, Ἔγελος, Φίσσερος κ.λ.

Ἡ περὶ ποιητικῆς φιλοσοφικὴ θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλους εἶνε προϊὸν εὐρείας ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν ποιητικῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἅτινα δίκην ἀνατόμου ἀκριβολογήσας ἐσχημάτισεν ἀσφαλεῖς κανόνας τῆς συστάσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ποιήσεως. Δυστυχῶς ὅμως ἐν τῇ μέχρι τοῦδε περισωθείσῃ πραγματείᾳ αὐτοῦ μόνον περὶ τραγῳδίας γίνεταί πως μακρότερος λόγος καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεπαρκής, περὶ δὲ ἔπους ὀλίγα λέγονται καὶ περὶ κωμῳδίας ἐλάχιστα. Διὰ τῆς παρούσης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πραγματείας σκοπὸν προὐθέμεθα νὰ περιλάβωμεν ἐν συνόψει τὴν περὶ ποιητικῆς τέχνης θεωρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους χάριν τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ παντὸς ἄλλου φιλομούσου. Διὸ τὰς πολλαχοῦ τῆς ποιητικῆς διεσπαρμένας θεωρίας τοῦ φιλοσόφου, τὰς ἀναγομένας εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, καί τινα βοηθητικὰ τεμάχια ἢ χωρία, συμβάλλοντα εἰς κατανόησιν τῶν ἀσαφῶς ἐν τῇ ποιητικῇ λεγομένων καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ συγγράμμασι ὑπάρχοντα, συνηρμόσαμεν εἰς ἓν ὅλον, διαιρέσαντες τὴν ὕλην εἰς ὡρισμένα κεφάλαια.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΠΕΡΙ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ὁρισμὸς τῶν καλῶν τεχνῶν.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπισκοπῶν τὰς καλὰς τέχνας ἐμπειρικῶς, δηλ. ὅπως ἐμπίπτουσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ θεατοῦ ἢ ἀκροατοῦ ἢ ἀναγνώστου, ἀποφαίνεται ὅτι πᾶσαι εἶνε μιμητικαί, μιμούμεναι ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις[1]. *Εἶνε μὲν ἦθος τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν (θέλησιν) ὁποία τις*[2]· *πάθος δὲ εἶνε πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρά, οἷον οἵτε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι καὶ αἱ περιωδυνίαι (ὑπερβολικαὶ ὀδύναι) καὶ τρώσεις (τραύματα) καὶ ὅσα τοιαῦτα*[3]. *Πρᾶξις δὲ εἶνε ἐνέργεια καὶ βίος, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι εἶνε εὐδαίμονες ἢ τοὐναντίον*[4]*), καὶ τὸ*

---

[1]) Ποιητ. κεφ. 1. κεφ. 2. κεφ. 6. [2]) κεφ. 6. σ. 1450 b 7. [3]) κεφ. 11. σ. 1452 b 11. [4]) Ἠθικ. Νικομ. σ. 1099 α 1 "τὴν μὲν γὰρ ἕξιν ἐνδέχεται μηδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖν ὑπάρχουσαν, οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ καὶ ἄλλως πως ἐξηργηκότι· τὴν δὲ *ἐνέργειαν* οὐχ οἷόν τε. *πράξει* γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ εὖ πράξει· ὥσπερ δὲ Ὀλυμπίασιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι (τούτων γάρ τινες νικῶσιν), οὕτω καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν κἀγαθῶν οἱ πράττοντες ὀρθῶς ἐπήβολοι γίγνονται,,· Ἠθικ. Εὐδήμ. σ. 1219 b 1· "τότε γὰρ εὖ πράττειν καὶ τὸ εὖ ζῆν τὸ αὐτὸ τῷ εὐδαιμονεῖν, ὧν ἕκαστον χρῆσίς ἐστι καὶ *ἐνέργεια*, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ *πρᾶξις*,,. Πολιτ. σ. 1254 α 7 "ὁ δὲ βίας *πρᾶξις*,,. Ποιητ. κεφ. 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέλος αὐτὸ τοῦ βίου δηλ. ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ κακοδαιμονία[1]).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Διαφορὰ τῶν καλῶν τεχνῶν.

Αἱ μὲν πλαστικαὶ τέχναι δηλ. ἥ τε ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ διαφέρουσι τῶν λοιπῶν μουσικῶν καὶ ῥυθμικῶν τεχνῶν κατὰ τὰ χρώματα καὶ σχήματα, ἐν οἷς πολλὰ μιμοῦνται, αὗται δὲ δηλ. ἡ ἐποποιία καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳδία καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον.. ποιοῦνται δὲ τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ (μελῳδίᾳ)[2]).

Αἱ μουσικαὶ καὶ ῥυθμικαὶ τέχναι διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τρία τινά· α) κατὰ τὰ μέσα τῆς μιμήσεως (τῷ ἐν ἑτέροις εἴτε ἐν οἷς μιμεῖσθαι)· β) κατὰ τὰ ἀντικείμενα τῆς μιμήσεως (τῷ ἕτερα εἴτε ἃ μιμεῖσθαι)·

σ. 1450 α 20 "κατὰ δὲ *τὰς πράξεις* εὐδαίμονες ἢ *τοὐναντίον*,,.

[1]) Ἠθικ. Νικομ. 1176 α 31 "λοιπὸν περὶ εὐδαιμονίας τύπῳ διελθεῖν, ἐπειδὴ *τέλος ταύτην* τίθεμεν τῶν ἀνθρωπίνων,,. b 28 "οὐκ ἐν παιδιᾷ ἄρα ἡ εὐδαιμονία. καὶ γὰρ ἄτοπον *τὸ τέλος* εἶναι παιδιάν, καὶ πραγματεύεσθαι καὶ κακοπαθεῖν τὸν βίον ἅπαντα τοῦ παίζειν χάριν. ἅπαντα γὰρ ὡς εἰπεῖν ἑτέρου ἕνεκα αἱρούμεθα πλὴν τῆς εὐδαιμονίας· τέλος γὰρ αὕτη,,. πβλ. σ. 1101 α 18 "τὴν εὐδαιμονίαν δὲ *τέλος* καὶ τελειον τίθεμεν πάντῃ πάντως,,. Πολιτ. σ. 1325 b 14 "ἡ γὰρ εὐπραξία *τέλος*, ὥστε καὶ πρᾶξίς τις,,. α 21 "ἀδύνατον γὰρ τὸν μηδὲν πράττοντα πράττειν εὖ, τὴν δὲ εὐπραγίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι ταὐτόν,,. [2]) ποιητ. κεφ. 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γ) κατὰ τὸν τρόπον τῆς μιμήσεως (τῷ ἑτέρως εἴτε ὡς μιμεῖσθαι καὶ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον)[1]).

Κατὰ μὲν τὰ μέσα δηλ. τὸν λόγον, τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν διαφέρουσιν αἱ μουσικαὶ καὶ ῥυθμικαὶ τέχναι ἀπ' ἀλλήλων, ἐπειδὴ μιμοῦνται χρώμεναι τούτοις ἢ χωρὶς (κεχωρισμένοις) ἢ μεμιγμένοις, οἷον ἁρμονίᾳ μὲν καὶ ῥυθμῷ χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ καὶ ἡ κιθαριστική, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνουσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων (τῶν ποιμενικῶν αὐλῶν)· αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμεῖται χωρὶς ἁρμονίας ἡ τῶν ὀρχηστῶν· καὶ γὰρ οὗτοι διὰ [τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν (δηλ. διὰ τῶν ῥυθμῶν τῶν δηλουμένων ἐν τοῖς σχήμασι τοῦ κινουμένου ἀνθρωπίνου σώματος) μιμοῦνται καὶ ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις[2]).

Ἡ δὲ ἐποποιία, δηλ. ἡ ἄνευ μουσικῆς καὶ ὀρχήσεως ἀλλὰ μόνον διὰ λόγου ψιλοῦ (ἄνευ μέτρου) ἢ διὰ ψιλομετρίας (διὰ λόγου ἐμμέτρου) μιμουμένη καὶ πρὸς ἀνάγνωσιν ἢ ἀπαγγελίαν ὡρισμένη, μιμεῖται χρωμένη μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς[3]) ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις

---

1) 1. 6—11 2) κεφ. 1. Ἡ ὀρχηστικὴ ἄρα ἀποτελεῖ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν μουσικῶν τεχνῶν πρὸς τὰς πλαστικάς. 3) Κεφ. 1. Τοιαῦται ποιήσεις οὐχὶ ἐν μέτρῳ ἀλλ' ἐν πεζῷ λόγῳ πεποιημέναι δὲν εἶχον ἴδιον ὄνομα, οἷαι ἦσαν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη οἱ μῖμοι τοῦ Συρακουσίου Σώφρονος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ξενάρχου, ἔτι δὲ καὶ οἱ Σωκρατικοὶ διάλογοι. Καὶ οἱ μὲν μῖμοι γεγραμμένοι ἐν Δωρικῇ διαλέκτῳ ἀπεικόνιζον τὸν ἐγχώριον βίον τῶν ἐν Σικελίᾳ οἰκούντων. Τούτους λέγεται ὅτι ὁ Πλάτων τοσοῦτον ἐξετίμησεν, ὥστε παραλαβὼν ἐκ Σικελίας εἶχε πάντοτε ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ (Ἀθήν. 12. σ. 505 c). Οἱ δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων εἰθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων[1]*. Εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις, λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυράμβων ποίησις καὶ ἡ τῶν νόμων*[2]*) καὶ ἥ τε τραγῳδία*

Σωκρατικοὶ διάλογοι δὲν ἦσαν, ὡς φαίνεται, ἐπιστημονικοὶ φιλοσοφικοὶ διάλογοι, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ ἤθους μιμητικοί. Τοιούτων Σωκρατικῶν διαλόγων συγγραφεῖς μνημονεύονται ἄγνωστός τις Ἀνεξημένης Τήιος καὶ ὁ Σωκρατικὸς Αἰσχύνης (Ἀθήν. αὐτόθ. πβλ. Διογ. Λαέρτ. Δ, 38). Τοιοῦτος διάλογος εἶνε καὶ τὸ σωζόμενον Συμπόσιον τοῦ Ξενοφῶντος. [1]) Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη τὸ κυριώτατον γνώρισμα τῆς ποιήσεως εἶνε ἡ μίμησις καὶ οὐχὶ τὸ μέτρον· "*πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν ἐλεγειοποιοὺς τοὺς δὲ ἑποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς κατὰ τὴν μίμησιν ποιητὰς ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες· καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν ἢ φυσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασιν· οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον· διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητήν. ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησε Κένταυρον μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων*„ (κεφ. 1 σ. 1447 b 13–21). Ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς ἔγραψεν ἐν ἑξαμέτρῳ καὶ ἐν Ὁμηρικῇ διαλέκτῳ ποιήματα διδακτικά, φυσιολογικά, ἱερατικὰ καὶ ἰατρικὰ (Διογ. Λαερτ. 8, 57), ὁ δὲ Χαιρήμων εἶνε γνωστὸς ὡς τραγικὸς ποιητής, τοῦ ὁποίου τὸ ποίημα *Κένταυρον* ὀνομάζουσιν ὅ τε Ἀθήναιος καὶ ὁ Σουΐδας *δρᾶμα* (Ἀθήν. 13 σ. 562. 608 c). Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Χαιρήμων δὲν ἔγραφε τὰ ποιήματα αὐτοῦ πρὸς διδασκαλίαν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον πρὸς ἀνάγνωσιν (Ἀριστ. Ρητ. Γ, 12, σ. 1413 b. 12), διὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης κατατάσσει τὸ ποίημα τοῦτο γενικώτερον εἰς τὴν ἑποποιίαν ὅηλ. εἰς τὴν διὰ λόγων ψιλῶν ποίησιν καὶ ὀνομάζει αὐτὸ ῥαψῳδίαν. Ἂν δὲ ὑπ' ἄλλων καλεῖται *δρᾶμα*, τοῦτο συμβαίνει διὰ τὸν ἐπικρατοῦντα ἐν αὐτῷ διάλογον (πβλ. Ἀθήν. 11. σ. 482b). [2]) Οἱ Διθύραμβοι καὶ οἱ Νόμοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς θρησκευτικὰ ἄσματα, ἀδόμενοι οἱ μὲν πρὸς τιμὴν καὶ λατρείαν τοῦ Διονύσου, οἱ δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶτα δὲ μετεβλήθησαν εἰς ἴδια

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἡ κωμῳδία[1]). Διαφέρουσι δὲ ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν (χρῶνται), αἱ δὲ κατὰ μέρος[2]).

Κατὰ δὲ τὰ ἀντικείμενα (τῷ ἕτερα εἶτε ἃ μιμεῖσθαι) διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ εἰρημέναι τέχναι, διότι αἱ μὲν μιμοῦνται σπουδαίους, αἱ δὲ φαύλους, ἢ ὀρθότερον αἱ μὲν μιμοῦνται βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς δηλ. ἰδανικὸν καὶ οὐχὶ φυσικὸν καὶ σύνηθες ἦθος ἔχοντας, αἱ δὲ χείρονας δηλ. ἔχοντας ἦθος χεῖρον τοῦ συνήθους, ἢ καὶ τοιούτους δηλ. ὁμοίους καὶ συνήθεις τὸ ἦθος[3]).

εἶδη ποιήσεως (Πρόκλ. Χρηστ. κεφ. 13. περὶ διθυράμβου ἴδ. κεφ. Δ σημ.) Μνημονεύει δὲ ἀμφοτέρων τούτων τῶν ποιήσεων ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπειδὴ τότε ἤκμαζον. [1]) Ἐν μὲν τοῖς διαλόγοις τῆς τραγῳδίας καὶ μάλιστα τῆς κωμῳδίας ἐπεκράτει ῥητορικὴ ἀπαγγελία τῶν στίχων, ἤτοι ἕνωσις τῶν λέξεων μετὰ τοῦ ῥυθμοῦ, ἐν δὲ τοῖς λυρικοῖς μέρεσιν ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ὀρχηστική (Ἀριστ. ποιητ. κεφ. 6—σ. 1449 b 25—30). Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὅμως ὁ διάλογος ἦν ἐν μέρει μελοδραματικὸς (Λουκ. περὶ ὀρχήσ. κεφ. 28. σ. 1141 α. πβλ. Ἀριστ. προβλ. 18. 6). [2]) ποιητ. κεφ. 1. σ. 1447 b 25—28).— [3]) Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι (τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις· κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες) ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς ἢ χείρονας ἢ καὶ τοιούτους, ὥσπερ οἱ γραφεῖς. Πολύγνωτος μὲν γὰρ κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἰκάζεν. δῆλον δὴ ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς καὶ ἔσται ἑτέρα τῷ ἑτέρα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει καὶ αὐλήσει καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας καὶ καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος καὶ Νικοχάρης ὁ τὴν Δηλιάδα χείρους. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους, ὡς Πέρσας καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ διαφορᾷ καὶ ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κατὰ δὲ τὸν τρόπον (τῷ ἑτέρως εἴτε ὡς μιμεῖσθαι καὶ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον) διαφέρουσιν ἀλλή-

---

τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν· ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν„ (κεφ 2. σ. 1448 a 1—171).

Ὁ Ἀριστοτέλης χάριν σαφηνείας παραβάλλει ἐνταῦθα ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ποιητικῆς τὰ διάφορα ἤθη τῶν προσώπων τῆς ποιήσεως πρὸς τὰ ἤθη τῶν προσώπων τῆς γραφικῆς (πβλ. κεφ. 6 σ. 1450 a 26 καὶ κεφ. 25 σ. 1461 b 13). Ἐκ τῶν μνημονευομένων ζωγράφων ὁ μὲν Πολύγνωτος ὁ Θάσιος, ὁ κύριος ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς γραφικῆς, παραβάλλεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὸν Φειδίαν· διότι ἔγραφε τὰ πρόσωπα αὐτοῦ οὐχὶ κατὰ μίμησιν φυσικῶν προσώπων, ὅπως ὁ Ζεῦξις, ἀλλὰ ἰδανικὰ *κατὰ τὸ ἐναργὲς ἐν τῇ ψυχῇ παράδειγμα* (Πλάτ. πολιτ. σ. 472 d) δηλ. κατὰ τὴν τελείαν ἰδέαν τοῦ γραφομένου προσώπου, ἐξ ἧς ἀπέρρεον τὰ ἐξωτερικὰ αὐτοῦ σχήματα ὡς ἀναγκαῖα ταύτης γνωρίσματα. Διὸ ἡ γραφὴ αὐτοῦ εἶχεν ἦθος καὶ ἦν μεγαλοπρεπής, ἐπειδὴ ἔγραφε σπουδαίους εἰς τὸ κρεῖττον.

Ὁ Παύσων ἦν νεώτερος, σύγχρονος τοῦ Ἀριστοφάνους, ὑφ' οὗ *ἐπὶ πενίᾳ κωμῳδεῖται ζωγράφος ὤν* (σχολ. Πλούτ. 602). Ἔγραφε δὲ ἐπὶ τὸ κωμικώτερον αἰσχρά, ταπεινὰ καὶ κοινὰ πρόσωπα. Μνημονεύεται δὲ εἰκὼν αὐτοῦ, ἥτις ἀπεικόνιζεν ἵππον κυλινδούμενον καὶ ἀναστρεφομένη ἵππον τρέχοντα (Αἰλ. ποικ. ἱστ 14. 15).

Ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Κολοφώνιος ἦν σύγχρονος τοῦ Πολυγνώτου, ὃν ἐμιμεῖτο καθ' ὅλα τὰ ἄλλα πλὴν τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἰδανικοῦ. Διὸ δὲν ἔγραφεν οὔτε θεοὺς οὔτε ἥρωας, ἀλλὰ μόνον ἀνθρώπους, ἐξ οὗ καὶ *ἀνθρωπογράφος* ἐκαλεῖτο (Αἰλ. π. ἱστ. Δ, 3. Plin. H. N. XXXV, 10. Πλούτ. Τιμ. 36).

Ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μνημονευομένων ποιητῶν ὁ Κλεοφῶν εἶνε ὀλίγον γνωστός. Ὁ Σουΐδας ὀνομάζει αὐτὸν τραγικὸν ποιητήν, μνημονεύων δέκα τραγῳδιῶν αὐτοῦ. Εἶνε δὲ ἀμφίβολον, ἂν ἦνε ὁ γνωστὸς δημαγωγός, ὁ λυροποιὸς Κλεοφῶν, ὁ ἐναντίος πάσης εἰρήνης, ὃν σκώπτει ὁ Ἀριστοφάνης (Βάτραχ. 679. 1504. Θεσμ. 805. πβλ. Αἰσχύν. 2, 76 καὶ Λυσ. 13, 12. 19, 48. 30, 13. Ἰσοκρ. 8, 75). Ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει αὐτὸν ποιητήν, μημούμενον ὁμοίους τὸ ἦθος καὶ χρώμενον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λων αἱ εἰρημέναι τέχναι, ἐπειδὴ ἔν τισι μὲν αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ Ὁμηρικῷ ἔπει, ἐλάχιστα μὲν αὐτὸς ὁ ποιητὴς

λέξει ταπεινῇ (ποιητ. κεφ. 22, 1. Ρητ. Γ, 7, σ. 1408 α 11—16) καὶ ἀποδίδωσιν αὐτῷ διάλογον *Μαυδρόβουλον* καλούμενον (Σοφ. ἐλεγχ. κεφ. 15 σ 174 b 27), ὅστις ἦτο οὐχὶ ἐπιστημονικός, ἀλλὰ τοῦ ἤθους μιμητικός, καὶ ἑπομένως κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἀνῆκεν εἰς τὴν ἑποποιίαν δηλ. εἰς τὴν διὰ λόγου ψιλοῦ μίμησιν. Καὶ τὰ μνημονευόμενα δὲ δράματα αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, δὲν ἦσαν ὡρισμένα πρὸς διδασκαλίαν ἐν θεάτρῳ, ἀλλὰ πρὸς ἁπλῆν μόνον ἀνάγνωσιν.

Ὁ δὲ Ἡγήμων ὁ Θάσιος, ὁ ἐπικαλούμενος *φακῆ*, διότι ἠδέως ἤσθιεν αὐτήν (Ἀθήν. 1 σ. 5 b. 9 σ. 406 e), ἦν ποιητὴς τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς κωμῳδίας καὶ καλεῖται εὑρετὴς τῆς παρῳδικῆς ποιήσεως, καίτοι τοιοῦτος ὑπῆρξε πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἱππῶναξ (500 π. Χ. Ἀθήν. 15 σ. 698 b). Ἦν δὲ ὁ Ἡγήμων γνωστὸς διὰ τὰς παρῳδίας τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν (Ἀθήν. 9 σ 407 α), διδάξας ἐν τῷ Ἀττικῷ θεάτρῳ (Ἀθην. 15 σ. 699 α) τὴν Γιγαντομαχίαν αὐτοῦ, ὅτε ἐγνώσθη ἡ ἀποτυχία τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων (413 Π Χ. Ἀθήν. 9. σ. 407 α). Ἐκ τινος ἐπικῆς παρῳδίας αὐτοῦ περιεσώθησαν 21 ἑξάμετροι (Ἀθήν. 14 σ. 698 c).

Ὁ δὲ Νικοχάρης, ὁ υἱὸς τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Φιλωνίδου, ἦν ποιητὴς τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς κωμῳδίας καὶ ἀντίτεχνος τοῦ Ἀριστοφάνους, πρὸς ὃν ἠγωνίσθη διὰ τοῦ δράματος αὐτοῦ, ὅπερ *Λάκωνες* ἐπεγράφετο (ὑπόθ. Ἀριστ. Πλούτ.). Ὁ Σουίδας μνημονεύει δέκα κωμῳδιῶν αὐτοῦ κατ' ὄνομα. Ὁποία δὲ ἦν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μνημονευομένη Δηλιὰς αὐτοῦ δὲν εἶνε γνωστόν. Πιθανῶς ἦν κωμικὸν ποίημα, δι' οὗ ὁ ποιητὴς ἔσκωπτε τὸν παρασιτικὸν βίον τῶν κατοίκων τῆς νήσου Δήλου, οἵτινες ἕνεκα τῶν πολλῶν ξένων, τῶν συρρεόντων εἰς τὸν ἐν Δήλῳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπέβησαν ἡδυπαθεῖς, ζῶντες ἐκ τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ καὶ μετερχόμενοι ἔργα ξενοδόχων καὶ μαγείρων (Ἀθήν. 4 σ. 172 b).

Ὁ δὲ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος (446 Π. Χ.) ἦν ἐκ τῶν περιφημοτέρων καὶ νεωτέρων διθυραμβοποιῶν. Μνημονεύεται νόμος αὐτοῦ *Πέρσαι* καλούμενος (Παυσ. 8, 50, 3) καὶ ὁ διθύραμβος *Κύκλωψ* (Ἀθήν. 11 σ. 465 c. πρβλ. Εὐστάθ. εἰς Ὀδύσ. 9, 361 σ. 1631, 61).

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέγει [1]), τὰ πλεῖστα δ' ἀπαγγέλλει, εἰσάγων ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἢ ἄλλον τινὰ ἔχοντα ἦθος, ἐν ἄλλαις δέ, ὡς ἐν τῇ μεθ' Ὁμηρον ἐπικῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ λυρικῇ, ὁ ποιητὴς δι' ὅλου σχεδὸν τοῦ ποιήματος ἀγωνίζεται ἀπαγγέλλων ὁ αὐτὸς καὶ μὴ μεταβαλλόμενος, ἐν δὲ τῷ δράματι δηλ. ἐν τε τῇ τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ εἰσάγει πάντα ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους [2]).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ διαφορᾶς τῆς ποιήσεως καὶ ἱστορίας.

Ἡ ποίησις εἶνε φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον τῆς ἱστορίας· διότι ἡ μὲν ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δὲ ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Εἶνε δὲ καθόλου μὲν εἴτε γενικὸν [3]) τὸ νὰ λέγῃ τις ἢ πράττῃ τὰ ἁρμόττοντα πρὸς ὡρισμένον τι ἦθος κατὰ τὸ πιθανὸν ἢ ἀναγκαῖον, τὸ δὲ καθ' ἕκαστον τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν. Τοῦ ποιητοῦ δηλονότι ἔργον εἶναι νὰ λέγῃ οὐχὶ τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τὰ πιθανὰ

Ὁ δὲ Φιλόξενος ὁ Κυθήριος (459 Π. Χ.) ἦν ποιητὴς διθυράμβων, ζῶν ἐν τῇ αὐλῇ Διονυσίου τοῦ νεωτέρου. Ὁ διθύραμβος αὐτοῦ *Κύκλωπες* ἦν σκωπτικὸν ποίημα, δι' οὗ ὁ ποιητὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κύκλωπος Πολυφήμου ἔσκωπτε τὸν τύραννον (Ἀθην. 1 σ. 6 e). Οὐδαμοῦ ὅμως μνημονεύεται καὶ νόμος αὐτοῦ Πέρσαι καλούμενος. Ὅ τε Διθύραμβος καὶ ὁ Νόμος, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἦσαν θρησκευτικὰ λυρικὰ ἄσματα, ὕστερον μετεβλήθησαν εἰς σκωπτικὰ καὶ κωμικὰ ποιήματα. [1]) κεφ. 24 σ. 1460 a 7). [2]) κεφ. 3. 3. [3]) κεφ. 9 σ. 1451 b 7. "Ἔστι δὲ καθόλου μὲν τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη„

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον[1]), καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει τοῦ ἱστορικοῦ, ὅτι οὗτος μὲν λέγει τὰ γενόμενα, ἐκεῖνος δὲ οἷα ἂν γένοιτο δηλ. τὰ πιθανά[2]) Ἐπειδὴ δὲ πιθανὸν εἶνε τὸ δυνατὸν καὶ τὰ μὲν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν ὅτι εἶνε δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν ὅτι δυνατά, διότι δέν θὰ ἐγίνοντο ἂν ἦσαν ἀδύνατα, διὰ τοῦτο ἐν τῇ ποιήσει κἂν ἄρα συμβῇ τῷ ποιητῇ νὰ ποιῇ γενόμενα, οὐχ ἧττον εἶνε ποιητής. Διότι ἐκ τῶν γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει νὰ ἦνε πιθανά[3]). Διὸ ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς εἶνε μιμητὴς ὡς τις ζωγράφος ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός, εἶνε ἀνάγκη, ἐπειδὴ τρία εἶνε τὸν ἀριθμὸν τὰ μιμητά, νὰ μιμῆται ἕν τι ἀεὶ δηλ. ἢ ὁποῖα ἦσαν ἢ εἶνε ἢ τὰ παραδεδομένα καὶ πιθανὰ ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ ἦνε. Ταῦτα δ' ἐξαγγέλλονται διὰ λέξεων καὶ γλωσσῶν (σπανίων ὀνομάτων) καὶ μεταφορῶν καὶ ὅσα ἄλλα πάθη τῆς λέξεως ἐστίν· διότι ταῦτα ἐπιτρέπονται τῷ ποιητῇ[4]). Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀδύνατα ὡς ἐκπληκτικώτερα ἐπιτρέπονται ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἔχουσιν ὀρθῶς, ἂν ἐπιτυγχάνωσι τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς[5]). Διότι ἐν τῇ ποιήσει αἱρετώτερον εἶνε τὸ πιθανὸν καὶ ἀδύνατον ἢ τὸ ἀπίθανον καὶ δυνατόν[6]). Τὸ δὲ ἀδύνατον ἓν γένει πρέ-

---

[1]) "Οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον· ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν. Εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρον τεθῆναι καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρου. ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο,, κεφ. 9 σ. 1451 b [2]) κεφ. 9. 1—10). [3]) κεφ. 9 σ. 1451 b 16–30. [4]) κεφ. 25 3. [5]) κεφ. 25. σ. 1460 b 25. [6]) κεφ. 25. σ. 1461 b 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πει ν' ἀναφέρηται ἢ πρὸς τὸ βέλτιον ἤτοι τὸ ἰδανικὸν ἢ πρὸς τὴν κοινὴν δοξασίαν[1]).

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων τῆς ποιήσεως δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἦνε πάντοτε γνώριμα, ἀλλ' ἐνδέχεται νὰ ἦνε καὶ πεποιημένα δηλ. πλαστά. Διότι καὶ αὐτὰ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμα εἶνε, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνουσι πάντας. Ἐπὶ μὲν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονε· διότι συστήσαντες τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασιν, οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ ταῖς τραγῳδίαις οἱ ποιηταὶ τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἐν ἐνίαις μὲν ἓν ἢ δύο τῶν γνωρίμων εἶνε ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα, ἐν ἐνίαις δὲ οὐδέν[2]).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ γενέσεως καὶ διασπάσεως τῆς ποιήσεως.

Δύο αἰτίαι καὶ αὗται φυσικαὶ ἐγέννησαν τὴν ποίη-

---

[1]) κεφ. 25. σ. 1461 b 10. Ἡ εἰς λίθον μεταμόρφωσις τοῦ πλοίου τῶν Φαιάκων, τοῦ κομίσαντος τὸν Ὀδυσσέα εἰς Ἰθάκην (Ὁμ. Ὀδύσσ. Ν. 163), φαίνεται ὅτι ἦν δοξασία τοῦ λαοῦ, ἥτις καὶ νῦν ἔτι ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νησιώταις, οἵτινες *πετροκάραβα* καλοῦσι σκοπέλους ἐν τῇ θαλάσσῃ γενηθέντας διὰ τῆς ἀπολιθώσεως ταχέων πλοίων. Ἡ μεταφόρμωσις τῶν πλοίων τοῦ Αἰνείου εἰς θαλασσίας Νύμφας ἂν καὶ εἶνε ἐκπληκτική, ἦν ὅμως τότε οὐχὶ ἀπίθανος, διότι ὁ λαὸς ἐπίστευεν ὅτι ἐν τοῖς δένδροις, ἐξ ὧν ἀπεκάπησαν τὰ ναυπηγήσιμα αὐτῶν ξύλα, κατῴκουν Νύμφαι (Virg. Aen. IX. 120.) [2]) Τοιαύτην μυθιστορικὴν ἢ ῥωμαντικὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σιν· 1) τὸ μιμεῖσθαι σύμφυτον ὂν τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων καὶ ἑπομένως τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας· 2) ὁ λόγος, ἡ ἁρμονία (τὸ μέλος) καὶ ὁ ῥυθμὸς, ἅτινα ἐπίσης εἶνε ἔμφυτα τῷ ἀνθρώπῳ. Τὰ δύο ταῦτα προάγοντες κατὰ μικρὸν οἱ φύσιν ἔχοντες δεξιὰν ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων[1]).

Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις. Διότι οἱ μὲν σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις καὶ τὰς τῶν τοιούτων, οἱ δὲ εὐτελέστε-

---

τραγῳδίαν, Ἄνθος καλουμένην, ἐποίησεν ὁ τραγικὸς ποιητὴς Ἀγάθων. "Ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, τά τε πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει (κεφ. 9 σ. 1451 b 20—24)„. [1]) "Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινές, καὶ αὗται φυσικαί· τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζῴων ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας· σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων· ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον, οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος· ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακώς, οὐχ ᾗ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονήν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν ἢ τὴν χροιὰν ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν. κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι [τε καὶ τοῦ λόγου] καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ (τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστι φανερόν), ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες καὶ αὐτὰ μάλιστα κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων (κεφ. 4 σ. 1448 b 4—25).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια. Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς ποιήσεως εἰς σεμνὴν καὶ σκωπτικὴν ὑπῆρχε πιθανῶς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ πρὸ τοῦ Ὁμήρου, καίτοι τῶν πρὸ τούτου ποιητῶν οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον (σκωπτικὸν) ποίημα, πιθανὸν δὲ εἶνε ὅτι ὑπῆρχον πολλοί· ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ὑπάρχει ὁ ἐκείνου Μαργίτης[1] *καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθεν μέτρον, διότι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον (ἔσκωπτον) ἀλλήλους, καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωικῶν (ἐπῶν), οἱ δὲ ἰάμβων*

---

[1]) αὐτόθι. Ὁ Μαργίτης ἦν ἰδανικὸν πρόσωπον τῆς μωρίας (Πολύβ. 12, 25)· λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ ὅτι *διαπορῶν ἠρώτα ὁπότερος τῶν γονέων αὐτὸν ἐγέννησεν.* Τὸ ἐξ αὐτοῦ δὲ κληθὲν ποίημα *ὅ τε* Πλάτων (Ἀλκιβ. Β. σ. 1470) καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (Ἠθικ Νικομ. 6, 2 καὶ Ἠθ. Εὐδήμ. 5, 7) ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Ὅμηρον, ὅστις κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐποίησεν αὐτὸ νέος ὤν (Πλούτ. βι. Ὁμήρ. 1 Τ. 4)· κατὰ τὸν Σουίδαν ὅμως (ἐν λέξει Πίγρης) τὸ ποίημα τοῦτο ἦν ἔργον τοῦ Πίγρητος τοῦ Ἁλικαρνασσέως, ἀκμάσαντος ἐπὶ τῶν Περσικῶν πολέμων. Κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ ὑπῆρχε πρότερον καὶ ἦν ἔργον τῶν Ὁμηριδῶν, ποιηθὲν ἐν Κολοφῶνι (πβλ. καὶ Φαβρικ. Ἑλλ. βιβλ. Ι σ. 383). Ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου περιεσώθησαν 4 μόνοι στίχοι οἱ ἑξῆς·

Τόνδ' οὔτ' αὖ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
οὔτ' ἄλλως τι σοφόν· πάσης δ' ἡμάρτανε τέχνης.

Πόλλ' ἠπίστατο ἔργα, κακῶς δ' ἠπίστατο πάντα.
Ἐσθλὸς μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακός.

Ἐπειδὴ ἐκ τῶν στίχων τούτων κατάδηλον γίνεται, ὅτι ἐν τοῖς ἑξαμέτροις ἀναμίγνυνται καὶ ἴαμβοι, ἕπεται ὅτι ὁ Μαργίτης ἀποτελεῖ τὸ μεταίχμιον τοῦ ἀρχαίου ἔπους καὶ τῆς ἰαμβικῆς ποιήσεως καὶ ἑπομένως τὴν ἀρχὴν τῆς κωμῳδίας, ἥτις εἶνε ἡ τελειοποίησις τῆς ἰονικῆς ἰαμβικῆς ποιήσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποιηταί. Ἤδη αὐτὸς ὁ Ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς ἦν (διότι μόνος οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλὰ καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν), οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. Διότι ὁ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος (ὁ Μαργίτης) πρὸς τὰς κωμῳδίας· παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων τῶν ἀρχαιοτέρων. Ἀμφότεραι ἥ τε τραγῳδία, ἡ ἀναπληρώσασα τὸ ἀρχαῖον ἔπος, καὶ ἡ κωμῳδία, ἡ ἀντικαταστήσασα τὴν ἀρχαίαν ἰαμβικὴν ποίησιν, ἐγένοντο ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς, ἡ μὲν τραγῳδία ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ κωμῳδία ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ ᾄσματα, ἅτινα ἐσώζοντο καὶ ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἐν πολλαῖς τῶν ἑλληνίδων πόλεων [1]). Ἀμφοτέρων δ' ἀντεποιοῦντο ὡς εὐ-

---

1) Ὁ Διθύραμβος ἦν ᾆσμα ᾀδόμενον πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου· τὸ δὲ ὄνομα, ὅπερ εἶνε καὶ ἐπίθετον τοῦ θεοῦ τούτου, κατὰ τοὺς ἀρχαίους παράγεται ἐκ τοῦ „διὰ δύο θύρας ἰέναι" καὶ σημαίνει τὸν Διόνυσον αὐτόν, ὡς ἔῃθεν γενηθέντα ἐκ τοῦ μηροῦ τοῦ Διός· ἡ τοιαύτη ὅμως παραγωγὴ προῆλθεν ἴσως ἐκ παρανοήσεως χωρίου τινὸς τοῦ Εὐριπίδου (Βάκχ. 524). Πιθανώτερον ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ θὶς καὶ θύραμβος (θρύαμβος — θόρυβος) καὶ σημαίνει θορυβῶδες ᾆσμα, ᾀδόμενον πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου κατά τε τὸ ἔαρ, ὅτε ἀναγεννᾶται ἡ φύσις, καὶ κατὰ τὸ ὀθινόπωρον, ὅτε συλλέγονται αἱ σταφυλαὶ καὶ οἱ καρποὶ τοῦ ἔτους. Ἡ ἱερὰ αὕτη λυρικὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρεταὶ οἱ Δωριεῖς, τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι (ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρα-

---

ποίησις τῶν Ἑλλήνων ἦν τοσοῦτον ἀρχαία καὶ τοσοῦτον διαδεδομένη ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα (Νάξον, Θήβας), ὅσον ἀρχαία ἦν καὶ ἡ λατρεία τοῦ Βάκχου. Ὕστερον ὅμως ἀπετέλεσεν ἴδιον εἶδος ποιήσεως, ὅπερ ἐβελτίωσαν ὁ Ἀρχίλοχος καὶ μάλιστα ὁ Ἀρίων, ὁ Λᾶσος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Πινδάρου, ὁ Πίνδαρος αὐτός, ὁ Σιμωνίδης, ὁ Βακχυλίδης καὶ ἄλλοι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἡ τραγῳδία, ἥτις ἐγενήθη ἐκ τῶν διθυράμβων, μετεβλήθη ἐκ σατυρικοῦ, φαίνεται ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα θρησκευτικὰ καὶ λυρικὰ ᾄσματα ᾄδοντο ὑπὸ χορευτῶν, ἐχόντων περιβολὴν Σατύρων. Διότι ὁ Ἀθήναιος (14 σ. 630 c) λέγει „*συνέστηκε καὶ σατυρικὴ πᾶσα ποίησις τὸ παλαιὸν ἐκ χορῶν, ὡς καὶ ἡ τότε τραγῳδία· διόπερ οὐδὲ ὑποκριτὰς εἶχον*". Τὰ Βακχικὰ ἐκεῖνα ᾄσματα, ὑπόθεσιν ἔχοντα μύθους τοῦ Διονύσου καὶ λεκτικὸν ἔκτροπον καὶ ἐνθουσιαστικόν, ἐκ λέξεων διπλῶν ἤτοι συνθέτων ἀποτελούμενον (Ἀριστ. ποιητ. κεφ. 22 σ. 1459 α 8), συνωδεύοντο καὶ μετὰ κινητικοῦ καὶ θορυβώδους ὀρχήσεως, ὁ δὲ ῥυθμὸς αὐτῶν ἦν „*τροχερός, κορδακικώτερος, σατυρικὸς καὶ ὀρχηστικώτερος*" (Διονύσ. σύνθ. ὀν. 16. Ἀριστ. Ρητ. Γ, 8. ποιητ. 4), οἷος ἐμφαίνεται ἐν τοῖς σωζομένοις διθυραμβικοῖς τροχαϊκοῖς τετραμέτροις στίχοις τοῦ Ἀρχιλόχου (ἀπόσπ. 79)

ὡς Διωνύσοι' ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος
οἶδα διθύραμβον, οἶνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας.

Ὁ χορός, ὁ ᾄδων τὸν διθύραμβον, μετὰ ταῦτα ἤρξατο νὰ διαδραματίζῃ, δηλονότι ὁ ἐξάρχων τὸν διθύραμβον ἤτοι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χοροῦ, ὡς φαίνεται, αὐτοσχεδίως διηγεῖτο μετὰ μιμητικῶν σχημάτων καὶ κινήσεων τοῦ σώματος διεξοδικώτερον τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις τοῦ Διονύσου. Τοῦτο δ' ἐννοεῖ λέγων Διογένης ὁ Λαέρτιος (Γ, 56) „*ὥσπερ τὸ παλαιὸν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ πρότερον μὲν μόνος ὁ χορὸς διεδραμάτιζεν*". Ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων δὲ τούτων καὶ μικρῶν μύθων ἐγενήθη ὕστερον ἡ τραγῳδία. Τὴν τροπὴν ταύτην καὶ τεχνικὴν βελτίωσιν ἔδωκεν εἰς τὸν ἀρχαῖον διθύραμβον Ἀρίων (625 Π. Χ.) ὁ ἐκ Μεθύμνης τῆς Λέσβου, ἥτις ἦν ἡ κυριωτέρα ἕδρα τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου. Διότι αὐτὸς „*λέγεται καὶ τραγικοῦ τρόπου εὑρετὴς γενέσθαι καὶ πρῶτος χορὸν στή-*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τίας γενομένης) καὶ οἱ ἐκ Σικελίας, διότι ἐκεῖθεν ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς πολλῷ πρότερος ὢν

σαι καὶ διθύραμβον ᾆσαι καὶ ὀνομάσαι τὸ ᾀδόμενον ὑπὸ τοῦ χοροῦ καὶ Σατύρους εἰσενεγκεῖν ἔμμετρα λέγοντας„ (Σουΐδας). Ταύτην τὴν μεταρρύθμισιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἀρχαίου διθυράμβου ἐννοεῖ καὶ ὁ Ἡρόδοτος (1, 24) λέγων περὶ τοῦ Ἀρίονος „*διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ*“. Διότι ὁ Ἀρίων δὲν εἶνε ὁ εὑρετὴς τοῦ διθυράμβου, ἀλλὰ *τοῦ τραγικοῦ τρόπου*, ἐπειδὴ ὁ διθύραμβος ἦν ἀρχαιότατος, ὡς ἦν καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου, πρὸ δὲ τοῦ Ἀρίονος διθυράμβους ἐποίησε καὶ ὁ Ἀρχίλοχος (700 Π. Χ.). Ὁ τραγικὸς δὲ οὗτος τρόπος τῶν διθυράμβων τοῦ Ἀρίονος ἀνεφέρετο εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν, οἵτινες περιέγοντες τοὺς κινδύνους καὶ τὰ πάθη τοῦ Διονύσου ἦσαν διάφοροι τῶν κατὰ τὸ ἔαρ ᾀδομένων. Ἡ ἐφεύρεσις δ' αὕτη *τοῦ τραγικοῦ τρόπου* τῶν διθυράμβων φαίνεται ὅτι μετέβαλε καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν σημασίαν, διότι ἐλέγθη „*οὐδὲν πρὸς Διόνυσον*“ (Ζηνόβ. 5, 40)· καὶ ὁ Ἡρόδοτος (5, 67) ἠτιῶς λέγει ὅτι ἐν Σικυῶνι ἐπὶ τοῦ τυράννου Κλεισθένους (600 Π. Χ.) οἱ Σικυώνιοι δὲν ἐτίμων τὸν Διόνυσον, ἀλλ' ἐγέραιρον διὰ τραγικῶν χορῶν τὰ πάθη τοῦ Ἀδράστου καὶ ὅτι ὁ Κλεισθένης ἀπέδωκε τοὺς χορούς τῷ Διονύσῳ. Οἱ τοιοῦτοι χοροὶ καλοῦνται *τραγικοὶ* κατὰ τὴν σημασίαν, ἣν ὕστερον ἔλαβον, σημαίνοντες τὰ λυπηρὰ καὶ παθητικά. Ὁ Ἀρίων ἄρα ἐτακτοποίησε τὸν ἀρχαῖον ἄτακτον χορόν, ὃν διεύθυνε προεξάρχων, καὶ ὠνόμασε τὸν ᾀδόμενον διθύραμβον ἐκ τοῦ χοροῦ. Εἰσήνεγκε δὲ ἢ *προεισήγαγε* (Ζηνοβ. 5, 40) τοὺς Σατύρους ὁ Ἀρίων εἰς τὸν οὕτω μεταβληθέντα διθύραμβον ἔμμετρα λέγοντας (δηλ. διαλεγομένους ἐν τετραμέτροις στίχοις, οἵτινες ἦσαν οἱ συνήθεις ἐν τῇ διθυραμβικῇ ποιήσει), ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἀρχαίαν τοῦ διθυράμβου φαιδρὰν φύσιν, ὅπως ὕστερον ἐν Ἀθήναις διὰ τὸν αὐτὸν θρησκευτικὸν λόγον προσετέθη εἰς τὴν τραγῳδίαν τὸ Σατυρικὸν δρᾶμα. Οἱ Σάτυροι οὗτοι, ὡς φαίνεται, αὐτοσχεδίως καὶ προεισαγωγικῶς ἐν στίχοις τετραμέτροις διελέγοντο πρὸς τὸν ἐξάρχοντα τὸν διθύραμβον, καίτοι ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸν χορὸν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς. Ὁ οὕτω βελτιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρίονος ἀρχαῖος διθύραμβος ἦτο ἡ ἀρχικὴ τραγῳδία. Μετὰ τὸν Ἀρίονα δ' ἴσως καὶ ὁ σύγχρο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Χιωνίδου καὶ Μάγνητος[1]*), καὶ τῆς τραγῳδίας*

νος τῷ Θέσπιδι τραγικὸς ποιητὴς Ἐπιγένης ὁ Σικυώνιος μετέβαλεν ἔτι μᾶλλον τὸν ἀχαῖον διθύραμβον, διότι καὶ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸ προμνημονευθὲν λόγιον „*οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον*“ (Σουίδ. ἐν λέξ. Θέσπις. Ἡρόδ. 5, 67). Τοιαύτη τις ἦν καὶ ἡ τραγῳδία τοῦ Θέσπιδος ὅηλ. ὁμοία πρὸς τὸν σατυρικὸν διθύραμβον, ἐξ οὗ ἐγενήθη, ἢ μίγμα τραγῳδίας καὶ σατυρικοῦ δράματος, οἷα ὕστερον διεκρίθησαν τὰ δύο ταῦτα εἴδη τοῦ δράματος. Τὸ ὄνομα ἄρα τραγῳδία σημαίνει ἢ ᾆσμα τῶν τράγων ὅηλ. τῶν χορευτῶν, τῶν ἐνδεδυμένων δορὰς τράγων καὶ Σατύρων σχῆμα φερόντων, ἢ ᾆσμα ᾀδόμενον περὶ βωμόν, *ἐν ᾧ* ἐθύετο τράγος, ὁ ἐρημωτὴς τῆς ἀμπέλου τοῦ Διονύσου.

Περὶ δὲ τῶν φαλλικῶν ᾀσμάτων οὐδὲν βέβαιον γιγνώσκομεν, εἰ μὴ ὅτι ἦσαν ποιήματα αὐτοσχέδια ἐπὶ τῷ *φαλλῷ ᾀδόμενα* (Φώτ. 637, 22)· ὁ δὲ φαλλὸς ἦν τὸ σύμβολον τῆς γεννητικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως, ὅστις ἐλατρεύετο ἀπ' ἀρχῆς μέχρις τέλους τοῦ ἔθνισμοῦ. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ μάντις Μελάμπους εἰσήγαγεν εἰς Ἑλλάδα τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου διὰ φαλλαγωγίων ἢ φαλληφορίων (Ἡρόδ. 2, 48)· ἦσαν ὅμως ταῦτα ἀρχαιότατα, γνωστὰ καὶ παρὰ τοῖς Πελασγοῖς αὐτοῖς. (Ἡρόδ. 2, 49. 51), παρ' ὧν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον νὰ κατασκευάζωσιν Ἑρμᾶς, φέροντας φαλλούς. Κατὰ τὸν Λουκιανὸν (σχόλ. εἰς τὸν διάλογον αὐτοῦ περὶ Συρίας θεᾶς) ὁ Διόνυσος αὐτὸς τεθλιμμένος διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῷ Προσύμνου κατεσκεύασε ἐκ ξύλου συκῆς φαλλόν, ὃν ἔφερε πρὸς ἀνάμνησιν ἐκείνου. Ἐν Αἰγύπτῳ τὰ φαλλαγώγια ἢ φαλληφόρια ἐτελοῦντο ὅημοτελέστατα καὶ μετὰ μεγάλης πομπῆς (Ἡρόδ. 2, 49. σχόλ. Λουκ. περὶ Συρίας θεᾶς κεφ. 26).

[1]) Ὁ Ἐπίχαρμος ἦν κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς κωμῳδίας, τῆς Δωρικοσικελικῆς. Γενηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Κῷ (Ὄλ. 60) καὶ ἀπόγονος ὢν τοῦ ἐγχωρίου γένους τῶν Ἀσκληπιαδῶν μετῴκησε μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἰατροῦ ὄντος καὶ ὀπαδοῦ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας, εἰς Μέγαρα τῆς Σικελίας, ἔνθα ἐδιδάχθη τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Μεγάρων (482 Π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Γέλωνος, μετοικίσαντος τοὺς κατοίκους αὐτῶν εἰς Συρακούσας, μετέβη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἔνθα διέτριβεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Γέλωνος καὶ Ἱέρωνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, ζήσας ὑπὲρ τὰ 90

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ[1]***), ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. Διότι λέγουσιν ὅτι οὗτοι μὲν καλοῦσι κώμας τὰς περιοικίδας, Ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς εἰ ἐκλήθησαν κωμῳδοὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμῴζειν, ἀλλὰ τῇ***

ἔτη. Ἐπὶ Ἱέρωνος δὲ ἤκμασεν ὁ Ἐπίχαρμος ὡς κωμικὸς ποιητής, διαδοθείσης τῆς φήμης αὐτοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Σικελίαν. Ἐβελτίωσε δὲ τὴν κωμῳδίαν, δοὺς εἰς αὐτὴν τεχνικὴν μορφὴν καὶ ἑνότητα. Οἱ μῦθοι τῶν δραμάτων αὐτοῦ περιεστρέφοντο περὶ τὰς παρῳδίας τῶν θεῶν καὶ ἡρώων καὶ διέσυρον τὴν πολυτέλειαν καὶ τρυφὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλλήνων καὶ μάλιστα τὴν γαστριμαργίαν καὶ λαιμαργίαν αὐτῶν. Τὰ δράματα αὐτοῦ *ὁ γάμος τῆς Ἥβης* καὶ *αἱ Μοῦσαι* διεκωμῴδουν μεγαλοπρεπέστατον δεῖπνον, ἐν ᾧ ὑπῆρχον ἑκατὸν νόστιμα φαγητὰ ἰδίως ἐξ ἰχθύων, καὶ τὴν μαγειρικὴν τέχνην καὶ γαστριμαργίαν τῶν Σικελῶν. Πλὴν τῆς φαιδρᾶς ταύτης ὄψεως τὰ δράματα τῆς Ἐπιχάρμου περιεῖχον καὶ σοφὰς ῥήσεις καὶ γνώμας, δι' ὧν οὐ μόνον οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἕλληνες ἐτέρποντο ὡς καὶ ὕστερον οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ τὰ δράματα αὐτοῦ ἀπέβαινον σπουδαιότερα καὶ διδακτικώτερα. Ἐκ τούτων περιεσώθησαν 36 ὀνομασίαι καὶ ἀποσπάσματα.

Ὁ Χιωνίδης ἦν ποιητὴς τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς κωμῳδίας, νεώτερος τοῦ Ἐπιχάρμου, διδάξας τὰ δράματα αὐτοῦ ὀκτὼ ἔτη πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων (498 ἢ 488 Π. Χ.), ἅτινα διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ τεχνικὴν αὐτῶν σύστασιν. Διὸ καλεῖται *πρωταγωνιστὴς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας* (Σουίδας, Εὐδοκία). Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ ὀλίγαι μνημονεύονται (Ἥρωες, Πέρσαι ἢ Ἀσσύριοι, Πτωχοί, ἐξ ὧν τελευταίων περιεσώθησαν καὶ τινα τεμάχια Φαβρίκ. Ἑλλ. Βιβλ. 2 σ 428).

Ὁ δὲ Μάγνης ἤκμασε περὶ τὴν 80 Ὀλυμ. καὶ ἦν νεανίας, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἐπίχαρμος ἦν γέρων (Σουίδας), κατὰ δὲ τὸ ἔτος 424 Π. Χ. ἦν τεθνεώς (Ἀριστοφ. Ἱππ. 518). Κατήγετο ἐκ τοῦ δήμου Ἰκαρίας καὶ μνημονεύεται ὡς ὁ πρῶτος ἀγωνισθεὶς διὰ τῶν δραμάτων αὐτοῦ καὶ ἐνδεκάκις νικήσας (Ἀνώνυμ. περὶ κωμῳδ. σ. 535 καὶ Ἀριστοφ. Ἱππ. 518)

26) Οἱ Σικυώνιοι (Ἡροδ. 5. 67. Σουίδας ἐν λέξει Θέσπις), οἱ Κορίνθιοι (Ἡροδ. 1. 23) καὶ οἱ Φλιάσιοι, Διότι ἐκ Φλιοῦντος κατήγετο ὁ Πρατίνας, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Σατυρικοῦ δράματος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζόμενοι ἐκ τοῦ ἄστεως, καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν Ἀθηναῖοι δὲ πράττειν προσηγόρευον.[1]) *Μύθους ἤτοι ὑποθέσεις κωμικὰς πρῶτος ἐποίησεν ὁ Ἐπίχαρμος καὶ ὁ Φόρμις ἐν Σικελίᾳ*[2]). *Τῶν δὲ Ἀθήνησι κωμικῶν ποιητῶν Κράτης πρῶτος ἦρξεν ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας καθόλου ποιεῖν λόγους καὶ μύθους*[3]). *Καὶ ἡ μὲν τραγῳδία κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων τῶν ποιητῶν ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς, καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἐπαύσατο ἐπεὶ ἔσχε τὴν*

---

[1]) ποιητ. κεφ. 3 σ. 1448 b. [2]) κεφ. 5 σ. 1449 b 6. Ὁ Φόρμις ἦν σύγχρονος τοῦ Ἐπιχάρμου, μεθ' οὗ μνημονεύεται καὶ αὐτὸς ὡς εὑρετὴς τῆς ἀρχαίας Δωρικοσικελικῆς κωμῳδίας. Κατὰ τὸν Παυσανίαν κατήγετο ἐκ Μαινάλου, Ἀρκαδικῆς κώμης, ὅθεν μετέβη εἰς Σικελίαν, ἔνθα ἐπὶ Γέλωτος, οὗ ἦν οἰκεῖος (Σουίδας) ὡς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τούτου Ἱέρωνος, διεκρίθη ἐν Συρακούσαις διὰ τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἀνδραγαθίας καὶ ἐκτήσατο πλοῦτον, δυνηθεὶς νὰ πέμψῃ πλούσια ἀφιερώματα εἰς Δελφοὺς καὶ Ὀλυμπίαν. Ἄγαλμα ἀπεικονίζον αὐτὸν μαχόμενον πρὸς ἀντίπαλον αὐτοῦ ἵδρυσεν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὁ Συρακούσιος Λυκόρτας. Ἐκ τῶν δραμάτων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Σουίδα ὀνομάζονται κατ' ὄνομα ταῦτα· Ἄδμητος, Ἀλκίνοος, Ἰλίου πόρθησις, Ἵππος, Κηφεὺς ἢ Κεφαλαῖα, Περσεύς· ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀθηναίου μνημονεύεται καὶ τὸ δρᾶμα Ἀταλάνται (Ἀθήν. 14. σ. 652. Α). Κατὰ τὸν Σουίδαν ὁ Φόρμις εἰσήγαγε τοὺς ποδήρεις χιτῶνας καὶ τὴν κάλυψιν τῆς σκηνῆς διὰ πορφυρῶν θερμάτων.

[3]) Ὁ Κράτης κατ' ἀρχὰς ἦν ὑποκριτής, διδάσκων τὰ δράματα τοῦ ἀρχαιοτέρου Κρατίνου, ὕστερον δ' ἐγένετο ποιητὴς εὐδόκιμος (Ὀ. λ. 82, δ'). Ἦν δὲ ἡ κωμῳδία αὐτοῦ φαιδρά, μιμουμένη κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐπιχάρμου μεθύσους καὶ ἄλλα ἤθη γενικά, καὶ οὐχὶ ἰαμβική, καθαπτομένη ὡρισμένων προσώπων, οἷα ἐπεκράτει παρὰ τῷ Κρατίνᾳ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ. Μνημονεύονται δὲ ἐννέα μέχρι τεσσάρων καὶ δέκα ὀνόματα τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἐλάχιστα περιεσώθησαν τεμάχια (Σουίδας)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτῆς φύσιν, καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε καὶ τὰ τοῦ χοροῦ μέλη ἠλάττωσε καὶ τὸν λόγον (δηλ. τὸν διάλογον) πρωταγωνιστὴν (δηλ. ἐπικρατέστερον) παρεσκεύασε· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς. Πλὴν δὲ τούτων ἡ τραγῳδία ἐκ μικρῶν μύθων ἔλαβε τὸ προσῆκον μέγεθος καὶ πλήθη ἐπεισοδίων καὶ λέξιν (δηλ. λεκτικὸν) σεμνὴν ἐκ γελοίας, διότι ἐκ σατυρικοῦ μετεβλήθη, τό τε μέτρον αὐτῆς ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο· διότι τὸ μὲν πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν, λέξεως (διαλόγου) δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν· διότι εἶνε μάλιστα λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον.

Ἂν τῆς τραγῳδίας αἱ μεταβάσεις καὶ δι' ὧν ἐγένοντο οὐ λελήθασιν, ἡ κωμῳδία ὅμως διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς ἔλαθεν. Διότι καὶ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν· ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. Τίς δὲ πρόσωπα (προσωπεῖα) ἀπέδωκεν ἢ λόγους ἢ πλήθη ὑποκριτῶν καὶ ὅσα τοιαῦτα ἠγνόηται[1].

---

[1]) κεφ. 4 σ 1449 α 14 ὁ Σοφοκλῆς λέγεται ἔτι ὅτι ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν χορευτῶν ἀπὸ 12 εἰς 15 καὶ κατήργησε τὸ ἔθιμον νὰ διδάσκῃ ὁ ποιητὴς τὰ δράματα αὐτοῦ ὡς πρωταγωνιστὴς καὶ μετέβαλε καὶ τὸν ἱματισμὸν τῶν ὑποκριτῶν. Σπουδαιοτέραν δὲ καινοτομίαν εἰσήγαγεν ὁ Σοφοκλῆς „τὸ δρᾶμα πρὸς δρᾶμα ἀγωνίζεσθαι ἀλλὰ μὴ τετραλο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ὁρισμὸς καὶ σκοπὸς τῆς τραγῳδίας.

Κατ' οὐσίαν εἶνε ἡ τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυ-

---

γίαν". Ἐν Ἀθήναις δηλονότι οἱ τε τραγικοὶ ποιηταὶ καὶ οἱ κωμικοὶ ἐδί δασκον τὰ δράματα αὐτῶν, συναγωνιζόμενοι τίς νὰ λάβῃ τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν βραβείων. Κατ' ἔτος δὲ πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὡρίζετο ὡρισμένος ἀριθμὸς χορηγῶν ἐκ τῶν πλουσίων πολιτῶν τῆς πόλεως, οἵτινες ἐχορήγουν τὰς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν δραμάτων ἀπαιτουμένας δαπάνας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δράματα ἐδιδάσκοντο ἰδίως κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Διονυσίων, τούτων δὲ τὴν διεύθυνσιν εἶχεν ὁ πρῶτος ἄρχων, πρὸς τοῦτον ὤφειλον οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ ν' ἀναγγέλλωσι τίνα δράματα αὐτῶν ἔμελλον νὰ διδαχθῶσιν· ἐὰν δὲ ὁ πρῶτος ἄρχων περιελάμβανεν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀγωνισθησομένων δραμάτων τὰ ἀναγγελλόμενα, ὥριζεν τῷ ποιητῇ τὸν χορηγόν, μετὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν ἀπενέμοντο τὸ πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον βραβεῖον τοῖς ἀγωνιζομένοις ποιηταῖς δι' ἰδίων ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγομένων κριτῶν. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγωνίζοντο οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ διὰ τριῶν τραγῳδιῶν καὶ ἑνὸς Σατυρικοῦ δράματος, ἅτινα ὁμοῦ ἀποτελοῦντα τετραλογίαν ἐδιδάσκοντο· ἐν μὲν τοῖς μεγάλοις Διονυσίοις μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν κωμῳδιῶν ἐν δὲ τοῖς Ληναίοις ἀντιστρόφως (Ξεν. Οἰκον. 3, 7, πβλ. Αἰσχ. 76 καὶ Ἀριστοφ. ὄρνιθ. 787. Βάτραχ. 374). Οἱ τρεῖς αὗται τραγῳδίαι τῆς τετραλογίας ἀπετέλουν ἓν ὅλον καὶ ἕνα μῦθον διαιρούμενον εἰς τρία μέρη. Ἡ τετραλογικὴ αὕτη σύστασις τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν, καθ' ἣν ἐποίει ὁ Αἰσχύλος τὰ δράματα αὐτοῦ ἐπεκράτει καὶ μετὰ τὸν Σοφοκλῆ (ἰδ. διδασκαλίαν Μηδείας Εὐριπίδου). φαίνεται ὅμως ὅτι μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους, διότι ἀπὸ τούτου καὶ ἐφεξῆς δὲν ἐκρίνετο μία ὅλη τετραλογία πρὸς ἄλλας, ἀλλὰ ἓν ἕκαστον δρᾶμα τῆς μιᾶς πρὸς ἓν τῶν ἄλλων καὶ οὕτω ἐκ τῆς κατὰ μέρος κρίσεως ἐκρίνοντο καὶ ὅλαι αἱ τετραλογίαι. Τοιαύτην τινὰ ἑρμηνείαν ποιοῦνται οἱ νεώτεροι τοῦ εἰρημένου χωρίου τοῦ Σουΐδα.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κωμικῶν ποιητῶν φαίνεται ὅτι πρῶτος ὁ Μά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν[1].)

Ἡ τραγῳδία εἶνε μίμησις πράξεως σπουδαίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κωμῳδίαν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ἔπος· Διότι κατὰ τὸν φιλόσοφον ἐν αὐτῇ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν· διότι ἡ μὲν (κωμῳδία) χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν[2]). Ἡ δὲ ἐποποιία εἶνε μίμησις σπουδαίων, ὅπως ἡ τραγῳδία, διαφέρει δὲ ταύτης, διότι ἔχει τὸ μέτρον ἁπλοῦν καὶ εἶνε ἀπαγγελία, ἔτι δὲ κατὰ τὸ μῆκος[3]). Διὸ ὁ Σοφοκλῆς εἶνε ὅμοιος μιμητὴς τῷ Ὁμήρῳ, ἐπειδὴ ἀμφότεροι μιμοῦνται σπουδαίους[4]). Πρᾶξιν καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸν βίον αὐτόν, καθ' ἃ οἱ ἄνθρωποι εἶνε εὐδαίμονες ἢ τοὐναντίον[5]) ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν, ἥτις εἶνε τέλος τῶν ἀνθρωπίνων. Διότι ἀδύνατον τὸν μηδὲν πράττοντα πράττειν εὖ[6]) Πρᾶξιν δὲ ὅλην καὶ τελείαν καλεῖ τὴν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν ἡδονήν[7]. Ἡδυσμένον δὲ λόγον ὀνομάζει τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέτρον· τὸ δὲ χωρὶς ἑκάστῳ

γνης ἠγωνίσατο πρὸς ἄλλους (Ἀριστοφ. Ἱππ. 520)· οἱ δὲ μνημονευόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐθελονταὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ποιηταὶ ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ Αἰλίου Διονυσίου παρ' Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. κ. 230.

[1]) κεφ. 6. σ. 1446 b 20—30. [2]) κεφ. 2. σ. 1448 α 16. [3]) κεφ. 5 σ. 1449 b 9. [4]) κεφ. 2 σ. 1448 α 26. [5]) Ἰδ. σημ. κεφ. Α'. [6]) Ἰδ. σημ. κεφ. Α'. [7]) κεφ. 23 σ. 1459 α 20.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν εἰδῶν ἢ τοῖς εἴδεσιν ἐννοεῖ τὸ διὰ μέτρων ἔνια μέρη τῆς τραγωδίας περαίνεσθαι, οἷα εἶνε ὁ διάλογος, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους, οἷα εἶνε τὰ χορικὰ καὶ κομματικὰ μέρη τῆς τραγῳδίας[1]). Ἡ δὲ μίμησις τῆς πράξεως γίνεται διὰ δρώντων προσώπων καὶ οὐχὶ δι' ἀπαγγελίας, ὅπως συμβαίνει ἐν τῷ ἔπει καὶ ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει· ὁ δραματικὸς δηλονότι ποιητὴς εἰσάγει εἰς τὸ δρᾶμα αὐτοῦ πάντα ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους[2]). Τὸ δὲ τέλος ἢ ὁ σκοπὸς τῆς τραγῳδίας κατὰ τὸν φιλόσοφον εἶνε ἡ δι' ἐλέου καὶ φόβου τῶν τοιούτων παθημάτων (δηλ. τῶν ἐλεεινῶν καὶ φοβερῶν) κάθαρσις (ἀνακούφισις). Πῶς ὅμως γίνεται ἡ κάθαρσις αὕτη καὶ ὁποία τις εἶνε, δύσκολον εἶνε νὰ εἴπωμεν ἀκριβῶς, ἐπειδὴ ἀπώλετο τὸ περὶ αὐτῆς πραγματευόμενον μέρος τῆς ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους[3]). Ἵνα δὲ εἰκάσωμεν ἀσφαλέστερον, ὁποίαν τινὰ ὑποτίθησι ὁ φιλόσοφος τὴν τραγικὴν κάθαρσιν, εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν τί ἐκάλει ἔλεον, τί φόβον, τίνα φοβερὰ καὶ ὁποίους τινὰς παρεδέχετο τοὺς θεατὰς τῆς τραγῳδίας.

Κατὰ τὸν φιλόσυφον ἔλεός ἐστι λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ, ὅταν πλησίον φαίνηται, ὅπερ ἤθελέ τις ἐλπίσει ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ πάθῃ ἢ αὐτὸς ἢ τίς τῶν αὐτοῦ[4]). Ἀναφέρεται δὲ περὶ τὸν ἀνάξιον δυστυχοῦντα[5]), ὅταν οὗτος εἶνε γνώριμος καὶ μὴ σφόδρα οἰκεῖος[6]) καὶ ὅταν ἡ δυστυχία αὐτοῦ πλησίον φαίνηται. Οἱ ἄνθρωποι δηλ. ἐλεοῦσιν

---

[1]) κεφ. 6. σ. 1449 b 20—30. [2]) κεφ. 3. σ. 1458 α 22. [3]) Ἀριστ. Πολιτ. βιβλ. Θ κεφ. 7. 25. [4]) Ἀριστ. Ρητ. Β. κεφ. 8. [5]) ποιητ. κεφ. 13 σ. 1453 α 3. [6]) Ἀρ. Ρητ. Β. κεφ. 8. σ. 1386 α 16.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγγὺς αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ ὄντος καὶ ἐν γένει, ὅσα ἐφ' ἑαυτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπὶ ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν[1]).

Ἐλεεινὰ δὲ εἶνε πάντα, ὅσα τε τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων[2]).

Συγγενὴς τῷ ἐλέῳ εἶνε καὶ ὁ φόβος. Φόβος δ' ἐστὶ λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ[3]). *Φοβερὰ δὲ εἶνε οὐ πάντα τὰ κακά, ἀλλ' ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας καὶ ταῦτ' ἐὰν μὴ πόρρω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνεται ὥστε μέλλειν*[4]) *καὶ ἂν ἀναφέρωνται εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ εἰς τοὺς οἰκείους ἡμῶν,*[5]) *ὅτε τὸ δεινὸν εἶνε ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου· καὶ ἐν γένει φοβερὰ εἶνε ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν, ὡς ἐν τῇ τραγῳδίᾳ*[6]). *Διότι τραγικὸς φόβος ἐστὶ περὶ τὸν ὅμοιον*[7]) *καὶ τὸ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας καὶ ὑπὸ τοιούτων, ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾤοντο*[8]). *Ὁ τοιοῦτος δὲ φόβος παρασκευάζει τοὺς θεα-*

---

[1]) Ἀρ. Ρητ. Β. κεφ. 8 σ. 1386 α 27. [2]) Ρητορ. Β. κεφ. 8 σ. 1386 α 5. [3]) Ῥητορ Β. κεφ. 5. σ. 1382 α 20—26. [4]) αὐτόθι. [5]) *Διὸ καὶ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν οὐκ ἐδάκρυσεν, ὡς φασίν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν.* Ῥητορ. Β. κεφ. 8 σ. 1386 α 19. [6]) αὐτόθι 21 καὶ κεφ. 5 σ. 1382 b 26. [7]) ποιητ. κεφ. 13 σ. 1453 α 6. [8]) Ῥητ. Β. κεφ. 5 σ. 1383 α 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰς βουλευτικούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον[1]). Δεινὰ καὶ οἰκτρὰ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ εἶνε εἰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ υἱὸς πατέρα ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνει ἢ μέλλει ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον δρᾷ[2]). Ὁ ἔλεος καὶ ὁ φόβος ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶνε παθήματα κοινὰ πάσαις ταῖς ψυχαῖς, οὐχὶ ὅμως ἐξ ἴσου σφοδρά, ἀλλὰ διαφέρουσι τῷ ἧττον καὶ τῷ μᾶλλον[3]). Διὸ οὐχὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἐξ ἴσου ἐλεήμονες καὶ φοβητικοί. Ἐλεήμων ἤτοι ὑπὸ ἐλέου κατακώχιμος εἶνε ὁ νομίζων ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ πάθῃ κακόν τι φθαρτικὸν ἢ λυπηρὸν ἢ αὐτὸς ἤ τις τῶν αὐτοῦ[4]). Φοβητικὸς δὲ εἶνε ὁ φοβούμενος τὰ φοβερὰ ἂν ταῦτα μὴ πόρρω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν, καὶ ἂν ἀναφέρωνται περὶ αὐτὸν ἢ περί τινα τῶν σφόδρα ἐγγὺς ὄντων οἰκειότητι, καὶ ἐν γένει, ὡς ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ὁ φοβούμενος ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν[5]).

Ἵνα δὲ ἐπιδράσῃ ἡ τραγῳδία σφοδρότερον ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν θεατῶν ἢ ἀναγνωστῶν, πρέπει νὰ ἦνε οὗτοι ἐλεήμονες καὶ φοβητικοὶ καὶ ὅλως παθητικοί. Οἱ θεαταὶ ὅμως εἶνε διττοί, οἱ μὲν ἐλεύθεροι καὶ πεπαιδευμένοι, οἱ δὲ φορτικοὶ ἐκ βαναύσων καὶ θητῶν καὶ ἄλλων τοιούτων συγκείμενοι, οἵτινες προτιμῶσιν ἀγῶνας καὶ θεωρίας, ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν εἶνε παρεσταμμέναι τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως[6]) καὶ

---

[1]) Ῥητορ Β. κεφ. 5 σ. 1383 α 6. [2]) ποιητ. κεφ. 14 σ. 1453 b 20. [3]) Ἀριστ. Πολιτ. Θ κεφ. 7. 33. [4]) Ῥητορ. 8 σ. 1385 b 16. [5]) Ῥητ. Β κεφ. 5 σ. 1382 α 24 καὶ b 26. [6]) Ἀριστ. Πολ. βιβλ. Θ κεφ. 7 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἧττον εἶνε κατακώχιμοι ὑπὸ ἐλέου καὶ φόβου. Ἡ ἐπίδρασις ἄρα τῆς τραγῳδίας ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν θεατῶν δὲν εἶνε ἡ αὐτή, ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἧττον καὶ τῷ μᾶλλον κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἕξιν. Οἱ ἐλεύθεροι καὶ πεπαιδευμένοι, οἵτινες εἶνε μᾶλλον κατακώχιμοι ὑπὸ ἐλέου καὶ φόβου, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν τραγῳδιῶν κατ' ἀρχὰς καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐλέου καὶ οἴκτου πρὸς τὸ δι' ἁμαρτίαν τινὰ ἀναξίως πάσχον πρόσωπον τῆς τραγῳδίας, προϊούσης ὅμως τῆς πράξεως ἄρχονται νὰ φοβῶνται καὶ νὰ φρίττωσιν, ὅτι ὅμοιος αὐτοῖς ἄνθρωπος καὶ μάλιστα ἐξέχων τῷ γένει καὶ τῷ ἀξιώματι πάσχει τοιαῦτα δεινὰ δυστυχήματα καὶ ἐπομένως ὁ πρότερος αὐτῶν ἔλεος ἢ οἶκτος ἐπιτεινόμενος μεταβάλλεται εἰς φόβον περὶ τὸν ὅμοιον αὐτοῖς ἄνθρωπον. Διὰ τῆς ἐπιτάσεως δὲ τῶν παθημάτων τούτων, ὑφ' ἃ εἶνε φύσει κατακώχιμοι οἱ ἐλεεινοὶ καὶ φοβητικοὶ πρὸς τὸν ἀναξίως δυστυχοῦντα καὶ ὅμοιον τῇ φύσει πρὸς αὐτοὺς ἄνθρωπον, μετριάζονται ὁ ἔμφυτος αὐτοῖς ἔλεος καὶ φόβος καὶ ἐντεῦθεν ἐπέρχεται αὐτοῖς ἀνακούφισις ἐκ τῶν φυσικῶν τούτων παθημάτων μεθ' ἡδονῆς [1]). Ἡ τραγικὴ ἄρα κάθαρσις τῶν θεατῶν τῆς τραγῳδίας εἶνε ἀνακούφισίς τις καὶ ἰατρεία ἀπὸ τῶν ἐλεεινῶν καὶ φοβερῶν παθημάτων, ὁμοία τῇ τῆς μουσικῆς, γινομένη διὰ τῆς ὁμοιοπαθητικῆς μεθόδου, ἤτοι δι' ἐλέου καὶ φόβου. Κα-

---

[1]) Τοιαύτην ἀνακούφισιν αἰσθανόμεθα καὶ ὅταν ἀπολέσαντες προσφιλεῖς συγγενεῖς προθύμως προσερχώμεθα εἰς τὰς κηδείας γνωρίμων ἡμῖν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ πάθους τῶν ὁποίων μετριάζομεν τὴν λύπην ἡμῶν καὶ μάλιστα ὅταν ὁ θάνατος τῶν ὁμοίων ἡμῶν ἀνθρώπων ἦνε σπουδαιότερος καὶ ἐπαισθητότερος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θὼς δηλ. οἱ ὑπὸ ἐνθουσιαστικῆς κινήσεως (κορυβαντιασμοῦ) κατακώχιμοι, ὅταν χρήσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι (τῆς μουσικῆς) θεραπεύονται, ὥσπερ ἰατρείας τυχόντες καὶ καθάρσεως, ταὐτὸ δὴ τοῦτο ἀναγκαῖον πάσχειν καὶ τοὺς ὅλως παθητικούς, τοὺς δ' ἄλλους καθ' ὅσον ἐπιβάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ καὶ πᾶσι γίγνεσθαί τινα κάθαρσιν καὶ κουφίζεσθαι μεθ' ἡδονῆς[1]). Ἡ κάθαρσις δὲ ἤτοι ἡ ἀνακούφισις αὕτη γεννᾷ τὴν ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονὴν ἤτοι τὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου[2]), διότι παρέχει τὴν συμμετρίαν τῶν παθημάτων τούτων[3]), ὅπερ εἶνε ἔργον τῆς τραγῳδίας· ἐν δὲ τῇ συμμετρίᾳ ἔγκειται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ ἀρετή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

Περὶ τοῦ ποιοῦ τῆς τραγῳδίας.

Ἀνάγη πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τίς ἐστιν ἡ τραγῳδία. Ταῦτα δ' ἐστὶ μῦθος καὶ ἦθη καὶ λέξις καὶ διάνοια καὶ ὄψις καὶ μελοποιία· οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται δύο μέρη ἐστὶν (δηλ. λέξις καὶ μελοποιία), ὡς δὲ μιμοῦνται ἕν (δηλ. ὄψις ἤτοι θεατρικὴ παράστασις), ἃ δὲ μιμοῦνται τρία (δηλ. μῦθος, ἦθος, διάνοια)[4]). Ἐκ τῶν ἓξ τούτων με-

---

[1]) Πολιτ. βιβλ. Θ. κεφ. 7. 34. [2]) ποιητ. κεφ. 14 σ. 1453 b 10. [3]) ἀπόσπ. 2 „συμμετρίαν θέλει ἔχειν τοῦ φόβου" Ἀνώνυμος περὶ κωμῳδ. "ἡ τραγῳδία ὑφαιρεῖ τὰ φοβερὰ παθήματα τῆς ψυχῆς δι' οἴκτου" πβλ. ἀπόσπ. 5 Συμμετρία τοῦ φόβου θέλει εἶναι ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ τοῦ γελοίου ἐν ταῖς κωμῳδίαις (αὐτόθι § 5). [4]) ποιητ. κεφ. 6. σ. 1450 a 9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρῶν τὰ τρία, ὁ μῦθος, τὰ ἤθη καὶ ἡ διάνοια συνδέονται στενότατα μετ' ἀλλήλων καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἐσωτερικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἐργασίαν τοῦ ποιητοῦ. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν τὸ μέγιστον εἶνε ὁ μῦθος[1]). Ὁμοίως δὲ στενῶς συνδέονται καὶ τὰ λοιπὰ τρία μέρη τῆς τραγῳδίας, χρησιμεύοντα πρὸς αἰσθητοποίησιν τῶν διανοημάτων τοῦ ποιητοῦ, ἡ μὲν λέξις καὶ μελοποιία καθιστῶσαι αὐτὰ ἀκουστά, ἡ δὲ ὄψις ὁρατά. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λέξις καὶ ἡ μελοποιία ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον, ἡ δὲ ὄψις δὲν εἶνε οὐσιῶδες μέρος τῆς τραγῳδίας, τὰ ἓξ μέρη τῆς τραγῳδίας εἶνε δυνατὸν νὰ περισταλῶσιν εἰς τέσσαρα, καθ' ἃ κατὰ τὸν φιλόσοφον καὶ αἱ τραγῳδίαι εἶνε τεσσάρων εἰδῶν (ποιητ. κεφ. 18 σ. 1455 b 33). Τὰ ἓξ ὅμως ταῦτα μέρη δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν τεχνικὴν ἀξίαν ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ συνθέσει τῆς τραγῳδίας. Διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος[2])· ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μέν, ἀτεχνότατον δὲ καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς· ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος (δραματικοῦ) καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν· ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστίν[3]). Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἀρνεῖται, ὅτι οὐ μικρὸν μέρος τῆς τραγῳδίας εἶνε ἥ τε μουσικὴ καὶ ἡ ὄψις, δι' ὧν αἱ ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα[4]), οὐδὲ ἀποφαίνεται ὅτι πρέπει νὰ γράφωνται αἱ τραγῳδίαι μᾶλλον πρὸς ἀνάγνωσιν ἢ πρὸς

---

[1]) αὐτόθι 23. [2]) κεφ. 6 σ. 1449 b 32. [3]) κεφ. 6 σ. 1450 b 16. [4]) κεφ. 26 σ. 1462 a 16.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θέαν, ἀλλ' ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ μεγίστη ἀξία τῆς τραγῳδίας ἔγκειται ἐν τῇ τεχνικῇ αὐτῆς συστάσει, ἥτις εἶνε τὸ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείμονος[1]). Ἡ δὲ μελοποιία, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσιν[2]), εἶνε τὸ μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων[3]). Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέλος τῆς μουσικῆς ἐστιν ἴδιον, ἀπ' ἐκείνης τὰς αὐτοτελεῖς ἀφορμὰς δεήσει λαμβάνειν[4]). Τοσαῦτα μόνον λέγονται περὶ μελοποιίας ἐν τῇ σωζομένῃ ποιητικῇ τοῦ Ἀριστοτέλους, πιθανώτατον δὲ εἶνε ὅτι περὶ αὐτῆς ἐποιεῖτο μακρότερον λόγον ἐν τοῖς λυρικοῖς μορίοις τῆς τραγῳδίας, ἀλλὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀπώλετο. Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Πολιτ. Γ. 398 d) τὸ μέλος σύγκειται ἐκ λόγου, ἁρμονίας καὶ ῥυθμοῦ, ἑπομένως ἡ μελοποιία περιελάμβανε τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος καὶ τὴν μουσικὴν σύνθεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τοῦ μύθου τῆς τραγῳδίας.

Μῦθος τῆς τραγῳδίας εἶνε ἡ σύνθεσις τῶν πραγ-

---

[1]) Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γενέσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείμονος· δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων, ὅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίπου μῦθον· τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον καὶ χορηγίας δεόμενον ἐστίν. οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν κεφ. 14 σ. 1453 b 1—10. [2]) κεφ. 6 σ. 1449 b 35. [3]) αὐτόθι σ. 1450 b 16. [4]) ἀπόσπ. 1 παρ' ἀνωνύμ. περὶ κωμῳδ. § 7.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάτων καὶ ἡ μίμησις τῆς πράξεως[1]). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν φιλόσοφον τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος (δηλ. ἡ σύνθεσις τούτων εἰς μίαν ὅλην πρᾶξιν) εἶνε τέλος τῆς τραγῳδίας, τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων[2]), οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα[3]), ἕπεται ὅτι ὁ μῦθος εἶνε τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον[4]) καὶ ἀρχὴ καὶ οἷον ψυχὴ τῆς τραγῳδίας[5]). διότι ἄνευ πράξεως οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία[6]).

Πρέπει δὲ ὁ μῦθος νὰ συγκροτῆται κατὰ τοὺς ἑξῆς τεχνικοὺς κανόνας.

1) Ἐπειδὴ ἡ τραγῳδία εἶνε μίμησις τελείας καὶ ὅλης πράξεως, ἐχούσης τι μέγεθος, ὅλον δ' ἐστὶ τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν, πρέπει οἱ καλῶς συνεστῶτες μῦθοι μήθ' ὁπόθεν ἔτυχε νὰ ἄρχωνται μήθ' ὅπου ἔτυχε νὰ τελευτῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἔχωσι τὰς εἰρημένας μορφάς[7]). Ἔτι δὲ ἐπειδὴ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἐκ τινῶν, οὐ μόνον πρέπει νὰ ἔχῃ ταῦτα τεταγμένα, ἀλλὰ καὶ μέγεθος νὰ ὑπάρχῃ μὴ τὸ τυχόν, διότι τὸ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει εἶνε, (διὸ οὔτε πάμμικρον εἶνε δυνατὸν νὰ γένηται καλὸν ζῷον, ἐπειδὴ συγχεῖται ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου [χρόνου] γινομένη, οὔτε παμμέγεθες, διότι δὲν γίνεται ἅμα ἡ θεωρία, ἀλλ' ἐξαφανίζεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἓν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας π. χ. ἐὰν μυρίων σταδίων ἤθελεν εἶναι

---

1) ποιητ. κεφ. 6 σ. 1450 α 4. 2) αὐτόθι α 23 καὶ κεφ. 7. 3) Ἀριστ. Ῥητ. Α κεφ. 6 σ. 1363 b 17. 4) ποιητ. κεφ. 6 σ. 1450 α 16. 5) αὐτόθ. b 2. 6) αὐτόθι α 24. 7) κεφ. 7 σ. 1450 b 24—34.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξῷον),—διὰ ταῦτα καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων πρέπει νὰ ἔχωσι ταῦτα μέγεθος, τοῦτο δὲ νὰ ἦνε εὐσύνοπτον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων πρέπει καὶ οὗτοι νὰ ἔχωσι μῆκος, τοῦτο δὲ νὰ ἦνε εὐμνημόνευτον· τοῦ δὲ μήκους ὁ ὅρος, ὁ σύμφωνος πρὸς τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας καὶ πρὸς τὴν αἴσθησιν τῶν θεατῶν, δὲν εἶνε ἴδιος τῆς τέχνης· διότι εἰ ἦτο ἀνάγκη ν' ἀγωνίζωνται ἑκατὸν τραγῳδίαι, ἤθελον ἀγωνίζεσθαι ὡς οἱ ῥήτορες ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς κλεψύδραν δηλ. πρὸς ὡρισμένην ὥραν· ὁ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος πάντοτε εἶνε καλλίων κατὰ τὸ μέγεθος ὁ μείζων, μέχρις οὗ ἦνε σύνοπτος. Ἐν γένει δὲ ἱκανὸς ὅρος εἶνε ἐν τοσούτῳ μεγέθει, ἐν ὅσῳ κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γίνονται τὰ πράγματα καὶ συμβαίνει νὰ μεταβάλλωνται εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν [1]).

2) Ὁ μῦθος πρέπει νὰ ἦνε εἷς καὶ οὐχὶ περὶ ἕνα, τοῦ ὁποίου αἱ πράξεις εἶνε πολλαί. Διὸ πρέπει ὁ ποιητὴς νὰ μὴ ποιῇ ἐποποιικὸν ἤτοι πολύμυθον σύστημα τραγῳδίαν [2]) ἀλλὰ καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις εἶνε ἑνός, οὕτω καὶ ὁ μῦθος, ἐπειδὴ εἶνε πράξεως μίμησις, πρέπει νὰ ἦνε μιᾶς καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη τῶν πραγμάτων νὰ συνιστῶνται οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους ἢ ἀφαιρουμένου νὰ σαλεύηται καὶ κινῆται τὸ ὅλον· διότι ὅ,τι προστιθέμενον ἢ μὴ προστιθέμενον οὐδὲν μέρος ποιεῖ, εἶνε ἐπίδηλον, ὅτι οὐδὲν μόριον τοῦ ὅλου εἶνε [3]).

---

[1]) αὐτόθ. b 34—σ. 1451 α 15. [2]) κεφ. 18 σ. 1456 α 10. [3]) κεφ. 8 σ. 1451 α 30.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3) Δὲν εἶνε ἀνάγκη ν' ἀποτελῆται ὁ μῦθος πάντοτε ἐκ πραγμάτων γενομένων ἢ γνωρίμων, οὐδὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δρώντων προσώπων νὰ ἦνε πάντοτε γνώριμα· διότι δὲν εἶνε τοῦτο ἔργον τοῦ ποιητοῦ νὰ λέγῃ τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τὰ πιθανὰ (οἷα ἂν γένοιτο) καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Ἐν ἐνίαις μὲν τραγῳδίαις εἶνε ἓν ἢ δύο τῶν γνωρίμων ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα, ἐν ἐνίαις δὲ οὐδέν· ὥστε δὲν πρέπει πάντως οἱ ποιηταὶ νὰ ζητῶσι νὰ ἐμμένωσιν ἐν τοῖς παραδεδομένοις μύθοις, διότι τοῦτο εἶνε γελοῖον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμα εἶνε, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνουσι πάντας· κἂν ἄρα συμβῇ, ὥστε ὁ ποιητὴς νὰ ποιῇ γενόμενα, οὐδὲν ἧττον εἶνε ποιητής· διότι οὐδὲν κωλύει ἔνια τῶν γενομένων νὰ ἦνε τοιαῦτα, οἷα εἶνε τὰ πιθανά [1]).

4) Ὁ μῦθος δὲν πρέπει νὰ ἦνε ἐπεισοδιώδης, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια, ἤτοι αἱ μεταξὺ πράξεις, οὔτε πρέπον οὔτε ἀνάγκη εἶνε ν' ἀκολουθῶσιν ἄλληλα. Τοιούτους μύθους παρὰ τὴν δύναμιν παρατείνοντες οἱ ποιηταὶ πολλάκις ἀναγκάζονται νὰ διαστρέφωσι τὴν φυσικὴν σειρὰν (τὸ ἐφεξῆς) [2]).

5) Ἐπειδὴ ἡ τραγῳδία εἶνε οὐ μόνον τελείας πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν[3]), *πρέπει ἡ σύνθεσις τῆς καλλίστης τραγῳδίας νὰ ἦνε μιμητικὴ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν* [4]). *Ταῦτα δὲ γίνονται μάλιστα, ὅταν γένωνται παρὰ τὴν δόξαν καὶ*

---

[1]) κεφ. 9 σ. 1451 α 38—b 30. [2]) αὐτόθ. b 35. [3]) κεφ. 9 σ. 1452 α 3. [4]) κεφ. 13 σ. 1452 b 32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μᾶλλον, ὅταν δι' ἄλληλα· διότι τὸ θαυμαστὸν οὕτω μᾶλλον γεννᾶται ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα φαίνονται, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνονται γενόμενα [1]). Διὸ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ οὔτε οἱ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, ἤτοι οἱ ἐνάρετοι, πρέπει νὰ φαίνωνται μεταβαλλόμενοι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν (διότι τοῦτο δὲν εἶνε φοβερὸν οὐδὲ ἐλεεινόν, ἀλλὰ μιαρὸν), οὔτε οἱ μοχθηροὶ ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν (διότι τοῦτο εἶνε ἀτραγῳδότατον πάντων, οὐδὲν ἔχον τῶν δεόντων, ἐπειδὴ οὔτε φιλάνθρωπον οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φοβερὸν εἶνε), οὐδὲ πάλιν πρέπει ὁ σφόδρα πονηρὸς νὰ μεταπίπτῃ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν· διότι ἡ τοιαύτη σύστασις ἴσως μὲν ἔχει τὸ φιλάνθρωπον, ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον· ἐπειδὴ ὁ μὲν ἔλεος εἶνε περὶ τὸν ἀνάξιον δυστυχοῦντα, ὁ δὲ φόβος περὶ τὸν ὅμοιον· ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φοβερὸν θὰ ἦνε τὸ συμβαῖνον· ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός· εἶνε δὲ τοιοῦτος ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον Οἰδίπους καὶ Θυέστης καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες· ἀνάγκη ἄρα ὁ καλῶς ἔχων μῦθος νὰ ἦνε μᾶλλον ἁπλοῦς δηλ. νὰ ἔχῃ ἁπλῆν τὴν σύστασιν ἢ διπλοῦς δηλ. διπλῆν σύστασιν ἔχων, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, καὶ νὰ μεταπίπτῃ οὐχὶ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξ εὐτυχίας εἰς

---

[1]) κεφ. 9 σ. 1452 α 4—9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δυστυχίαν μὴ διὰ μοχθηρίαν ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην ἢ ἀνδρὸς οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος· σημεῖον δὲ τὸ γινόμενον· πρὸ τοῦ μὲν δηλονότι οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ (δηλ· ἐπὶ Ἀριστοτέλους) περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα καὶ Οἰδίπουν καὶ Ὀρέστην καὶ Μελέαγρον καὶ Θυέστην καὶ Τήλεφον καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ νὰ πάθωσι δεινὰ ἢ νὰ ποιήσωσι. Διὸ ἡ κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεως εἶνε. Κατὰ δὲ τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ὁ Εὐριπίδης εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ (δηλ. δὲν τηρεῖ τοὺς τῆς τραγῳδίας κανόνας), ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ πολλαὶ αὐτῶν εἰς δυστυχίαν τελευτῶσιν, ὅπερ εἶνε τὸ ὀρθὸν. σημεῖον δὲ μέγιστον, ὅτι ἐπὶ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν δραματικῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθωθῶσι, δηλονότι ἂν διδαχθῶσι καλῶς.[1] Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ εἶνε δυνατὸν νὰ γένηται τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως, δηλονότι τῆς θεατρικῆς παραστάσεως, εἶνε δὲ δυνατὸν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ εἶνε πρότερον καὶ ἴδιον ποιητοῦ ἀμείνονος. Διότι πρέπει καὶ ἄνευ τῆς ὄψεως ὁ μῦθος νὰ συνιστᾶται οὕτως, ὥστε ὁ ἀκούων τὰ πράγματα γινόμενα καὶ νὰ φρίττῃ καὶ νὰ ἐλεῇ ἐκ τῶν συμ-

---

[1]) κεφ. 13 σ 1453 α 29.—b

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βαινόντων, τὸ ὁποῖον ἤθελε πάθει τις ἀκούων τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίπου τυράννου τοῦ Σοφοκλέους· τὸ νὰ παρασκευάζῃ δὲ τὸ τοιοῦτον ὁ ποιητὴς διὰ τῆς ὄψεως εἶνε ἀτεχνότερον καὶ δεῖται χορηγίας· οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν· διότι δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν πᾶσαν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν· ἐπειδὴ δὲ πρέπει ὁ ποιητὴς νὰ παρασκευάζῃ τὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμήσεως ἡδονήν, εἶνε φανερὸν ὅτι πρέπει νὰ ἐμβάλλῃ τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν· ἵνα δὲ δεινὰ ἢ οἰκτρὰ φαίνωνται τὰ συμπίπτοντα, εἶνε ἀνάγκη αἱ τοιαῦται πράξεις νὰ ἦνε ἢ φίλων πρὸς ἀλλήλους ἢ ἐχθρῶν ἢ μηδετέρων· ἂν μὲν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ ἢ τοιοῦτον τι ποιῇ, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος· οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες· ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένωνται τὰ πάθη, οἷον εἰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ υἱὸς πατέρα ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνει ἢ μέλλει ἤ τι ἄλλο τοιοῦτο δρᾷ, ταῦτα πρέπει νὰ ζητῇ ὁ ποιητής. Τοὺς δὲ παρειλημμένους μύθους δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀνατρέπῃ ὡς π. χ. ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου καὶ ἡ Ἐριφύλη ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος· αὐτὸς δὲ πρέπει νὰ εὑρίσκῃ καὶ νὰ μεταχειρίζηται καλῶς τοὺς παραδεδομένους. Τὸ δὲ καλῶς σαφέστερον ἔχει οὕτως. Εἶνε δηλ. δυνατὸν ἡ πρᾶξις νὰ γίνηται ὑπὸ εἰδότων καὶ γινωσκόντων, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν· εἶνε δὲ δυνατὸν τὰ δρῶντα πρόσωπα τῆς τραγῳδίας νὰ πράξωσι μὲν πρᾶ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξίν τινα, ἀλλ' ἀγνοοῦντες νὰ πράξωσι τὸ δεινὸν καὶ ὕστερον ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους τύραννος· τοῦτο μὲν ἔξω τοῦ δράματος, ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον ὁ Ἀλκμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος ἢ ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ· ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα ὁ μέλλων νὰ πράξῃ τι τῶν ἀνηκέστων δι' ἄγνοιαν ν' ἀναγνωρίσῃ τοῦτο πρὶν ποιήσῃ, καὶ παρὰ ταῦτα δὲν εἶνε δυνατὸν ἄλλως· διότι ἢ εἶνε ἀνάγκη νὰ πράξωσιν ἢ μή, καὶ εἰδότες ἢ μὴ εἰδότες· τούτων δὲ τὸ νὰ μελλήσῃ τις γινώσκων καὶ νὰ μὴ πράξῃ εἶνε χείριστον· διότι τό τε μιαρὸν ἔχει καὶ δὲν εἶνε τραγικόν, ἐπειδὴ εἶνε ἀπαθές, δηλ. δὲν παράγει πάθος· διὸ οὐδεὶς ποιητὴς ποιεῖ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, εἰ μὴ ὀλιγάκις, οἷον ἐν Ἀντιγόνῃ τοῦ Σοφοκλέους τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων· τὸ δὲ πρᾶξαι δεύτερον· βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι· διότι τό τε μιαρὸν ἐλλείπει καὶ ἡ ἀναγνώρισις εἶνε ἐκπληκτικόν· κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον, οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ν' ἀποκτείνῃ, δὲν ἀποκτείνει ὅμως, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν αὐτόν, καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἐν Ταύροις τοῦ Εὐριπίδου ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς μέλλων νὰ ἐκδώσῃ τὴν μητέρα ἀνεγνώρισεν· διὰ τοῦτο δὲν εἶνε περὶ πολλὰ γένη ἡ τραγῳδία· διότι ζητοῦντες οὐχὶ ἀπὸ τέχνης ἄλλο ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον νὰ παρασκευάζωσιν ἐν τοῖς μύθοις. Διὸ ἀναγκάζονται ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας νὰ καταφεύγωσιν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη[1]).

[1]) κεφ. 14 σ. 1453 b 1—1454 a 13.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

6) Ἐπειδὴ ἐκ τῶν μύθων οἱ μὲν εἶνε ἁπλοῖ οἱ δὲ πεπλεγμένοι, ἐπειδὴ καὶ αἱ πράξεις, ὧν εἶνε μιμήσεις οἱ μῦθοι, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται, καὶ ἁπλῆ μὲν πρᾶξις εἶνε, ἧς γενομένης... συνεχοῦς καὶ μιᾶς ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρίσεως ἡ μετάβασις γίνεται, πεπλεγμένη δέ, ἧς μετ' ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας ἢ ἀμφοτέρων ἡ μετάβασις εἶνε,[1] *—πρέπει ἡ σύνθεσις τῆς καλλίστης τραγῳδίας νὰ μὴ ἦνε ἁπλῆ ἀλλὰ πεπλεγμένη*[2] *δηλ. νὰ ἔχῃ περιπέτειαν καὶ ἀναγνωρισμὸν ἢ καὶ ἀμφότερα. Ταῦτα δὲ ὄντα τὰ μέγιστα μέρη τοῦ μύθου, δι' ὧν ψυχαγαγεῖ ἡ τραγῳδία, πρέπει νὰ γίνωνται ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων νὰ συμβαίνῃ ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς νὰ γίνωνται ταῦτα· διότι διαφέρει πολὺ τὸ γίνεσθαι τάδε διὰ τάδε ἢ μετὰ τάδε*[3]*). Εἶνε δὲ περιπέτεια μὲν ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή· καὶ τοῦτο δέ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ τοῦ Σοφοκλέους ἐλθὼν ὁ ποιμὴν ἵνα εὐφράνῃ τὸν Οἰδίπουν καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας, ὃς ἦν, τοὐναντίον ἐποίησεν. Ἀναγνώρισις δὲ εἶνε, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ ἢ εἰς φιλίαν ἢ εἰς ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων*[4]*).*

Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ἢ ὁ ἕτερος ἀναγνωρίζει τὸν

---

[1]) κεφ. 10 σ. 1452 α 13—18. [2]) κεφ. 13 σ. 1452 b 30. [3]) κεφ. 10 σ. 1452 α 18—21. [4]) κεφ. 11 σ. 1452 α 22—32.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἕτερον μόνον, ὡς ὁ Ὀρέστης ἀναγνωρίζει τὴν ἀδελφὴν Ἰφιγένειαν διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς [1]), ἢ ἀμφότεροι ἀναγνωρίζουσιν ἀλλήλους. Ποιοῦνται δὲ χρῆσιν οἱ ποιηταὶ πολλῶν εἰδῶν ἀναγνωρίσεως. Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις εἶνε ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τῆς ἐκπλήξεως γενομένης δι' εἰκότων [2]), ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνωνται, οἷον ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ... ἥτις εἶνε ἡ μάλιστα τοῦ μύθου καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως. Διότι ἡ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτεια θὰ ἔχῃ ἢ ἔλεον ἢ φόβον, οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται [3]). Δεύτεραι δὲ κατὰ τὴν τεχνικὴν ἀξίαν εἶνε αἱ ἐκ συλλογισμοῦ οἷον ἐν Χοηφόροις [4]), ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν, ὅμοιος δὲ οὐδεὶς ἀλλ' ἢ Ὀρέστης· οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. Εἶνε δέ τις καὶ συνθετὴ ἐκ συλλογισμοῦ καὶ ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θατέρου, ὅταν τις δηλ. καίπερ θέλων νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ, λέγει τινὰ παραλογιζόμενος, δι' ὧν γίνεται γνωστός. Ἄλλη ἀναγνώρισις εἶνε ἡ διὰ μνήμης, δι' ἧς ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλκινόου, βασιλέως τῶν Φαιάκων, διότι ἀκούων τοῦ κιθαρῳδοῦ καὶ μνησθεὶς ἐδάκρυσεν [5]). Ἀτεχνοτάτη ἀνεγνώρισις εἶνε ἡ διὰ τῶν σημείων, ἅτινα ἢ εἶνε σύμφυτα τῷ σώματι (οἷα εἶνε τὰ ἐν τῷ σώματι τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάδμου στίγματα,

---

1) Εὐρ. Ἰφ. ἐν Ταύρ. στίχ. 791 2) κεφ. 16 σ. 1455 α 16. 3) κεφ. 11 σ. 1452 α 30—b. 6. 4) κεφ. 16 σ. 1455 α 5. 5) αὐτόθ. 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

τὰ ἔχοντα σχῆμα λόγχης καὶ οἱ ἀστέρες ἐν τοῖς ὥμοις τῶν ἀπογόνων τοῦ Πέλοπος)[1] ἢ ἐπίκτητα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι οἷον οὐλαί, τὰ δὲ ἐκτὸς, τὰ περιθέραια κλ. Ἄτεχνοι δὲ ἀναγνωρίσεις εἶνε καὶ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ μύθου αὐτοῦ γινόμεναι[2].

7) Πλὴν τῆς περιπετείας καὶ ἀναγνωρίσεως ὁ μῦθος πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ πάθος. Εἶνε δὲ πάθος πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρά, οἷον οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι καὶ αἱ περιωδυνίαι καὶ τρώσεις καὶ ὅσα τοιαῦτα[3].

8) Πᾶσα τραγῳδία πρέπει νὰ ἔχῃ δέσιν καὶ λύσιν. Τὰ μὲν ἔξωθεν καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις, τὸ δὲ λοιπὸν ἡ λύσις. Λέγω δὲ δέσιν μὲν τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατον εἶνε, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς δυστυχίαν ἐξ εὐτυχίας, λύσιν δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους[4]. Διὸ εἶνε φανερὸν ὅτι καὶ αἱ λύσεις τῶν μύθων πρέπει νὰ συμβαίνωσιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ μύθου καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ τοῦ Εὐριπίδου ἀπὸ μηχανῆς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν, ἀλλὰ πρέπει ὁ ποιητὴς νὰ ποιῆται χρῆσιν τῆς μηχανῆς ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ ἐγένοντο, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γινώσκῃ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὅσα ὕστερον, τὰ ὁποῖα δέονται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας. Διότι

---

[1] κεφ. 16 σ. 1454 b 20. [2] αὐτόθ. 30. [3] κεφ. 11. σ. 1452 b 11. [4] κεφ. 18 σ. 1455 b 25 πβλ. καὶ κεφ. 15 σ. 1454 b.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἅπαντα ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς, ὅτι βλέπουσιν· ἄλογον δὲ δὲν πρέπει νὰ ἦνε μηδὲν ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους [1]).

9) Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ καὶ ὁ χορὸς πρέπει νὰ ἦνε ὡς εἷς τῶν ὑποκριτῶν καὶ ὡς μόριον τοῦ ὅλου καὶ νὰ συναγωνίζηται ἐν τῇ πράξει οὐχὶ ὡς παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ [2]).

10) Ὁ ποιητὴς ὀφείλει νὰ παριστᾷ τὰ πράγματα ὡς ἀληθινὰ καὶ ἐναργῆ, ὡς εἰ ἦν παρών, ὅτε ταῦτα ἐγίγνοντο καὶ νὰ προσαρμόζῃ καταλλήλως καὶ τὸ λεκτικόν, διότι οὕτως εἶνε δυνατὸν νὰ εὑρίσκῃ τὸ πρέπον καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὰς διαφωνίας (τὰ ὑπεναντία). Ἔτι δὲ πρέπει νὰ κατανοῇ καὶ πιστῶς ἀπεικονίζῃ τὴν θέσιν τῶν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὁρώντων προσώπων. Διότι πιθα-

---

[1]) κεφ. 15 σ. 1454 b.

[2]) κεφ. 18 σ. 1456 α 25 „τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ ᾁδόμενα οὐ μᾶλλον τοῦ μύθου ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστίν· διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσιν, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου· καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμον ᾄδειν ἢ εἰ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν ἢ ἐπεισόδιον ὅλον; Τὰ χορικὰ ᾄσματα (στάσιμα) τῶν τραγῳδιῶν, ἀναπληρώσαντα τοὺς ἀρχαίους διθυράμβους, διετηρήθησαν ἐν τῇ τραγικῇ ποιήσει ἐφ' ὅσον χρόνον αἱ τραγῳδίαι εἶχον θρησκευτικὴν σημασίαν, ταύτης δὲ κατ' ὀλίγον ἐκλιπούσης ἐξέλιπον καὶ ἐκεῖνα, ἀνθ' ὧν ᾖδοντο ἐμβόλιμα ᾄσματα (intermezzo), μέχρις οὗ σκευασθῶσιν οἱ ὑποκριταὶ καὶ ἐμφανισθῶσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑπὸ ἄλλα πρόσωπα καὶ ἐνδύματα. Ὕστερον δὲ ἐκλιπόντων τελείως τῶν χορικῶν ᾀσμάτων ἐπῆλθεν ἡ νεωτέρα διαίρεσις τῶν δραμάτων εἰς πράξεις, ἐνῷ τὰ ἀρχαῖα δράματα ἀπετέλουν μίαν καὶ μόνην πρᾶξιν, σπανιώτατα μεταβαλλομένης τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου. Καταργησθείσης τῆς ἐθνικῆς θρησκείας οἱ χριστιανοὶ ἀνεπλήρωσαν κατά τι τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα διὰ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δραματικῶς τελουμένης θείας λειτουργίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νώτατοι εἶνε ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες, καὶ χειμάζει ὁ χειμαζόμενος καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. Διὸ εἶνε εὐφυοῦς ἡ ποιητικὴ ἢ μανικοῦ. Διότι τούτων οἱ μὲν μανικοὶ εἶνε εὔπλαστοι δηλ. εὐκόλως ἀπεικονίζουσι τὰ πάθη, οἱ δὲ εὐφυεῖς εἶνε ἐξεταστικοὶ δηλ. δι' ἐξετάσεως καὶ σκέψεως εὑρίσκουσι τὸ κατάλληλον [1]).

11) Ὁ ποιητὴς ὀφείλει ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ μύθου τῆς τραγωδίας, εἴτε οὗτος εἶνε παρειλημμένος εἴτε ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένος, νὰ ἐκθέτῃ κατὰ πρῶτον τὰ καθόλου, μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη ὑποθεὶς τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων τοῦ δράματος νὰ παρεμβάλλῃ ἐπεισόδια καὶ παρατείνῃ τὴν πρᾶξιν, νὰ φροντίζῃ ὅμως ὥστε τὰ ἐπεισόδια νὰ ἦνε οἰκεῖα. Ἐν μὲν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ' ἐποποιία τούτοις μηκύνεται [2])

12) Καὶ οἱ λόγοι δὲ τῶν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δρώντων προσώπων δὲν πρέπει νὰ συνιστῶνται ἐκ μερῶν ἀλόγων, εἰ δὲ μή, πρέπει τοῦτο νὰ ἦνε ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ ὁ Οἰδίπους δὲν ἐγίνωσκε πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν [3])· *ἀλλὰ οὐχὶ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ* [4]) *οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες, τὰ ὁποῖα τότε δὲν ὑπῆρχον ἔτι* [5]).

13) Τέλος τὸ μῆκος τῶν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ διαδραματιζομένων γεγονότων δὲν πρέπει νὰ ἦνε πολὺ μακρὸν ὡς ἐν τῷ ἔπει· διότι ἡ τραγῳδία μάλιστα πειρᾶται ἀπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, δηλ. μιμεῖται γεγονότα 24 ὡρῶν ἢ μικρόν τι πλέον [6])

---

[1]) κεφ. 17. [2]) αὐτόθι, 3. [3]) Σοφ. Οἰδ. τύραν. 112. 729. [4]) Σοφοκλ. στίχ. 680. [5]) ποιητ. κεφ. 25 σ. 1460 α 29—32. [6]) κεφ. 5 σ. 1449.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ ἤθους.

Ἔστι δὲ ἦθος τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποία τις, δηλούμενον διὰ τῶν λόγων. Διὸ δὲν ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων ἐκεῖνοι, ἐν οἷς μηδόλως ὑπάρχει, ὅ,τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων· ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι, ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις [1]· *διότι ἡ προαίρεσις μετὰ λόγου καὶ διανοίας ὑπάρχει* [2]. *Ἐπειδὴ δὲ εἶνε ἡ τραγῳδία πράξεως μίμησις, πράττεται δὲ ὑπὸ τινῶν πραττόντων, οἵτινες ἐξ ἀνάγκης εἶνε ποιοί τινες κατὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν (διότι διὰ τούτων λέγομεν ὅτι καὶ αἱ πράξεις εἶνε ποιαί τινες), δύο εἶνε φύσει τὰ αἴτια τῶν πράξεων, διάνοια καὶ ἦθος καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες* [3]. *Ἂν κατὰ τὴν τεχνικὴν ἀξίαν τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος ἦνε τὸ τέλος τῆς τραγῳδίας, τὸ δὲ τέλος τὸ μέγιστον ἁπάντων* [4], *δεύτερον εἶνε τὰ ἤθη. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ μῦθος εἶνε μίμησις πράξεως εἶνε καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων* [5]. *Θὰ ἔχῃ δὲ ἦθος, ἐὰν ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα* [6]. *Ὅτι δὲ τὰ ἤθη δὲν εἶνε τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ δεύτερον μέρος τῆς τραγῳδίας, ἀπόδειξις, ὅτι οἱ ποιηταὶ εἰσάγουσιν εἰς τὰς τραγῳδίας αὐτῶν τὰ ὁρῶντα πρόσωπα,*

---

[1]) κεφ. 6 σ. 1450 b 8. [2]) Ἠθικ. Νικομ. σ. 1112 a 15. [3]) κεφ. 6 σ. 1449 b 36. [4]) κεφ. 6 σ. 1450 a 23. [5]) κεφ. σ. 6 1450 b 3. [6]) κεφ. 15 σ. 1454 a 17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὐχὶ ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπαραλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις [1]. *Ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γένηται τραγῳδία, ἄνευ δὲ ἠθῶν εἶνε. διότι τῶν νέων τραγικῶν τῶν πλείστων εἶνε αἱ τραγῳδίαι ἀήθεις δηλ. ἄνευ ἤθους καὶ ὅλως πολλοὶ τοιοῦτοι, οἷοι ἦσαν ὁ Εὐριπίδης καὶ οἱ μετὰ αὐτὸν ἀκμάσαντες* [2].

---

[1]) κεφ. 6 σ. 1450 α 21.

[2]) Καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης παραβάλλει τὰς ἀήθεις καὶ μετὰ ἤθους τραγῳδίας πρὸς τὰς γραφὰς τοῦ Πολυγνώτου καὶ Ζεύξιδος λέγων· *"οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις καὶ Πολύγνωτος πέπονθεν. Ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος, ἡ δὲ Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος· ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς ὑφῇ ῥήσεις ἠθικὰς καὶ λέξεις καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, [οὐ] ποιήσει ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων· παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς· εἴ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην*, οὐκ ἂν εὐφράνειεν *καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα*,, (κεφ. 6 σ. 1450 α 26). Ἡ διαφορὰ τῆς γραφῆς τοῦ Πολυγνώτου καὶ Ζεύξιδος τοῦ ἐξ Ἡρακλείας (436 Π.Χ.) ἦν ὅτι ἀμφότεροι μὲν ἦσαν ἰδανικοὶ ζωγράφοι, ἀλλ' ὁ μὲν Πολύγνωνος ἔγραφεν, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸ ἐναργὲς τῆς ψυχῆς παράδειγμα δηλ. κατὰ τὴν τελείαν ἰδέαν τοῦ ἤθους τοῦ γραφομένου προσώπου, ἐξ ἧς ἀπέρρεον τὰ ἐξωτερικὰ αὐτοῦ σχήματα ὡς ἀναγκαῖα ταύτης γνωρίσματα, ὁ δὲ Ζεῦξις ἀπεμιμεῖτο τὸ ἐν τῇ φύσει κάλλιστον, ὅπερ ἤνωνεν εἰς ἰδανικὴν εἰκόνα, οἵα ἦν οἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα εἰκὼν τῆς Ἑλένης. Διὰ τῆς παραβολῆς τῶν γραφῶν τῶν δύο τούτων ἐξόχων ζωγράφων πρὸς τὰς τραγῳδίας ὁ Ἀριστοτέλης ἐννοεῖ, ὅτι ἡ πρᾶξις τῆς τραγῳδίας δὲν εἶνε ἀναγκαῖον προϊὸν ἰδανικοῦ ἤθους, διότι τὰ ὁρῶντα πρόσωπα εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχωσι φυσικὸν ἦθος ἐν εἴδει ὡρισμένου τύπου, ὅστις νὰ μὴ ἀπέχῃ τοῦ φυσικοῦ, ὅπως ἡ γραφὴ τοῦ Ζεύξιδος, ἀλλὰ ν' ἀποτελῇ σύγχρονόν τι καὶ γενικὸν παράδειγμα ἤθους. Ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ ἤθους τῶν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὁρώντων προσώπων ὑπάρχει ἐνταῖς τῶν ἀρχαίων τραγῳδίαις τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρέπει δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, πάντοτε νὰ ζητῇ ὁ ποιητὴς ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἢ τὸ εἰκός, ὥστε ὁ τοιοῦτος (ὁ ἔχων ὡρισμένον ἦθος) νὰ λέγῃ ἢ νὰ πράττῃ τοιαῦτα, ὅπως εἶνε ἀναγκαῖον ἢ εἰκὸς [1]).

Περὶ δὲ τὰ ἤθη τέσσαρα εἶνε, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ὁ ποιητής· ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ἦνε. Εἶνε δὲ χρηστὸν τὸ ἦθος, ἐὰν ὁ λόγος ἢ ἡ πρᾶξις ποιῇ φανερὰν προαίρεσιν χρηστήν. Εἶνε δὲ τοῦτο

ἐν ταῖς τῶν νεωτέρων, Εὐριπίδου καὶ τῶν μετ' αὐτόν· διότι ἐκεῖνοι μὲν ἐποίουν τοὺς ἥρωας τῶν δραμάτων αὐτῶν λέγοντας πολιτικῶς, ἤτοι ἠθικῶς (μετὰ ἤθους), οὗτοι δὲ ῥητορικῶς (κεφ. 6 σ. 1450 b 6), ἤτοι ἀπὸ διανοίας (πβλ. κεφ. 6)· παρ' ἐκείνοις μὲν ἐπεκράτει ἡ θέλησις ἤτοι τὸ ἀπὸ προαιρέσεως λέγειν, δι' οὗ τὰ ὁρῶντα τῆς τραγῳδίας αὐτῶν πρόσωπα ἀπέβαινον μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀληθεῖς ἥρωες, διώκοντες τὸ καλόν, παρὰ τούτοις δὲ τὸ ἀπὸ διανοίας, ἤτοι τὸ ῥητορικῶς λέγειν, δι' οὗ τὰ πρόσωπα τῶν τραγῳδιῶν αὐτῶν παρίσταντο ὡς δικανικοί τινες ῥήτορες καὶ ἐνίοτε σοφισταί (πβλ. Ἀριστ. Ρητορ. σ. 1417 a 24 καὶ 1418 b 1), φέροντες ἦθος φρονίμου ἀνθρώπου καὶ τὸ ὠφέλιμον διώκοντος (πβλ. καὶ Ῥητορ. σ. 1366 a 10).

Ἡ δευτέρα παραβολὴ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀναφέρεται εἰς τὰς ῥήσεις τὰς *ἠθικὰς καὶ τὰς λέξεις καὶ διανοίας τὰς εὖ πεποιημένας*, αἵτινες παραβάλλονται πρὸς τὰ χρώματα τῆς εἰκόνος· καθὼς δηλ. ἂν ἐναλείψῃς τις εἰκόνα διὰ καλλίστων χρωμάτων δὲν εὐφραίνει ὁμοίως, ὡς ἐὰν λευκογραφήσῃ αὐτήν, δηλ. συνθέσῃ αὐτὴν δι' ἀκριβῶν μόνον σχημάτων, οὕτω καὶ ὁ τραγικὸς ποιητὴς διὰ τοῦ λεκτικοῦ μόνου καὶ τῶν διανοημάτων δὲν ποιεῖ τελείαν τραγῳδίαν, ἂν παρίδῃ τὴν σύστασιν τῶν πραγμάτων τῆς τραγῳδίας καὶ τὰ ἤθη τῶν ὁρώντων προσώπων. Τὸ λευκογραφεῖν σημαίνει γράφειν (ζωγραφίζειν) ἐν μόνοις λευκοῖς χρώμασιν, ὅπως ἔγραφεν ἐνίοτε ὁ Ζεῦξις, περὶ οὗ λέγει ὁ Πλίνιος (Hist. natur. XXXV, 9. 36) pinxit et monochromata ex albo δηλ. ὅπως οἱ Ἰταλοὶ λέγουσι chiaroscuri.

1) κεφ. 15 σ. 1454 a 33.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν ἑκάστῳ γένει· διότι καὶ γυνὴ εἶνε χρηστὴ καὶ δοῦλος... καίτοι ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλον εἶνε· δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα, δηλ. ἡ ἁρμοδιότης τοῦ ἤθους. Διότι εἶνε χρηστὸν μὲν τὸ ἀνδρεῖον ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ ἀνδρείαν ἢ δεινὴν εἶναι· τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον (δηλ. φυσικόν), ὅπερ εἶνε ἕτερον ἢ τὸ χρηστὸν καὶ ἁρμόττον· τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλὸν (ἀμετάβλητον)· κἂν ἄρα ἀνώμαλός τις ἦνε ὁ τὴν μίμησιν παρέχων καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθεὶς (μιμούμενος), ὅμως ὁμαλῶς (συνεχῶς) ἀμετάβλητος πρέπει νὰ ἦνε [1]). Ἐπειδὴ δὲ μίμησις εἶνε ἡ τραγῳδία βελτιόνων ἢ καθ' ἡμᾶς, πρέπει ὁ ποιητὴς νὰ μιμῆται τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους· διότι καὶ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφήν, ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους· οὕτω καὶ ὁ ποιητὴς μιμούμενος καὶ ὀργίλους καὶ ῥᾳθύμους καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, τοιούτους ὄντας πρέπει νὰ ποιῇ ἐπιεικεῖς (δηλ. τελείους), παράδειγμα σκληρότητος, οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων καὶ Ὅμηρος. Ταῦτα δὲ πρέπει νὰ διατηρῇ καὶ πρὸς τούτοις τὰ παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις (δηλ. τὰς σκηνικὰς) τῇ ποιητικῇ. Διότι καὶ κατ' αὐτὰς εἶνε δυνατὸν ν' ἁμαρτάνῃ πολλάκις [2]).

---

[1]) αὐτόθι 16. [2]) αὐτόθι b 9—17.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ διανοίας.

Τρίτον μέρος τῆς τραγῳδίας εἶνε ἡ διάνοια, ἥτις παρακολουθεῖ τὸ ἦθος. Ἐπειδὴ δηλ. ἡ πρᾶξις τῆς τραγῳδίας περαίνεται διὰ τῶν πραττόντων, οἵτινες ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἦνε ποιοί τινες κατὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν, ἵνα καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἀποβαίνωσι ποιαί τινες, τό τε ἦθος καὶ ἡ διάνοια εἶνε ἀναπόσπαστα μέρη τῆς πράξεως τῆς τραγῳδίας. Διάνοια ἐν τῇ τραγῳδίᾳ εἶνε τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα[1]*). Εἶνε δὲ διττή, δηλονότι ἠθική, δηλουμένη ἐν τῷ ἤθει, ἤτοι ἐν τῇ προαιρέσει τοῦ λαλοῦντος, ἢ διανοητική, ἐμφαινομένη διὰ τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου ἔν τε τῷ κρίνειν καὶ συλλογίζεσθαι, ἤτοι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν οἷς ἀποδεικνύασί τι, ὡς ἔστιν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται*[2]*). Τὴν ἠθικὴν διάνοιαν, ἤτοι τὸ πολιτικῶς εἴτε ἠθικῶς εἴτε ἀπὸ προαιρέσεως λέγειν εἶχον τὰ δρῶντα πρόσωπα τῶν ἀρχαιοτέρων τραγικῶν ποιητῶν, Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους, τὸ δὲ ἀπὸ διανοίας εἴτε ῥητορικῶς λέγειν, δηλ. τὸ ἀποδεικνύναι τι ὡς ἔστιν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν ἢ καθόλου τι ἀποφαίνεσθαι, εἶχον τὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῶν μετὰ τοῦτον τραγικῶν.*

Εἶνε δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα πρέπει ὑπὸ τοῦ λόγου νὰ παρασκευασθῶσι (κατορθωθῶσι).

---

[1]) κεφ. 6 σ. 1450 b 5. [2]) αὐτόθι 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μέρη δὲ τούτων τό τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν (ἀναιρεῖν, ἀνασκευάζειν) καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα (δηλ. τὰ μὲν νὰ παριστῶνται μεγάλα καὶ σπουδαῖα, τὰ δὲ μικρὰ καὶ εὐτελῆ καὶ οὐδενὸς ἄξια). Ταῦτα δὲ πρέπει νὰ παρασκευάζωνται ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος καὶ νὰ γίνωνται παρὰ τὸν λόγον καὶ οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς πράγμασιν [1]).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ λέξεως.

Λέξις (λεκτικόν, γλῶσσα) εἶνε ἡ διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνεία (δηλ. ἡ δι' ὀνομάτων ἔκφρασις), ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν, δηλ. εἴτε τὸ λεκτικὸν εἶνε ἔμμετρον εἴτε ἄνευ μέτρου [2])· *ἢ ὀρθότερον λέξις εἶνε αὐτὴ ἡ τῶν ὀνομάτων σύνθεσις* [3]).

Ἡ περὶ λέξεως θεωρία τοῦ φιλοσόφου εἶνε ἐλλιπὴς καὶ ἐν πολλοῖς νενοθευμένη. Διὸ σταχυολογοῦμεν τὰ οὐσιωδέστερα.

Τῶν περὶ τὴν λέξιν ἓν εἶνε εἶδος θεωρίας τὰ σχήματα τῆς λέξεως οἷον τί ἐντολὴ καὶ τί εὐχὴ

---

[1]) κεφ. 19 σ. 1456 α 36. [2]) κεφ. 6 σ. 1450 b 14. [3]) αὐτόθι σ. 1449 b 34. Καίτοι ὁ Ἀριστοτέλης δὲν νομίζει τὸ μέτρον ὡς οὐσιῶδες μέρος τῆς ποιήσεως, οὐδὲ παραδέχεται, ὅτι πᾶς ὁ ἔμμετρα ποιῶν εἶνε ποιητὴς (κεφ. 1 σ. 1447 b 9—20), ἀλλ' ὅμως δὲν ἀρνεῖται πάλιν, ὅτι ἡ ποίησις εἶνε ἔμμετρος καὶ ἕκαστον εἶδος αὐτῆς ἔλαβε τὸ οἰκεῖον μέτρον (κεφ. 4 σ. 1449 α21—25):

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ διήγησις καὶ ἀπειλὴ καὶ ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις καὶ εἴ τι ἄλλο. Ἐκ τῆς γνώσεως ὅμως ἢ ἀγνοίας τούτων οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, διότι ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑποκριτικὴν τέχνην καὶ εἰς τὸν τοιαύτην ἔχοντα ἀρχιτεκτονικήν, δηλ. εἰς τὸν ἔχοντα τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ὁδηγίαν τῶν ὑποκριτῶν, ῥαψῳδῶν κλ.[1])

Πραγματευόμενος ὁ φιλόσοφος εἰδικώτερον περὶ τῶν μερῶν τοῦ λόγου καὶ ὁρίζων ἓν ἕκαστον αὐτῶν, δηλ. τί εἶνε στοιχεῖον, τί συλλαβή, τί σύνδεσμος, τί ὄνομα, τί ῥῆμα, τί πτῶσις (κλίσις), τί λόγος, ἔτι δὲ διαιρῶν τὰ ὀνόματα (δηλ. τὰς λέξεις) εἰς κύρια (κοινά, κυριολεκτικά), εἰς μεταφορικά, εἰς ἐξηλλαγμένα, καὶ ὁρίζων ἓν ἕκαστον τούτων ὡς καὶ τὰ γένη αὐτῶν[2]*), ἐν*

---

[1]) κεφ. 19 σ. 1456 b 10.

[2]) "Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη, στοιχεῖον, συλ-„λαβή, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος. στοιχεῖον μὲν „οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος, οὐ πᾶσα δέ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνθετὴ γί-„νεσθαι φωνή· καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναί, ὧν οὐδεμίαν „λέγω στοιχεῖον· ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν καὶ τὸ ἡμίφωνον καὶ ἄφω-„νον. Ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς (δηλ. πλήξεως τῆς γλώσσης) „ἔχον φωνὴν ἀκουστήν, οἷον τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡμίφωνον δὲ τὸ μετὰ προσ-„βολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν, οἷον τὸ Σ καὶ τὸ Ρ, ἄφωνον δὲ τὸ μετὰ „προσβολῆς καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων „τινὰ φωνὴν γινόμενον ἀκουστόν, οἷον τὸ Γ καὶ τὸ Δ. ταῦτα δὲ διαφέρει „σχήμασί τε τοῦ στόματος καὶ τόποις (δηλ. τῆς γλώσσης) καὶ δασύτητι „καὶ ψιλότητι καὶ μήκει καὶ βραχύτητι, ἔτι δὲ ὀξύτητι καὶ βαρύτητι καὶ „τῷ μέσῳ (δηλ. τόνῳ) . . .

" Συλλαβὴ δ' ἐστὶ φωνὴ ἄσημος (δηλ. μὴ ἔχουσα ἔννοιαν), συνθετὴ „ἐξ ἀφώνου καὶ φωνὴν ἐχόντος. καὶ γὰρ τὸ ΓΡ ἄνευ τοῦ Α συλλαβή, „καὶ μετὰ τοῦ Α, οἷον τὸ ΓΡΑ . .

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροιας

τέλει ἀποφαίνεται ὅτι τῆς λέξεως ἀρετὴ εἶνε νὰ ἦνε σαφὴς καὶ μὴ ταπεινή. Σαφεστάτη μὲν εἶνε ἡ ἐκ τῶν κυρίων (κοινῶν, συνήθων) ὀνομάτων ἀλλὰ

"Σύνδεσμος δ' ἐστὶ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει οὔτε ποιεῖ φωνὴν ,,μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν, πεφυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ,,ἄκρων καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἁρμόττῃ ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι ,,καθ' αὑτήν, οἷον μέν, ἤτοι, δή. ἣ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν ,,μιᾶς, σημαντικῶν δέ, ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν σημαντικὴν φωνήν.

"Ἄρθρον δ' ἐστὶ φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν ἢ τέλος ἢ διορισμὸν δηλοῖ, οἷον τὸ ῥημὶ καὶ τὸ περὶ καὶ τὰ ἄλλα.

"Ὄνομα δ' ἐστὶ φωνὴ συνθετή, σημαντικὴ (δηλ. ἔχουσα σημασίαν) ,,ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὐτὸ σημαντικόν· ἐν γὰρ τοῖς δι- ,,πλοῖς οὐ χρώμεθα ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ σημαῖνον, οἷον ἐν τῷ Θεο- ,,δώρῳ (δηλ. τῷ διπλῷ εἴτε συνθέτῳ ὀνόματι Θεοδώρῳ), τὸ δῶρον οὐ ,,σημαίνει).

"Ῥῆμα δὲ φωνὴ συνθετή, σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος „σημαίνει καθ' αὑτό, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων· τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος „ἢ λευκὸν οὐ σημαίνει τὸ πότε, τὸ δὲ βαδίζει ἢ βεβάδικε προσημαίνει τὸ „μὲν τὸν παρόντα χρόνον τὸ δὲ τὸν παρεληλυθότα.

"Πτῶσις (δηλ. κλίσις) δ' ἐστὶν ὀνόματος ἢ ῥήματος ἢ μὲν τὸ κατὰ ,,τούτου (δηλ. πτῶσιν γενικὴν) ἢ τούτῳ (δηλ. πτῶσιν δοτικὴν) σημαί- ,,νουσα καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἢ δὲ τὸ κατὰ τὸ ἑνὶ ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι ἢ „ἄνθρωπος, ἢ δὲ κατὰ τὰ ὑποκοριστικά, οἷον κατ' ἐρώτησιν ἢ ἐπίταξιν· „τὸ γὰρ ἐβάδισεν; ἢ βάδιζε πτῶσις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστίν.

"Λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ συμαντική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὐτὰση- ,,μαίνει τι· οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον „ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός, ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον, μέ- ,,ρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων (δηλ. ὁ Κλέων ,,εἶνε τὸ μέρος). Εἷς δ' ἐστὶ λόγος διχῶς· ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ἐκ πλειό- ,,νων συνδέσμῳ, οἷον ἡ Ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς, ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου τῷ ,,ἓν σημαίνειν.

Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν (ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ ,,σημαινόντων σύγκειται, οἷον γῆ), τὸ δὲ διπλοῦν, τούτου δὲ τὸ μὲν ἐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταπεινή... σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν (τὸ κοινὸν εἴτε σύνηθες λεκτικὸν) ἢ τοῖς ξενικοῖς (ἀσυνήθεσι) κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω

„σημαίνοντος καὶ ἀσήμου, τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται· εἴη δ' ἂν „καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν καὶ πολλαπλοῦν ὄνομα, οἷον τὰ πολλὰ „τῶν μεγαλείων, οἷον Ἑρμοκαϊκόξανθος (κωμικὸν ὄνομα σύνθετον ἐκ τῶν Ἑρμος—Κάϊκος—Ξάνθος).

„Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον (κοινόν, σύνηθες) ἢ γλῶττα (ἀρ „χαϊκὸν ἢ ἐπιχώριόν τισιν ὄνομα) ἢ μεταφορὰ ἢ κόσμος ἢ πεποιημένον ἢ „ἐπεκτεταμένον ἢ ὑφῃρημένον ἢ ἐξηλλαγμένον. Λέγω δὲ κύριον μέν, ᾧ „χρῶνται ἕκαστοι, γλῶτταν δὲ ᾧ ἕτεροι, ὥστε φανερὸν ὅτι καὶ γλῶτταν „καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτό, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ· τὸ γὰρ *σίγυνον* „(ὁ κοντός, τὸ κοντάριον) Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα· μετα„φορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος (π. χ. „ναῦς ἔστηκε ἀντὶ ὁρμεῖ) ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ γένος (π. χ. μυρία ἀντὶ „πολλά) ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ εἶδος, (π. χ. ἀρύσας ἀντὶ ταμὼν ἢ ἀρε„λὼν) ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον... Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχῃ „τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον· ἐρεῖ γὰρ „ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ „ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέγει πρὸς ὃ ἐστιν (δηλ. ἕτερον ἀντὶ τοῦ „σημαίνοντος πρὸς ὃ ἀνήκει). λέγω δὲ οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διό„νυσον καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρην· ἐρεῖ τοίνυν τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου „καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεος. ἢ ὁ γῆρας πρὸς βίον, καὶ ἑσπέρα πρὸς „ἡμέραν· ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν γῆρας ἡμέρας καὶ τὸ γῆρας ἑσπέραν „βίου, ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς δυσμὰς βίου. Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα „κείμενον τὸ ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται· οἷον τὸ „τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι σπείρειν, τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀνώ„νυμον, ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν „καρπόν, διὸ εἴρηται

σπείρων θεοκτίσταν φλόγα.

„Πολλάκις εἰς τὴν μεταφορικὴν λέξιν προστίθεταί τι τῶν οἰκείων, „*οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ Ἄρεος ἀλλ' οἴνου* (ἄοινον).

Πεποιημένον δ' ἐστίν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπὸ τινῶν αὐτὸς τί-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γλῶτταν (σπανίαν ἢ ἐγχώριον λέξιν) καὶ μεταφορὰν καὶ ἐπέκτασιν καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. ἀλλ' ἂν τις ἅπαντα ταῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται ἢ βαρβαρισμός. ἂν μὲν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα, ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν βαρβαρισμός. αἰνίγματος δηλονότι ἰδέα (οὐσία) αὕτη εἶνε τὸ νὰ συνάψῃ (φαινόμενα) ἀδύνατα, καίπερ λέγων ὑπάρχοντα. κατὰ μὲν τὴν τῶν κυρίων ὀνομάτων σύνθεσιν οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι, κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν ἐνδέχεται, οἷον

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν (δηλ. σικύαν) ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα

καὶ τὰ τοιαῦτα. Διὸ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πως μίξις τῶν κυρίων καὶ ξενικῶν ὀνομάτων· διότι ἡ γλῶττα καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ ὁ κόσμος καὶ τἄλλα τὰ εἰρημένα εἴδη θὰ παραγάγωσι τὸ μὴ ἰδιωτικὸν μηδὲ ταπεινόν, τὸ δὲ κύριον τὴν σαφήνειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ ἐπεκτάσεις καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. Ἐπειδὴ μὲν δηλονότι ταῦτα ἄλλως ἔχουσιν ἢ ὡς τὸ κύριον ὄνομα, τὸ παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον θὰ παρα-

---

„θεται ὁ ποιητής· δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα, οἷον τὰ κέρατα ἔρνυγας „(ἔρνη, βλαστοὺς) καὶ τὸν ἱερέα ἀρητῆρα (δηλ. εὐχέτην). Ἐπεκτεταμένον „ἐστὶν ἢ ἀφῃρημένον τὸ μὲν ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον ἢ τοῦ „οἰκείου ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ, τὸ δ' ἐὰν ἀφῃρημένον τι ἢ αὐτοῦ, ἐπεκτεταμένον μὲν οἷον τὸ πόλεως πόληος καὶ τὸ Πηλείδου Πηληιάδεω, ἀφῃρημένον δὲ οἷον τὸ κρῖ καὶ τὸ δῶ (ἀντὶ κριθή, δῶμα).

Ἐξηλλαγμένον δ' ἐστίν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ, οἷον τὸ *δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν* ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γάγῃ τὸ μὴ ἰδιωτικόν· ἐπειδὴ δὲ μετέχουσι τοῦ εἰωθότος, θὰ ὑπάρχῃ τὸ σαφές... Διὸ τὸ νὰ φαίνηταί τις συνεχῶς χρώμενος τῷ μὴ ἰδιωτικῷ τούτῳ τρόπῳ εἶνε γελοῖον, τὸ δὲ μέτρον (δηλ. ἡ μετρία χρῆσις) κοινὸν ἁπάντων εἶνε τῶν μερῶν. Διότι τὸ αὐτὸ γελοῖον ἤθελε κατορθώσει τις χρώμενος καὶ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι ἀπρεπῶς καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα... Ὑπάρχει δὲ μέγα μὲν τὸ νὰ ποιῆταί τις χρῆσιν ἑκάστου τῶν εἰρημένων πρεπόντως καὶ διπλῶν (συνθέτων) ὀνομάτων καὶ γλωσσῶν (ξενικῶν ὀνομάτων), πολὺ δὲ μέγιστον εἶνε τὸ μεταφορικόν. διότι μόνον τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου εἶνε δυνατὸν νὰ μάθῃ τις καὶ εἶνε σημεῖον εὐφυΐας. διότι τὸ εὖ μεταφέρειν εἶνε τὸ ὅμοιον θεωρεῖν (κατανοεῖν). Τῶν δὲ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόζουσι τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωικοῖς ἔπεσιν, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωικοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα· ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ μίμησις γίνεται διὰ διαλόγου, ταῦτα ἁρμόζουσιν ἐκ τῶν ὀνομάτων, ὅσα εἶνε εὔχρηστα καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς διαλόγοις. εἶνε δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. (κεφ. 22).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τῶν μερῶν τῆς τραγῳδίας κατὰ τὸ ποσόν.

Κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ἡ τραγῳδία κεχωρισμένα, εἶνε τάδε, πρόλογος, ἐπει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σόδιον, ἔξοδος, χορικόν, καὶ τούτου (τοῦ χορικοῦ) τὸ μὲν πάροδος, τὸ δὲ στάσιμον. κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ σκηνῆς καὶ κόμμοι. εἶνε δὲ πρόλογος μὲν ὅλου τραγῳδίας τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου, ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλου τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν, ἔξοδος δὲ μέρος ὅλου τραγῳδίας, μεθ' ὃ δὲν ὑπάρχει χοροῦ μέλος, χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ, στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου, κόμμος δὲ θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς (κεφ. 12) (1)

---

1) Κατὰ τοὺς νεωτέρους κριτικοὺς φιλολόγους τὸ κεφάλαιον τοῦτο πιθανῶς εἰσήχθη εἰς τὴν ποιητικὴν ὑπ' ἄλλου τινός, λαβόντος αὐτὸ ἐξ ἄλλου συγγράμματος τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦ "*περὶ ποιητῶν*„. Διότι ἡ κατὰ ποσὸν αὕτη διαίρεσις τῆς τραγῳδίας ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφὴν αὐτῆς (κεφ. Δ), ἧς τὸ κυριώτερον μέρος ἀπετέλουν τὰ χορικὰ ᾄσματα, περὶ ἃ προσετίθεντο τὰ διάφορα μέρη τοῦ διαλόγου. Οὕτω συντεθειμέναι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ τραγῳδίαι τοῦ Αἰσχύλου, ἐν αἷς ἐπεκράτουν τὰ χορικὰ ᾄσματα. Ἐν δὲ ταῖς τραγῳδίαις τῶν νεωτέρων ἐπεκράτει ὁ διάλογος καὶ τὰ ἀπὸ σκηνῆς ᾄσματα καὶ οἱ κόμμοι, τὰ δὲ χορικὰ ᾄσματα ἦσαν βραχύτερα. Καὶ περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς παρόδου καὶ τῶν στασίμων ὑπῆρχε διαφωνία καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις, ἂν ὅλ. χορικά τινα ᾄσματα ἔπρεπε νὰ κληθῶσι πάροδοι ἢ κόμμοι καὶ ἄλλα ἂν πάροδος ἢ πρῶτον στάσιμον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πάροδος ὁρίζεται μέρος χορικοῦ ἤτοι *ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ, στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου*, πρέπει νὰ νοηθῇ, ὅτι πάροδος ἐνταῦθα καλεῖται μόνον τὸ ἀναπαιστικὸν σύστημα καὶ οἱ τροχαῖοι, δι' ὧν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χοροῦ ἐν ταῖς παλαιοτέραις τραγῳδίαις ἀνήγγελλε τὴν εἴσοδον αὐτοῦ. Τοιαῦται πάροδοι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Σοφοκλέους. τὸ δὲ χορικὸν ᾆσμα τὸ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ταύταις ἀμέσως ἑπόμενον μετὰ τὴν τοιαύτην πάροδον πρέπει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τῶν εἰδῶν τῆς τραγῳδίας.

Τῆς τραγῳδίας δὲ εἴδη εἶνε τέσσαρα· διότι τοσαῦτα καὶ τὰ μέρη αὐτῆς ἐλέχθησαν [1]*). ἢ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον εἶνε περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις·* [2]*) ἢ δὲ παθητικὴ* [3]*) οἷον οἵ τε Αἴαντες*

νὰ κληθῇ οὐχὶ πάροδος ἀλλὰ πρῶτον στάσιμον κατὰ τὴν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ τῆς ποιητικῆς ὑπάρχουσαν διάκρισιν· διότι αἱ μεταγενέστεραι τραγῳδίαι στεροῦνται τοιούτων παρόδων.

Τοῦ στασίμου πάλιν διαφέρουσι τὰ *ὀρχηστικὰ* λεγόμενα ᾄσματα· εἶνε δὲ ἀμφίβολον ἂν ταῦτα χωρίζωσι δύο ἐπεισόδια τοῦ διαλόγου ἀπ' ἀλλήλων ἢ πρέπει νὰ καταταχθῶσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπεισόδιον (πβλ. Οἰδ. τύρ. 1086). Ἀλλὰ καὶ προλόγου στεροῦνται οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου, αἱ δὲ Ἱκέτιδες τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ στεροῦνται πρὸς τούτοις καὶ ἐξόδου, καταλήγουσαι εἰς χορικὸν ᾆσμα· τοὐναντίον δὲ ἐν πάσαις ταῖς σωζομέναις ἀρχαίαις τραγῳδίαις πλὴν τῶν Εὐμενίδων τοῦ Αἰσχύλου ὑπάρχουσι κόμμοι. Τὰ δὲ ἀπὸ σκηνῆς ᾄσματα δὲν ὁρίζονται ἰδιαιτέρως ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, ἀλλ' ἐν τέλει συμπεριλαμβάνονται ἐν τῷ κόμμῳ πρὸς ὁρισμὸν τούτου, ἑπομένως ὡς κοινὸς θρῆνος μετὰ τοῦ χοροῦ. Φαίνεται ὅμως πιθανόν, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ποιεῖται τὴν τοιαύτην διαίρεσιν τῆς τραγῳδίας, ἀποβλέψας εἰς τὸν γενικώτερον τύπον, ὃν εἶχον τὰ πλεῖστα ἀρχαῖα δράματα.

[1]) Τέσσαρα μέρη τῆς τραγῳδίας εἶνε τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ποιὸν αὐτῆς, δηλ. ὁ μῦθος, τὸ ἦθος, ἡ διάνοια καὶ ἡ λέξις, τῆς μὲν μελοποιίας, ὡς εἴπομεν, περιλαμβανομένης ἐν τῇ λέξει, τῆς δὲ ὄψεως μὴ ἀποτελούσης οὐσιώδες μέρος τῆς τραγῳδίας (πβλ. κεφ. ς').

[2]) πβλ. κεφ. 11. 14. 16. 24.

[3]) πβλ. κεφ. 24. Παθητικὴν τραγῳδίαν καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τήν τε ἁπλῆν καὶ τὴν πεπλεγμένην, ἂν ἐπικρατῇ ἐν αὐτῇ τὸ πάθος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὁρίζει αὐτήν, ἀλλὰ μόνον μνημονεύει παραδειγμάτων,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ οἱ Ἰξίονες· ἡ δὲ ἠθικὴ [1] *οἷον αἱ Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς· τὸ δὲ τέταρτον οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς καὶ ὅσα ἐν Ἅιδου* [2]*. μάλιστα μὲν πρέπει νὰ φροντίζῃ ὁ ποιητής, ὥστε αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ νὰ ἔχωσιν ἅπαντα, εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα. Δὲν εἶνε ὅμως δίκαιον ν' ἀξιοῖ τις νὰ ὑπερβάλλῃ εἷς ποιητὴς ἕκαστον τῶν ἄλλων, γεγονότων καθ' ἕκα-*

φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἀπώλετο ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς ὡς καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ ἁπλῆς.

Τὴν μὲν καταστροφὴν τοῦ Τελαμωνίου Αἴαντος ἐπραγματεύθησαν ὁ Αἰσχύλος ἐν ἰδίᾳ τριλογίᾳ, ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ σωζομένῃ αὐτοῦ τραγῳδίᾳ, ὁ Ἀστυδάμας ὁ νεώτερος καὶ ὁ Θευδέκτης, τὸν δὲ μῦθον τοῦ Ἰξίονος ὁ Αἰσχύλος ἐν ἰδίᾳ τριλογίᾳ, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Τιμασίθεος, τοῦ ὁποίου ὁ Σουΐδας μνημονεύει 12 τραγῳδιῶν.

[1] Ἠθικὴν τραγῳδίαν καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, ἐν ᾗ ἐπικρατεῖ ἢ ἐξαίρεται τὸ ἦθος τῶν δρώντων προσώπων, μὴ παραμελουμένης καὶ τῆς πράξεως, ἣς πρέπει νὰ τηρῆται ἡ ἑνότης. Διὸ καὶ τὴν Ὀδύσσειαν τοῦ Ὁμήρου καλεῖ ὁ φιλόσοφος ἠθικήν, καίτοι τὸ ἔπος τοῦτο εἶνε πεπλεγμένον (κεφ. 6 καὶ 24). Ἐκ δὲ τῶν μνημονευομένων τραγῳδιῶν αἱ μὲν Φθιώτιδες ἦσαν δρᾶμα τοῦ Σοφοκλέους, ὁ δὲ Πηλεὺς τοῦ Εὐριπίδου, καίτοι Πηλεὺς καλεῖται καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ Σοφοκλέους συνήθως, εἰ μὴ τοῦτο ἦν διάφορον ἐκείνων, ὡς νομίζουσί τινες τῶν νεωτέρων κριτικῶν (Nauck).

[2] Ὁ Φόρκυς κατὰ τὴν μυθολογίαν ἦν πατὴρ τῶν Γραιῶν καὶ Γοργόνων καὶ ἄλλων τεράτων (Ἡσίοδ. Θεογ. 270). Ἡ ἐνθάδε μνημονευομένη τραγῳδία ἀνῆκεν εἰς τριλογίαν τοῦ Αἰσχύλου, ἧς τὸ μὲν πρῶτον δρᾶμα ἐκαλεῖτο Δικτυουλκός, τὸ δεύτερον Φορκίδες καὶ τὸ τρίτον Πολυδέκτης. Αἱ Φορκίδες ἐπραγματεύοντο τὴν μάχην τοῦ Περσέως πρὸς τὴν Γοργόνα Μέδουσαν. Ὁ δὲ Προμηθεὺς ἦν τριλογία τοῦ αὐτοῦ Αἰσχύλου, ἐξ ἧς περιεσώθη μόνον τὸ μέσον δρᾶμα "*Προμηθεὺς ὁ δεσμώτης*„. Δράματα δὲ πραγματευόμενα τὰ ἐν Ἅιδου μνημονεύονται ὁ Σίσυφος τοῦ Αἰσχύλου, ὁ Περίθους τοῦ Εὐριπίδου ἢ Κριτίου καὶ ὁ τοῦ Ἀγαιοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτοῖς ἰδιοφυΐαν (ἴδιον ἀγαθὸν) [1].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ ἔπους.

Τὸ ἔπος ἤτοι ἡ ἐποποιία εἶναι διηγηματικὴ ποίησις καὶ ἐν ἑξαμέτροις μιμητική, μιμουμένη σπουδαῖα ὡς καὶ ἡ τραγῳδία. Διὸ ὅστις ἔχει γνῶσιν περὶ τραγῳδίας σπουδαίας καὶ φαύλης ἔχει καὶ περὶ ἐπῶν· διότι ὅσα μὲν ἔχει ἡ ἐποποιία, ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ὅσα δὲ εἶνε ἴδια τῆς τραγῳδίας, δὲν ὑπάρχουσι πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ [2])

Καὶ ἐν τῷ ἔπει πρέπει οἱ μῦθοι νὰ συνιστῶνται καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις δραματικοὶ καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἐχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν ἡδονήν [3]).

---

2) κεφ. 18 σ. 1456 α. 3) κεφ 5 σ. 1449 b 16.

1) Τὸ ἔπος ὅηλ. δὲν πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ τοιαύτας ἱστορίας, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα ἢ πλείους, ὧν ἕκαστον ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. Ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θάτερον, ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος· σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσιν. διό, ὥσπερ εἴπομεν ἤδη, καὶ ταύτῃ Θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον· λίαν γὰρ ἂν μέγας καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἔτι δὲ τὰ εἴδη πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ ἐποποιία ταὐτὰ τῇ τραγῳδίᾳ· διότι πρέπει νὰ ἦναι ἢ ἁπλῆ ἢ πεπλεγμένη ἢ ἠθικὴ ἢ παθητική. καὶ τὰ μέρη ἐκτὸς τῆς μελοποιίας καὶ ὄψεως ἔχει ταὐτά· διότι πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ περιπετείας καὶ ἀναγνωρίσεις καὶ παθήματα. ἔτι δὲ αἱ διάνοιαι καὶ ἡ λέξις πρέπει νὰ ἔχωσι καλῶς. τούτων δὲ πάντων ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ὅμηρος καὶ πρῶτος καὶ ἱκανῶς· διότι καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν ἡ μὲν Ἰλιὰς ἁπλοῦν καὶ παθητικόν, ἡ δὲ Ὀδύσσεια πεπλεγμένον· διότι εἶνε ἀναγνώρισις διόλου καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκεν [1]).

Διαφέρει δὲ τὸ ἔπος τῆς τραγῳδίος πλὴν τῆς μελοποιίας καὶ τῆς ὄψεως

1) Κατὰ τῆς συστάσεως τὸ μῆκος· διότι ἡ μὲν τραγῳδία μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, δηλονότι μιμεῖται γεγονότα 24 ὡρῶν ἢ μικρόν τι πλέον, ἡ δὲ ἐποποιία εἶνε ἀόριστος τῷ χρόνῳ [2]). Ἡ μὲν Ἰλίας περιγράφει γεγονότα 51 ἡμερῶν τοῦ δεκάτου ἔτους τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἡ δὲ Ὀδύσσεια 40. Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνε-

---

ἔσεσθαι· ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν· οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ, οἷον ὁ τὰ Κύπρια (ἔπη) ποιήσας καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι, ἐκ δὲ Κυπρίων πολλαί, καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ. (κεφ. 23 σ. 1459 a 21—b5).

[1]) κεφ. 24 σ. 1459 b 8—17. [2]) κεφ. 5 σ. 1449 b. 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον· διότι ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γίνηται ἡ μίμησις πολλῶν μερῶν ἅμα πραττομένων, ἀλλὰ τοῦ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρους μόνον· ἐν δὲ τῇ ἐποποιίᾳ, ἐπειδὴ εἶνε διήγησις, εἶνε δυνατὸν πολλὰ μέρη νὰ περαίνωνται, ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος· ὥστε τοῦτο ἔχει τὸ ἀγαθὸν τὸ ἔπος εἰς μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις. Διότι ἡ ὁμοιότης, ἐπειδὴ ταχέως φέρει κόρον, ποιεῖ ὥστε αἱ τραγῳδίαι νὰ ἐκπίπτωσιν.

2) Κατὰ τὸ μέτρον· τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωικὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοκεν τῷ ἔπει· διότι ἂν ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ ἤθελέ τις ποιήσει διηγηματικὴν μίμησιν ἢ ἐν πολλοῖς, ἤθελε φανῇ ἀπρεπές· διότι τὸ μέτρον τὸ ἡρωικὸν εἶνε στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων... τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον ποιητικά, τὸ μὲν (τετράμετρον) ὀρχηστικόν, τὸ δὲ (ἰαμβικὸν) πρακτικόν. ἔτι δὲ ἀτοπώτερον εἶνε εἰ μιγνύοι τις αὐτά.. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν ἢ τῷ ἡρῴῳ, ἀλλ' αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ[1]).

3) Διαφέρει ἔτι τῆς τραγῳδίας τὸ ἔπος, διότι εἶνε ἀπαγγελία. Ἐν τῷ ἔπει δηλονότι ὁ ποιητὴς ἐλάχιστα λέγει αὐτός, εἰσάγει δὲ ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἢ ἄλλον τινά... ἔχοντα ἦθος, ἐνῷ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὁ ποιητὴς εἰσάγει εἰς τὸ δρᾶμα πάντα ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους[2]).

---

[1]) κεφ. 24 σ. 1459 b 32—1460 a 3. [2]) κεφ. 24 σ. 1460 a 10.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4) Ἄλλη διαφορὰ τοῦ ἔπους ἀπὸ τῆς τραγῳδίας εἶνε, ὅτι ἐν μὲν ταῖς τραγῳδίαις ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ ποιῇ τὸ θαυμαστόν, μᾶλλον δ' ἐνδέχεται (εἶνε δυνατὸν) ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον, δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, ἐπειδὴ δὲν φαίνεται τὸ δρῶν πρόσωπον· τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ. πρέπει δὲ ὁ ποιητὴς μᾶλλον νὰ προτιμᾷ τὰ ἀδύνατα εἰκότα ἢ τὰ δυνατὰ ἀπίθανα [1]).

5) Ἐπειδὴ ἐν τῷ ἔπει ὑπάρχουσιν ἁπλαῖ διηγήσεις, τὸ λεκτικὸν ἐν τούτοις τοῖς ἀργοῖς μέρεσι καὶ μήτε ἠθικοῖς μήτε διανοητικοῖς εἶνε διάφορον τοῦ τῶν διαλεγομένων προσώπων ἐν τῷ δράματι (πβλ. κεφ. 19). Διὸ ὁ ἐπικὸς ποιητὴς ὀφείλει νὰ ἐπεξεργάζηται αὐτὸ καλῶς· διότι ἀποκρύπτει πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τά τε ἤθη καὶ τὰς διανοίας (αὐτόθι b 4).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ κωμῳδίας.

Ἡ δὲ κωμῳδία εἶνε μίμησις φαυλοτέρων μὲν οὐχὶ ὅμως κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ, οὗ εἶνε τὸ γελοῖον μόριον· διότι τὸ γελοῖον

---

[1]) κεφ. 24 σ. 1460 α 12 — 28. Ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα γελοῖα ἂν φανείη, οἱ μὲν ἑστῶτες καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δὲ ἀνανεύων· ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει· τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ. σημεῖον δέ· πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι. δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶνε ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος ἀνώδυνον καὶ οὐ φθαρτικόν, οἷον εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης [1]).

"Κατὰ τοὺς ἀρχαίους διαφέρει ἡ κωμῳδία τῆς λοι-„δορίας, ἐπεὶ ἡ μὲν λοιδορία ἀπαρακαλύπτως τὰ „προσόντα κακὰ διέξεισιν, ἡ δὲ δεῖται τῆς καλου-„μένης ἐμφάσεως ἤτοι ὑπονοίας [2]). Ὁ σκώπτων ἐλέγ-„χειν θέλει ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώ-ματος (ἀνώνυμ. αὐτόθι). Ὅπως ἐν ταῖς τραγῳδίαις σκοπὸς πρόκειται ἡ συμμετρία τοῦ φόβου, οὕτω καὶ ἐν ταῖς κωμῳδίαις ἡ συμμετρία τοῦ γελοίου (αὐτόθι).

"Ὁ δὲ γέλως τῆς κωμῳδίας ἔκ τε λέξεων καὶ πραγ-„μάτων ἔχει τὴν σύστασιν· ἐκ μὲν τῶν λέξεων κατὰ τρό-„πους ἑπτά. πρῶτον καθ' ὁμωνυμίαν ὡς τὸ διαφο-„ρούμενον (δ. γρ. διαφορουμένοις). σημαίνει γὰρ „τό τε τοῖς διαφόροις οὖσι καὶ τὸ ἐπικερδέσι. „δεύτερον κατὰ συνωνυμίαν, ὡς τὸ ἦκω τε καὶ κα-„τέρχομαι (Ἀριστ. Βάτρ. 1157)· ταὐτὸν γάρ ἐστι. „τρίτον κατ' ἀδολεσχίαν, ὡς ὅταν τις τῷ αὐτῷ ὀνό-„ματι πολλάκις χρήσηται. τέταρτον κατὰ παρωνυμίαν, „ὡς ὅταν τῷ κυρίῳ ἔξωθεν τις ἅπτηται ὡς τὸ μῖμαξ „(ἢ μῶμαξ) καλοῦμαι Μίδας. πέμπτον καθ' ὑποκορι-„σμὸν ὡς τὸ Σωκρατίδιον, Εὐριπίδιον. ἕκτον „κατ' ἐναλλαγήν, ὡς τὸ ὦ Βδεῦ δέσποτα, ἀντὶ τοῦ ὦ „Ζεῦ. ἕβδομον κατὰ σχῆμα λέξεως· τοῦτο δὲ ἢ φωνῇ γίνεται „ἢ τοῖς ὁμογενέσιν. ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων κατὰ τρόπους

---

[1]) κεφ. 5 σ. 1449 α 30. [2]) ἀνώνυμ. περὶ κωμ. Xd ἐν σχολ. Ἀρι-στοφ. ἔκδ. Διδότου πβλ. Ἠθικ. Νικομ. Δ. 14 σ. 1128 α 20.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

„δύο, πρῶτον κατ' ἀπάτην, ὡς Στρεψιάδης πεισθεὶς „ἀληθεῖς εἶναι τοὺς περὶ ψυχῆς λόγους· δεύτερον „καθ' ὁμοίωσιν· ἡ δὲ ὁμοίωσις εἰς δύο τέμνεται, ἢ εἰς „τὸ βέλτιον, ὡς ὁ Ξανθίας εἰς Ἡρακλῆ (ἐν Βατρά„χοις Ἀριστοφάνους) ἢ εἰς τὸ χεῖρον, ὡς ὁ Διόνυ„νυσος εἰς Ξανθίαν„. (αὐτόθι IX α)[1])

Κατ' ἄλλον δὲ ἀνώνυμον γίνεται "ὁ ἐκτῶν πραγμάτων „γέλως ἐκ τῆς ὁμοιώσεως χρήσει (διόρθ. τιμήσει) πρὸς τὸ „χεῖρον, πρὸς τὸ βέλτιον, ἐκ τῆς ἀπάτης, ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἐκ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀνακολούθου, ἐκ τοῦ παρὰ προσδοκίαν, ἐκ τοῦ χρῆσθαι φορτικῇ ὀρχήσει, ὅταν τις τῶν ἐξουσίαν ἐχόντων παρεὶς τὰ μέγιστα φαυλότητα

---

[1]) Ὁμωνυμία λέγεται "ὅταν ἓν ὄνομα δύο ἢ τρία σημαίνῃ ἢ καὶ „πλείω, οἷον εἴ τις γράφει ἐκ παιδὸς μὴ εἶναι μαρτυρίαν· ζητήσομεν „γὰρ ἐνταῦθα, πότερον ἄνηβον λέγει μὴ μαρτυρεῖν ἢ υἱὸν ὑπὲρ πατρὸς „ἢ δοῦλον ὑπὲρ δεσπότου· οὗτοι γὰρ ἑνὶ ὀνόματι προσαγορεύονται παῖδες. Εἶνε δὲ ἡ ὁμωνυμία ἀντίθετος τῇ πολυωνυμίᾳ, ὅταν τὸ σημαινόμενον ἕν, τὰ δὲ ὀνόματα πολλά, οἷον, ἄορ, ξίφος, φάσγανον, μάχαιρα (Rhetores „Graeci Spengel. τόμ. β σ. 129. 28).— Συνωνυμία δέ ἐστιν, ὅταν τῷ „χαρακτῆρι διαφόροις ὀνόμασι, τῇ δυνάμει δὲ τὸ αὐτὸ δηλοῦσι χρώμεθα „πλείοσιν, ἓν μὲν καὶ τὸ αὐτὸ βουλόμενοι δηλοῦν, ὡς καὶ Δημοσθένης, καὶ „γινώσκεται μὲν ὑπὸ τῶν Περινθίων καὶ Βυζαντίων, οὐκ ἀγνοεῖται δὲ ὑπὸ Θετταλῶν δεσπόζειν ἀλλ' οὐχ ἡγεῖσθαι τῶν συμμάχων προαιρούμε„νος, ὑποπτεύεται δὲ ὑπὸ Θηβαίων (αὐτόθι τομ. γ. σελ. 30, 14). "Ὁ „Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτός„. Simplic. Categ. β' fol. 4 b, Schol. in Aristot. coll. Brandis 43 α, 3 πβλ. 27.

„Παρονομασία δὲ γίνεται, ὅταν τινῶν ληφθέντων εἰς τὴν διάνοιαν ὀνο„μάτων ἢ ῥημάτων βραχὺ μεταποιήσαντες ἑτέραν ποιήσωμεν ἔννοιαν, ὡς „ἔχει τὸ ῥηθὲν ὑπό τινος πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, τὸν δικαζόμενον συνε„γῶς, αἱ ἄμπελοί σου οὐ κλήματα φέρουσιν, ἀλλ' ἐγκλήματα (Rhetores Graeci Spengel τόμ. γ' σ. 36.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λαμβάνῃ, ὅταν ἀσυνάρτητος ὁ λόγος ᾖ καὶ μηδεμίαν ἀκολουθίαν ἔχῃ [1]).

Κωμῳδίας ὕλη, μῦθος, ἦθος, διάνοια, λέξις, μέλος, ὄψις. Μῦθος κωμικός ἐστιν ὁ περὶ γελοίας πράξεις ἔχων τὴν „σύστασιν. Ἦθη κωμῳδίας τά τε βωμολόχα καὶ τὰ εἰρω„νικὰ καὶ τὰ των ἀλαζόνων. Κωμικὴ ἐστι λέξις κοινὴ „καὶ δημώδης. Δεῖ τὸν κωμῳδοποιὸν τὴν πάτριον αὐτοῦ „γλῶσσαν τοῖς (ἄλλοις) προσώποις περιτιθέναι, τὴν δὲ ἐπιχώριον αὐτῷ ἐκείνῳ (τῷ ξένῳ) (αὐτόθι X d.).

"Μέρη τῆς κωμῳδίας τέσσαρα· πρόλογος, χορικόν, „ἐπεισόδιον, ἔξοδος. Πρόλογός ἐστι μόριον κωμῳδίας „τὸ μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ χοροῦ. Χορικόν ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ χοροῦ μέλος ᾀδόμενον, ὅταν ἔχῃ μέγεθος ἱκανόν. Ἐπεισόδιόν ἐστι τὸ μεταξὺ δύο χορικῶν μελῶν. Ἔξοδός ἐστι τὸ ἐπὶ τέλει λεγόμενον τοῦ χοροῦ. (αὐτόθι).

[1]) (αὐτόθι X d).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου.

Ὁ δάκτυλος (-˘˘), ὡς καὶ ὁ ἀνάπαιστος (˘˘-), ἀνήκει εἰς τὸ ἴσον δακτυλικὸν γένος τοῦ ῥυθμοῦ, συγκείμενος ἐκ τεσσάρων βραχέων εἴτε πρώτων χρόνων (˘˘˘˘), καὶ καλεῖται ποὺς εἴτε ῥυθμὸς δακτυλικός. Δύο βραχεῖς χρόνοι ἑνούμενοι εἰς ἕνα μακρὸν ἀποτελοῦσι τὴν ἄρσιν, οὖσαν ἐντονωτέραν, οἱ δὲ λοιποὶ δύο βραχεῖς τὴν θέσιν, ἥτις εἶνε ἀσθενεστέρα. Ἡ ἰσόχρονος ἄρσις καὶ θέσις καθιστῶσι τὸν δακτυλικὸν ῥυθμὸν χαριέστερον, ἡσυχαίτερον, λεκτικόν, ἀξιοπρεπῆ καὶ ἐστερημένον πάθους[1]. *Τὴν σεμνότητα καὶ ἡσυχίαν τοῦ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ ἐπαυξάνει ἔτι μᾶλλον ἡ ἕνωσις τῶν δύο βραχέων χρόνων τῆς θέσεως εἰς ἕνα μακρόν, ἐπειδὴ ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς ὀλιγώτερα ἀκολουθοῦντα ἄλληλα χρονικὰ μόρια. Ὁ οὕτω μεταβαλλόμενος δάκτυλος καλεῖται σπονδεῖος (--). Τοὐναντίον δὲ ἡ ἀνάλυσις τῆς ἄρσεως εἰς δύο βραχεῖς χρόνους καθίστησι τὸν δακτυλικὸν ῥυθμὸν τάχιστον καὶ θερμότερον. Ὁ τοιοῦτος ποὺς καλεῖται προκελευσματικός (˘˘˘˘), τὸν ὁποῖον σπανιώτατα ἐπιδέχεται ὁ δακτυλικὸς ῥυθμός*[2].

Ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο μέχρι πέντε δακτύλων ἀποτε-

---

[1]) "Τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ ἁρμονίας δεόμενος„ Ἀριστοτ. Ῥητορ. Γ. 8 πβλ. Ἀριστείδ. σ. 97.

[2]) "Τὸ δὴ δακτυλικὸν ἐπιδέχεται — προκελευσματικὸν οὐδαμῶς„ Ἀριστείδ. σ. 51. Εἶνε ὅμως εὔχρηστος ἐν ταῖς δακτυλικαῖς μονῳδίαις τῶν θρήνων καὶ ἐν τῷ δακτυλικῷ ὑπορχήματι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λοῦνται ἡ δακτυλικὴ διποδία (– ◡ ◡ – ◡ ◡), ἡ τριποδία (– ◡◡ – ◡◡ – ◡◡), ἥτις εἶνε καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη, ἡ τετραποδία(– ◡◡ – ◡◡ – ◡◡ – ◡◡) καὶ ἡ πενταποδία(– ◡◡ – ◡◡ – ◡◡ – ◡◡ – ◡◡).

Ἐν ἑκάστῃ τῶν σειρῶν εἴτε συζυγιῶν τούτων ἡ πρώτη ἄρσις, ἥτις καλεῖται κυρία ἄρσις, εἶνε ἐντονωτέρα τῶν λοιπῶν, συνέχουσα αὐτὰς δι' ἰσχυροτέρας ἐντάσεως τῆς φωνῆς, αἱ δὲ λοιπαὶ καθίστανται ἀσθενέστεραι, ὅσῳ περισσότερον ἀπέχουσιν αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶνε δυνατὸν διὰ τοῦ τόνου τῆς κυρίας ἄρσεως νὰ ἑνωθῶσιν εἰς ἓν ῥυθμικὸν ὅλον πλείους τῶν πέντε ποδῶν, αἱ ῥυθμικαὶ σειραί, αἱ ἀποτελούμεναι ἐκ πλειόνων ἢ πέντε ποδῶν, εἶνε σύνθετοι ἐκ δύο ἢ πλειόνων σειρῶν, ὡς π. χ. ὁ δακτυλικὸς εἴτε ἡρῷος ἑξάμετρος, ὅστις σύγκειται ἐκ δύο τριποδιῶν. Οἱ ἀρχαῖοι μετρικοὶ ἐκλαμβάνουσιν ἑκάστην μὲν δακτυλικὴν σειρὰν ὡς ἕνα πόδα μέγιστον, ὃν ὀνομάζουσιν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βραχέων αὐτῆς χρόνων, ἕνα δὲ μόνον δάκτυλον καλοῦσιν ἓν μέτρον.

Ὁ δακτυλικὸς ἑξάμετρος εἴτε ἡρῷος σύγκειται ἐκ δύο τριποδιῶν. Κυρία δὲ ἄρσις αὐτοῦ εἶνε ἡ τῆς πρώτης τριποδίας, ἐξαιρουμένη τῶν ἑπομένων δι' ἐντονωτέρας ἐντάσεως, κατορθουμένης διὰ τῆς καταπαύσεως τοῦ προηγουμένου στίχου, ἥτις χρησιμεύει ὡς ἀνάπαυλα τῆς φωνῆς πρὸς ἔντασιν αὐτῆς. Ἡ ἔντασις ὅμως τῆς δευτέρας ἄρσεως τοῦ ἑξαμέτρου κατορθοῦται διὰ τῆς τομῆς τοῦ στίχου, πιπτούσης πάντοτε εἰς τὸ τέλος λέξεως. Ἡ τομὴ ὅμως, δι' ἧς ἡ φωνὴ λαμβάνει τὴν δέουσαν δύναμιν πρὸς ἰσχυροτέραν ἔντασιν τῆς δευτέρας ἄρσεως, δὲν πίπτει ἀμέσως πρὸ αὐτῆς, διότι ὁ στίχος οὕτως ἤθελε διαιρεθῆ εἰς δύο ὁμοιόμορφα μέρη, ἀλλ' ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου ποδός, ὅτε καλεῖ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ται τομὴ πενθημιμερὴς ἢ μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν θέσιν αὐτοῦ, ὅτε καλεῖται τομὴ κατὰ τρίτον τροχαῖον οἷον

Τομὴ πενθημιμερὴς _' ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ | ⏑⏑ _' ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ _

Τομὴ κατὰ τρίτον τροχαῖον _' ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ⏑ | ⏑⏑ _' ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ _

Ἀμφότεραι αἱ τομαὶ αὗται ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἑξαμέτρῳ εἶνε συνήθεις, ἐναλλασσόμεναι πολλάκις πρὸς μείζονα ποικιλίαν τοῦ μέτρου. Ἐνίοτε ὑπάρχει τομὴ τοῦ στίχου μετὰ τὸν τρίτον πόδα, χωριζομένη καὶ διὰ στίξεως, ὅτε ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ συνυπάρχει καὶ ἡ πενθημιμερὴς ἢ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον, π. χ.

Ὀδ. τ. 211 ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ-κέρα | ἔστασαν, ἠὲ σίδηρος.

Ὀδ. ε. 234 δῶκε μὲν οἱ πέλεκυν-μέγαν, ἄρμενον ἐν παλάμῃσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ τομὴ τοῦ στίχου ἐν τῷ τετάρτῳ ποδὶ εἶνε συνήθης, πίπτουσα ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν ἄρσιν αὐτοῦ, ὅτε καλεῖται ἑφθημιμερής, ἢ μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ, ὅτε καλεῖται τομὴ βουκολική, σπανίως δὲ μετὰ τὴν πρώτην θέσιν αὐτοῦ, ὅτε καλεῖται τομὴ κατὰ τέταρτον τροχαῖον οἷον

Τομὴ ἑφθημιμερὴς _" ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _" | ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ _

Τομὴ βουκολικὴ _" ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _" ⏑⏑ | _ ⏑⏑ _ _

Τομὴ κατὰ τέταρτον τροχαῖον _" ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _" ⏑ | ⏑ _ ⏑⏑ _ _

Ἡ ἑφθημιμερὴς καὶ ἡ βουκολικὴ εἶνε συνήθεις ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἑξαμέτρῳ, μόνον δὲ ἡ δευτέρα εἶνε σπανιωτέρα τῆς πρώτης, ὅταν ὁ τέταρτος ποὺς ἦνε σπονδεῖος. Ἡ κατὰ τέταρτον τροχαῖον ὅμως συνυπάρχει κανονικῶς μετὰ τῶν δύο πρώτων.

Κανονικὴ δὲ μορφὴ τοῦ ἑξαμέτρου εἶνε, ἐν ᾗ συνυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάρχουσι τομαὶ ἔν τε τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ ποδὶ οἷον κατὰ τρίτον τροχαῖον καὶ βουκολικὴ: ὡς οἱ μὲν παρὰ ναυσὶ-κορωνίσι-θωρήσσοντο.

κατὰ τρίτον τροχαῖον καὶ ἑφθημιμερής: ἀμφὶ σὲ Πηλέος υἱὲ-μάχης-ἀκόρητον Ἀχαιοί.

πενθημιμερὴς καὶ ἑφθημιμερής: οὔτε τις οὖν ποταμῶν-ἀπέην-νόσφ' ὠκεανοῖο.

πενθημιμερὴς καὶ βουκολική: οὔτ' ἄρα νυμφάων-αἵτ' ἄλ. σεα-καλὰ νέμονται.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ τομὴ τοῦ τετάρτου ποδὸς χρησιμεύει πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ῥυθμικῆς σημασίας τῆς πενθημιμεροῦς καὶ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον, πολλάκις παραλείπεται, ὅτε ὅμως πρέπει νὰ ἔπηται τομὴ ἐν τῷ πέμπτῳ ποδί, ἥτις συνήθως κεῖται μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν θέσιν αὐτοῦ, καλουμένη κατὰ πέμπτον τροχαῖον, σπανίως δὲ μετὰ τὴν ἄρσιν αὐτοῦ.

Σπανιώτερον δὲ παραλείπεται ἡ τομὴ τοῦ τρίτου ποδός, ἀνθ' ἧς πάντοτε κεῖται ἡ ἑφθημιμερὴς ὡς κυρία ἄρσις τοῦ στίχου, ὅτε συνήθως προηγεῖται ταύτης καὶ τομὴ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ δευτέρου ποδὸς (τριημερὴς) ἢ μετὰ τὴν πρώτην θέσιν αὐτοῦ (κατὰ δεύτερον τροχαῖον), σπανιώτατα δὲ καὶ κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ δευτέρου ποδός.

Συνήθως παραλείπεται ἡ τομὴ τοῦ τρίτου ποδός, ὅταν ἐν αὐτῷ ὑπάρχῃ πολυσύλλαβος λέξις ἢ σύνθετος, ὅτε ὑπάρχει δευτερεύουσα τομὴ ἐν τέλει τοῦ δευτέρου ποδὸς π. χ.

Ἰλ. ξ 197. Ἴσανδρόν τε-καὶ Ἱππόλοχον-καὶ Λαοδάμειαν.

Ἰλ. ε. 207. Τυδείδῃ τε-καὶ Ἀτρείδῃ·-ἐκ δ' ἀμφοτέροιιν.

Ἰλ. δ. 124. αὐτὰρ ἐπειδὴ κυκλο-τερὲς μέγα τόξον ἔτεινεν·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν γένει ὅμως ὁ δακτυλικὸς ἑξάμετρος δέχεται τομὴν ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ τοῦ στίχου· διὸ ἐντὸς τῶν 17 συλλαβῶν αὐτοῦ πίπτουσι 16 τομαί, ἐν δὲ τοῖς ὀυσὶ πρώτοις ποσὶ μεθ' ἑκάστην συλλαβὴν πίπτει καὶ στίξις. Στίχος κλιμακωτὸς (ῥοπαλικός, συρόπους, (fistularis) καλεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅταν αἱ τομαὶ αὐτοῦ ἦνε οὕτω διατεταγμέναι, ὥστε ἑκάστη ἑπομένη λέξις εἶνε μακροτέρα τῆς προηγουμένης κατὰ μίαν συλλαβὴν. π. χ. Ἰλ. γ. 182 ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον.

Σπανίως ὑπάρχει στίξις ἐν τοῖς ὀυσὶ τελευταίοις ποσὶ καὶ μάλιστα μετὰ τὴν πρώτην θέσιν τοῦ πέμπτου ποδός, ἐπειδὴ οἱ πόδες οὗτοι κεῖνται ἐν τέλει τοῦ στίχου, κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους " οὐδέποτε ὁ εἰκοστὸς χρόνος τοῦ ἡρωϊκοῦ στιγμὴν ἐπιδέχεται „ (σχόλ. εἰς Ὀδυσ. β. 77), ὀηλ. τὸ τέλος τοῦ πέμπτου ποδός. Ὡσαύτως λεκτικὴ τομὴ μετὰ τὸν πέμπτον πόδα εἶνε σπανία ἐν ἑξαμέτρῳ, καταλήγοντι εἰς σπονδεῖον· τοὐναντίον δὲ τομὴ πρὸ τῆς τελευταίας συλλαβῆς τοῦ στίχου δὲν εἶνε ἀσυνήθης π. χ.

Ἰλ. φ 387. σὺν δ' ἔπεσον μεγάλῳ πατάγῳ,
βράχε δ' εὐρεῖα χθών·
ἀμφὶ δὲ σάλπιγξε μέγας οὐρανός. ἄϊε δὲ Ζεύς.

Πλὴν τῶν τομῶν καὶ αἱ συναιρέσεις τῶν βραχέων χρόνων τῶν θέσεων εἰς μακράς, δι' ὧν οἱ δάκτυλοι (–˙ ⏑ ⏑) μεταβάλλονται εἰς σπονδείους (–˙ –), παρέχουσι διάφορα σχήματα τῷ ἑξαμέτρῳ. Ὁ μὲν τελευταῖος πούς εἶνε πάντοτε σπονδεῖος ἢ τροχαῖος (– ⏑), ἂν ἡ τελευταια συλλαβὴ ἦνε δίχρονος, οἱ δὲ πρὸ αὐτοῦ εἶνε ἢ δάκτυλοι ἢ σπονδεῖοι. Οὕτω δὲ παράγονται 32 διάφορα μετρικὰ σχήματα ἕνεκα ῥυθμικῶν λόγων. Ἐν γένει ὅμως οἱ δάκτυλοι εἶνε πλείονες τῶν σπονδείων, ὁ δὲ στίχος, ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συγκείμενος ἐκ μόνων δακτύλων καλεῖται μονόσχημος δακτυλικὸς π. χ

Ἰλ. α 10. νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.

Ἡ συναίρεσις τῶν βραχέων χρόνων συνήθως συμβαίνει ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου, ἥτις οὕτω ἀποβαίνει ἰσχυροτέρα. Διὸ μετὰ τοὺς καθαροὺς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους συνηθέστατοι εἶνε οἱ ἔχοντες σπονδεῖον ἐν τῷ πρώτῳ ἢ δευτέρῳ ποδὶ ἢ καὶ ἐν ἀμφοτέροις π. χ.

Ἰλ. α 5. οἰωνοῖσί τε πᾶσι, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Ἰλ. α 15 χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ ἐλίσσετο πάντας Ἀχαιούς.

Ἰλ. α 4 ἡρώων, αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν[1]).

Ὀλιγώτερον συνήθης εἶνε ὁ σπονδεῖος ἐν τῷ τετάρτῳ ποδί, ἐπειδὴ οὗτος εἶνε τρόπον τινὰ ἀρχὴ τῆς δευτέρας σειρᾶς τοῦ στίχου.

Συνηθέστατα συνυπάρχει ὁ τέταρτος σπονδεῖος μετὰ τοῦ δευτέρου, σπανιώτερον δὲ μετὰ τοῦ πρώτου ἢ μετὰ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου, διότι οὕτω γεννᾶται μονοτονία τῶν δύο ῥυθμικῶν σειρῶν. Ὅταν μὲν συνυ-

---

[1]) Κατὰ τοὺς ἀρχαίους μετρικοὺς τὸ σχῆμα τοῦ ἑξαμέτρου τὸ ἔχον ἐν ἀρχῇ σπονδεῖον καλεῖται ἑξάμετρον *Σαπφικόν*. *Μονόσχημος ἑξάμετρος* καλεῖται ὁ συγκείμενος μόνον ἐκ σπονδείων ἤτοι δώδεκα συλλαβῶν ἢ ἐκ πέντε δακτύλων (17 συλλαβῶν). *πεντάσχημος δὲ δακτυλικὸς* λέγεται ὁ συγκείμενος ἐξ ἑνὸς δακτύλου καὶ τεσσάρων σπονδείων (13 συλλαβῶν). πεντάσχημος δὲ σπονδαϊκὸς ὁ περιέχων ἕνα σπονδεῖον καὶ τέσσαρας δακτύλους (16 συλλαβάς). *δεκάσχημος δακτυλικός*, ὁ ἔχων ἐν ταῖς πρώταις πέντε χώραις δύο δακτύλους καὶ τρεῖς σπονδείους. *δεκάσχημος* δὲ *σπονδαϊκὸς* ὁ ἔχων ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις δύο σπονδείους καὶ τρεῖς δακτύλους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πάρχωσιν ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ σπονδεῖοι ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τετάρτῳ ποδί, τὸ σχῆμα αὐτοῦ καλεῖται περιοδικόν, ὅταν δὲ ἐν τῷ πρώτῳ, δευτέρῳ καὶ τετάρτῳ, Πριαπήιον π χ.

οὐλομένην, ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν Ἰλ. α. 2.

Ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε Ἰλ. α. 6.

Σπανίως κεῖται σπονδεῖος ἐν τῇ τρίτῃ χώρᾳ τοῦ στίχου, ἵνα μὴ καθιστᾷ ὁμοιοκαταλήκτους τὰς δύο σειρὰς αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτον δὲ σχῆμα καλεῖται κατ' ἐνόπλιον, σύνηθες ὂν τῇ μελῳδικῇ ποιήσει. Σπανιώτερον δὲ συνυπάρχει ὁ σπονδεῖος τοῦ τρίτου ποδὸς μεθ' ἑνὸς ἢ πλειόνων σπονδείων ἐν τῇ πρώτῃ, δευτέρᾳ ἢ τετάρτῃ χώρᾳ. Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ κεῖται σπονδεῖος ἐν τῷ πέμπτῳ ποδί, κειμένῳ ἀμέσως πρὸ τοῦ τέλους τοῦ στίχου, παρέχων ἴδιον μετρικὸν αἴσθημα· ἐν ὀλίγοις δὲ στίχοις εὕρηται μετὰ δύο ἢ πλειόνων προηγουμένων σπονδείων. π. χ.

βεβλήκειν· αἰχμὴ δὲ διέσσυτο μαιμώωσα Ἰλ. ε 661.

Ὁ στίχος καλεῖται λογοειδὴς εἴτε πολιτικός, ἂν ἔχῃ σπονδείους ἐν τῇ πρώτῃ, δευτέρᾳ, τετάρτῃ καὶ πέμπτῃ χώρᾳ π. χ

Ἵππους δὲ ξανθὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα Ἰλ. λ. 680,

Ὅταν δὲ ὅλος ὁ στίχος σύγκηται ἐκ σπονδείων, καλεῖται ὁλοσπόνδειος, ἰσόχρονος, μονόσχημος σπονδειακὸς ἢ σπονδειάζων. Ἀλλὰ σπονδειάζων καλεῖται ὁ στίχος καὶ ὅταν ἔχῃ σπονδεῖον ἐν τῇ πέμπτῃ χώρᾳ, ὅτε συνήθως ὁ πέμπτος πούς μετὰ τοῦ τελευταίου ἀποτελεῖ μίαν λέξιν, ὁ δὲ στίχος ἔχει βουκολικὴν τομὴν π. χ. Ἀτρείδης· τώ δ' αὖτ' ἐκ δίφρου γουναζέσθην Ἰλ. λ 130.

Σπανιώτερον κεῖται τομὴ μετὰ τὴν πέμπτην ἄρσιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ σπανιώτατα μετὰ τὴν ἕκτην, εὕρηται ὅμως τομὴ καὶ μετὰ τὸν πέμπτον σπονδεῖον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'.

Περὶ ἰαμβικοῦ τριμέτρου

Ὁ ἰαμβικὸς (υ—) καὶ ὁ τροχαῖος ποὺς (—υ) ἀνήκουσιν εἰς τὸ διπλάσιον ῥυθμικὸν γένος, συγκείμενοι ἐκ τριῶν βραχέων εἴτε πρώτων χρόνων (υ υ υ) καὶ ἐκ δύο ἢ τριῶν συλλαβῶν. Καὶ ἂν μὲν σύγκηνται ἐκ δύο συλλαβῶν, οἱ δύο βραχεῖς εἴτε πρῶτοι χρόνοι αὐτῶν ἑνοῦνται εἰς ἕνα μακρὸν (⏑ –, ⏑ ⏑), ἂν δὲ ἐκ τριῶν, ἕκαστος τῶν πρώτων χρόνων δηλοῦται δι' ἑνὸς βραχέος (⏑ ⏑ ⏑), ὁ δὲ ποὺς τότε καλεῖται τρίβραχυς. Καὶ ἡ μὲν δισύλλαβος μορφὴ αὐτῶν εἶνε συνηθεστέρα καὶ ἀρχαιοτέρα, ἡ δὲ τρισύλλαβος εἴτε τρίβραχυς σπανιωτέρα, θεωρουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μετρικῶν ὡς διαίρεσις τοῦ δισυλλάβου ποδός, ἥτις καθιστᾷ τὸν ῥυθμὸν κινητικώτερον, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς διαιρεῖται ὁ χρόνος εἰς μικρὰ καὶ ταχέως ἀκολουθοῦντα ἄλληλα χρονικὰ μόρια. Ὅτε τροχαῖος καὶ ὁ ἴαμβος ἀπετέλουν κατ' ἀρχὰς τὸ μέτρον τῆς ἀρχαίας ὀρχηστικῆς, τάχος ἐπιφαίνοντες καὶ θερμοὶ καὶ ὀρχηστικοὶ ὄντες[1]). Ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων τὰ ᾄσματα, τὰ ᾀδόμενα κατὰ τὸν θερισμὸν πρὸς λατρείαν τῆς Δήμητρος καὶ κατὰ τὸν τρύγητον πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, ἦσαν πεποιημένα ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ, διότι συνωδεύοντο καὶ ὑπ' ὀρχήσεως. Καὶ τὸ ὄνομα δὲ

[1]) Ἀριστειδ. 98 "τῶν δὲ ἐν διπλασίονι γινομένων σχέσει οἱ μὲν ἁπλοῖ τροχαῖοι καὶ ἴαμβοι τάχος τε ἐπιφαίνουσι καί εἰσι θερμοὶ καὶ ὀργηστικοί„.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἴαμβος (ἐκ τοῦ ἰάπτειν=προσβάλειν, διεγείρειν) δηλοῖ, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἦν ἴδιον τῶν ἀστείων καὶ σκωπτικῶν ᾀσμάτων, τῶν ᾀδομένων κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου, ἐξ ὧν ὕστερον κατέστη κοινὸν μέτρον τῆς σκωπτικῆς ποιήσεως, πρώτου τοῦ ἰαμβογράφου ποιητοῦ Ἀρχιλόχου τοῦ Παρίου εἰσαγαγόντος αὐτὸ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἐκ τῆς ἐγχωρίου θρησκευτικῆς ποιήσεως. Ἐκ τῆς σκωπτικῆς δὲ ποιήσεως ὕστερον τὸ ἰαμβικὸν μέτρον εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν ἐρωτικὴν ποίησιν τῶν Λεσβίων καὶ εἰς τὴν τῶν Νόμων τῶν αὐλῳδῶν, μόνον δὲ ἐν τῇ σεμνῇ λυρικῇ ποιήσει ἦν ἀσύνηθες. Συνηθέστατον δ' ἀπέβη βελτιωθὲν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ἥτις ἐγένετο, ὅπως καὶ ἡ ποίησις τοῦ Ἀρχιλόγου, ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου.

Ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο μέχρις ἓξ ἰάμβων εἰς μίαν ῥυθμικὴν σειρὰν εἴτε συζυγίαν ἀποτελοῦνται ἡ ἰαμβικὴ διποδία (⏑–⏑–), ἡ τριποδία (– ˈ⏑–⏑–), ἡ τετραποδία (–ˈ⏑–⏑–⏑–), ἡ πενταποδία (⏑ˈ–⏑–⏑–⏑–) καὶ ἡ ἑξαποδία (⏑ˈ–⏑–⏑–⏑–⏑–), αἵτινες διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς πρώτης ἄρσεως ἑνοῦνται εἰς ἓν ῥυθμικὸν ὅλον. Ἐκ τούτων δὲ εὔχρηστος ἐν τῷ διαλόγῳ τῆς τραγῳδίας εἶνε ἡ ἰαμβικὴ ἑξαποδία, ἡ μακροτάτη πασῶν, ἥτις διαιρουμένη εἰς τρία μέτρα, ὧν ἕκαστον ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἰάμβων, καλεῖται ἰαμβικὸς τρίμετρος. Εἶνε δὲ οὗτος μία μόνη ῥυθμικὴ σειρά, καλούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πους ὀκτωκαιδεκάσημος ἐν γένει διπλασίονι, πους μέγιστος ἰαμβικός. Οἱ 18 οὗτοι βραχεῖς χρόνοι τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου συνέχονται εἰς ἓν ὅλον διὰ τῆς κυρίας ἄρσεως τοῦ πρώτου ποδός, μεθ' ἣν ἕπονται δύο δευτερεύουσαι ἄρσεις, ἐχουσαι διάφορον ἔντασιν, δηλαδὴ ἡ ἄρσις τοῦ τρίτου ποδός, οὖσα ἀσθενεστέρα τῆς τοῦ πρώτου ποδός, καὶ ἡ τοῦ πέμπτου, ἥτις εἶνε ἀσθενεστέρα τῆς τοῦ τρίτου ποδός· αἱ δὲ τρεῖς ἄρσεις τῶν λοιπῶν ποδῶν εἶνε τοσοῦτον ἀσθενεῖς, ὥστε ἀπόλλυται σχεδὸν ἡ δύναμις αὐτῶν. Διὸ ὁ ἰαμβικὸς τρίμετρος εἴτε ἡ ἰαμβικὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἑξαποδία διαιρεῖται εἰς τρία ῥυθμικὰ μέρη (διποδίας), ἐξ ὧν κατὰ τοὺς ἀρχαίους μετρικούς, οἵτινες ἐν ἑκάστῃ ῥυθμικῇ σειρᾷ παραδέχονται ἕνα μόνον πόδα μετὰ μιᾶς ἄρσεως καὶ μιᾶς θέσεως, αἱ δύο πρῶται διποδίαι ἀποτελοῦσι τὴν ἄρσιν, ἡ δὲ τελευταία τὴν θέσιν αὐτοῦ οἷον

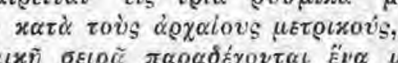

Ἡ μὲν ἄρσις τοῦ τριμέτρου κατὰ τοὺς ἀρχαίους μετρικοὺς εἶνε τὸ μέρος τοῦ στίχου τὸ ἔχον τὴν κυρίαν ἔντασιν καὶ τὴν δευτερεύουσαν, ἡ δὲ θέσις ἀποτελεῖ τὸ μέρος τοῦ ἰαμβικοῦ στίχου, τὸ ἔχον τὴν ἀσθενεστάτην ἔντασιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους μετρικοὺς ἂν ἑκάστη τῶν διποδιῶν ἔχῃ τόνον, οἱ τρεῖς αὐτῶν τόνοι δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἔντασιν, ἀλλ' ἡ ἄρσις τῆς πρώτης διποδίας εἶνε ἐντονωτέρα τῆς δευτέρας καὶ αὕτη τῆς τρίτης, αἱ τρεῖς δὲ ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὰς ἀρθρώσεις εἴτε ἁρμογὰς τῆς ὅλης ῥυθμικῆς σειρᾶς, τῆς ἰαμβικῆς ἑξαποδίας.

Ἡ διαλογικὴ ἀπαγγελία (ψιλὴ λέξις) τοῦ τριμέτρου εἰσήχθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου, ὅστις ἀπήγγελλεν αὐτὸν μελοδραματικῶς πρὸς τὴν κιθάραν· τοῦτο δὲ εἶνε ἡ καλουμένη παρακαταλογὴ[1] Ἀλλὰ καὶ οἱ διαλογικοὶ ἴαμβοι τῆς τραγῳδίας ἀπηγγέλλοντο ἐν μέρει μελοδραματικῶς, ὡς βεβαιοῦσιν ὅ,τε Πλούταρχος (περὶ μουσικῆς 28) καὶ ὁ Λουκιανὸς (περὶ ὀρχήσεως 27).

Ἵνα δὲ ἑκάστη ἄρσις λάβῃ κατὰ τὴν ῥυθμικὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου τὴν δέουσαν ἔντασιν, εἶνε ἀνάγκη πρὸ αὐτῶν νὰ μεσολαβήσῃ μικρός τις χρό-

[1]) "Ἔτι δὲ τῶν ἰαμβείων τὸ τὰ μὲν λέγεσθαι παρὰ τὴν κροῦσιν, τὰ δὲ ᾄδεσθαι Ἀρχιλοχόν φασι καταδεῖξαι, εἶθ' οὕτω γοήσασθαι τοὺς τραγικοὺς ποιητάς„ Πλούταρχ. περὶ μουσικῆς 28 καὶ "Ἀρχίλοχος τὴν τῶν τριμέτρων ῥυθμοποιΐαν προσεξεῦρε . . καὶ τὴν παρακαταλογὴν καὶ τὴν περὶ ταῦτα κροῦσιν (αὐτόθι) πβλ. καὶ Ἀριστοτ. προβλ. 19, 6.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νος ἀνέσεως εἴτε ἀνάπαυλα· τοῦτο δὲ κατορθοῦται διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν πρὸ τῶν ἄρσεων βραχειῶν θέσεων καὶ διὰ τῶν τομῶν τοῦ στίχου. Πρὸ ἑκάστης δηλονότι τῶν τριῶν κυρίων ἄρσεων τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου ὁ ὑπάρχων βραχὺς χρόνος τοῦ ἰαμβικοῦ ποδὸς μεταβάλλεται εἰς χρόνον ἄλογον, δηλονότι εἰς χρόνον μακρόν, ἰσοδύναμον ὅμως οὐχὶ πρὸς δύο βραχεῖς, ἀλλὰ πρὸς $1^1/_2$, τοῦ ἡμίσεως βραχέος χρόνου δαπανωμένου πρὸς τὴν τῆς φωνῆς ἄνεσιν, δι' ἧς αἴρεται ὁ τόνος τῆς ἑπομένης ἄρσεως. Ὁ τοιοῦτος δὲ ἄλογος ἴαμβος (⏑ –) καλεῖται ὄρθιος, ἂν δ' ἔχῃ ἀναλελυμένην καὶ τὴν ἄρσιν (⏑ ⏑ ⏑) καλεῖται χορεῖος ἄλογος ἰαμβοειδής. Οἱ ἀρχαῖοι μετρικοὶ ἀποβλέποντες εἰς τὸ σχῆμα τῶν ἀλόγων τούτων ποδῶν ἀποφαίνονται ὅτι τὸ μὲν μέτρον τὸ τροχαϊκὸν δέχεται... κατὰ τὰς ἀρτίας χώρας.. καὶ σπονδεῖον καὶ ἀνάπαιστον, τὸ δὲ ἰαμβικὸν δέχεται κατὰ τὰς περιττὰς χώρας... σπονδεῖον, δάκτυλον (Ἡφαιστ. σ. 28), οὐδεμίαν διάκρισιν ποιούμενοι τῶν ἀναλελυμένων ἀλόγων ποδῶν ἀπὸ τῶν ἀναπαίστων (⏑⏑–) καὶ δακτύλων (– ⏑⏑) ὡς καὶ τῶν ἀλόγων τροχαίων καὶ ἰάμβων ἀπὸ τοῦ μετρικῶς μὲν ἴσου ῥυθμικῶς δὲ διαφόρου σπονδείου (– –). Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄλογος θέσις τοῦ ἰάμβου δὲν δέχεται ἀνάλυσιν, ὁ ἄλογος ἴαμβος εἶνε διάφορος τοῦ ἀναπαίστου, ἐπειδὴ οὗτος δὲν γίνεται ἐκ σπονδείου, διότι εὕρηται ἐν θέσεσιν, ἐν αἷς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν δὲν ἐπιτρέπεται σπονδεῖος

Ἡ ἄλογος θέσις ἐνίοτε ὑπάρχει καὶ πρὸ τῆς τελευταίας ἄρσεως τοῦ τριμέτρου, καίτοι αὕτη δὲν εἶνε κυρία ἄρσις. Οἱ δὲ στίχοι, οἱ ἔχοντες τοιούτους πόδας καλοῦνται ἰσχιορρωγικοί, εἰς οὓς φαίνονται ὅτι ἀνήκουσι καὶ οἱ σκάζοντες στίχοι (versus claudi). Ἡ τοιαύτη δὲ ἄλογος θέσις δὲν χρησιμεύει πρὸς ἔντασιν τῆς ἑπομένης ἄρσεως, ἀλλὰ διακόπτει τὴν κίνησιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ῥυθμοῦ κατὰ τρόπον, μεταβάλλοντα τὸ αἴσθημα κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ῥυθμοποιοῦ.

Ἀλλὰ καὶ αἱ τομαὶ τοῦ τριμέτρου ἔχουσι σχέσιν πρὸς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν ῥυθμὸν αὐτοῦ, χρησιμεύουσαι οὐχὶ ἵνα διαιρῶσι τὴν ῥυθμικὴν σειράν, ἥτις ἐν τῷ ἰαμβικῷ τριμέτρῳ εἶνε μία μόνη, ἀλλ' ἵνα μετρικῶς ἐξαίρωσι τὴν ῥυθμικὴν ἄρθρωσιν καὶ ἁρμογὴν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη καὶ τρίτη ἄρσις τοῦ τριμέτρου ἔχουσι τὴν μείζονα ἔντασιν, ἡ μὲν πρώτη ἐξαίρεται διὰ τῆς προηγουμένης καταπαύσεως τοῦ στίχου, ἡ δὲ τρίτη διὰ τῆς ἀμέσως προηγουμένης πενθημιμεροῦς τομῆς. Ἂν δὲ ἡ τομὴ τοῦ στίχου δὲν πίπτῃ πρὸ τῆς τρίτης ἄρσεως αὐτοῦ, ἕπεται μετ' αὐτήν, οὐχὶ ὅμως ἀμέσως μετ' αὐτήν, (διότι ὁ στίχος ἤθελε διαιρεθῇ οὕτω εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ ἤθελε γενηθῇ μονοτονία), ἀλλὰ μετὰ τὴν ἑπομένην θέσιν τοῦ τετάρτου ποδός, δι' ὃ καὶ καλεῖται ἑφθημιμερής. Διὰ τῶν δύο τούτων τομῶν ἡ τρίτη ἄρσις τοῦ στίχου ἀποχωρίζεται τῶν παρακειμένων ἄρσεων καὶ ἐξαίρεται διὰ τοῦ τόνου αὐτῆς.

πενθημιμερὴς ἑφθημιμερής

Συνηθεστέρα τῶν δύο τομῶν εἶνε ἡ πενθημιμερής, ἥτις ἐναλλασσομένη μετὰ τῆς ἑφθημιμεροῦς παρέχει μείζονα ποικιλίαν ἐν τῷ διαλόγῳ καὶ ἀπαλλάσσει τὸ μέτρον ἀπὸ τῆς μονοτονίας· ἐνίοτε εὑρηνται ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ἀμφότεραι αἱ τομαὶ αὗται, οὐχὶ ὅμως κανονικῶς. Ἂν δ' ἐνίοτε ὑπάρχῃ τομὴ μετὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης διποδίας, ἕπεται μετ' αὐτὴν ἡ πενθημιμερὴς ἢ ἡ ἑφθημιμερής, αἵτινες καλύπτουσι τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην διαίρεσιν τῆς διποδίας καὶ ἑπομένως τὴν ἐντεῦθεν γεννωμένην μονοτονίαν. Σπανία εἶνε καὶ ἡ τομὴ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου ποδὸς ἐν μέσῳ τοῦ στίχου, ἥτις ἐπίσης καλύπτεται ὑπό τε τῆς ἑφθημιμεροῦς καὶ πενθημιμεροῦς, αἵτινες ὑποχωροῦσιν εἰς αὐτὴν ἕνεκα τῆς ἐννοίας ἢ στίξεως τοῦ στίχου. Τομὴ πρὸ τῆς πέμπτης ἄρσεως εἶνε ἀνεκτή, ὅταν πρὸ αὐτῆς ὑπάρχῃ βραχεῖα θέσις ἢ καὶ μακρά, χωριζομένη ὅμως διὰ τομῆς ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἄρσεως.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου εἶνε διάφορον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν τοῖς διαφορ...ς εἴδεσι τῆς ποιήσεως. Ἤδη οἱ ἀρχαῖοι μετρικοὶ διέκρινον τρίμετρον ἰαμβογραφικόν, τραγικόν, κωμικὸν καὶ σατυροδραματικόν· αἱ διαφοραὶ δ' αὗται ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἄρσεως καὶ εἰς τὴν μῖξιν τῶν κυκλικῶν ποδῶν.

Διὰ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἄρσεως γεννᾶται ὁ τρίβραχυς πούς (⏑ ⏑ ⏑), προηγουμένης δὲ μακρᾶς θέσεως γεννᾶται ὁ χορεῖος ἄλογος ἰαμβοειδὴς (– ⏑ ⏑) ἤτοι δάκτυλος τονιζόμενος ἐπὶ τῆς πρώτης βραχείας συλλαβῆς.

Παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Σοφοκλεῖ εὕρηται ἐπὶ 25 τριμέτρων μία ἀνάλυσις παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις πλείονες, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ στίχῳ μία μόνη.

Ἀντὶ τοῦ ἰάμβου εἶνε εὔχρηστος ἐν τῷ τριμέτρῳ πλὴν τοῦ εἰρημένου ποδὸς καὶ ὁ λεγόμενος κυκλικὸς ἀνάπαιστος (⏑ ⏑ –), τοῦ ὁποίου ἡ μὲν μακρὰ ἄρσις εἶνε χρόνος ἄλογος, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 1 1/2 βραχὺν χρόνον, ἡ δὲ πρὸ αὐτῆς βραχεῖα θέσις εἶνε βραχυτέρα τῆς βραχείας (brevi brevior) ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 1/2 βραχὺν χρόνον, ὥστε ὁ ῥυθμικὸς χρόνος τῶν δύο συλλαβῶν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν μακρὰν ἄρσιν τοῦ ἰάμβου. Συνήθως οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ματαχειρίζονται τὸν κυκλικὸν ἀνάπαιστον ἐν ἑκάστῳ τῶν πέντε πρώτων ποδῶν, ὅταν ὑπάρχωσι κύρια ὀνόματα, συνηθέστατα δὲ ἐν τῷ πρώτῳ ποδί, ἐν ᾧ πολλάκις δὲν ὑπάρχει κύριον ὄνομα, ἀλλ' ἄλλη τις λέξις, τῆς ὁποίας ὁ φυσικὸς τονισμὸς ἀποτελεῖ ἀνάπαιστον· οἱ μεταγενέστεροι ὅμως τραγικοὶ μεταχειρίζονται τὸν ἀνάπαιστον ἐν τῷ πρώτῳ ποδὶ μετὰ μείζονος ἐλευθερίας.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 1 στ. 24 γράφε εὖ σ. 2 στ. 15 γρ. ῥυθμικαὶ σ. 9 στ. 25 γρ. ἦσαν σ. 12 στ. 28 καὶ 29 γρ. εἶνε σ. 16 στ. 19 γρ. αὗται σ. 21 στ. 8 γρ. εἶνε σ. 22 στ. 3 γρ ἀρχαῖον σ. 23 στ. 22 γρ. αὐτῶν σ. 24 στ. 15 γρ. Γελωνος σ. 29 στ. 13 γρ. φαίνηται σ. 30 στ. 8 γρ. ἧττον σ. 31 στ. 15 γρ. ὧν σ. 31 στ. 17 γρ. αὐτοὺς σ. 32 στ. 16 γρ. ἀνάγκη σ. 41 στ. 16 γρ Αἵμων σ. 43 στ. 23 γρ. ἀναγνώρισις σ. 48 στ. 28 γρ. εἶνε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

700
ΓΡ Γεωργιάδης, Νικόλαος,

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

άριθ. χρ. Ι45

Ἡμερομηνία ἐπιστροφῆς	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙ
ΔΗΜΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τιμᾶται δραχ. 1,50

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙ
1

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας